

Załącznik do uchwały Nr 22/948/20
Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
z dnia 10 czerwca 2020 r.

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM ZA ROK 2019

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Spis treści

Wstęp.....	3
Rozdział I. Charakterystyka demograficzna województwa	4
Rozdział II. Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców	17
1. Klienci pomocy społecznej.....	17
2. Piecza zastępcza	46
3. Dzieci i młodzież.....	56
4. Bezrobotni	65
5. Bezdomni.....	78
6. Niepełnosprawni.....	82
7. Osoby starsze.....	91
Rozdział III. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej	104
Rozdział IV. Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększania włączenia społecznego	110
Rozdział V. Rekomendacje wynikające z raportu.....	134

Wstęp

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu przygotował raport pt.: „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa kujawsko-pomorskiego za rok 2019”. Raport jest podsumowaniem realizacji dziewiątej edycji „Oceny zasobów pomocy społecznej” i stanowi wypełnienie wymogów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Zgodnie z jej zapisami, OZPS opisuje i obrazuje sektor pomocy społecznej oraz jego otoczenie na tle sytuacji społecznej i demograficznej regionu kujawsko-pomorskiego, jak i kraju.

Raport powstaje w oparciu o przygotowane przez samorządy gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego oceny, dane GUS-BDL¹, sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej², wykazy i rejestry Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu, a także analizy własne ROPS w Toruniu.

Przedstawiony raport stanowi analizę sytuacji społecznej, demograficznej, rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej, m. in. informacje o świadczeniobiorcach pomocy instytucjonalnej i środowiskowej, kadrze, a także wydatkach na pomoc społeczną, czyli kosztach zadań zrealizowanych przez gminy i powiaty. Strukturę raportu opracowano według poszczególnych grup odbiorców pomocy społecznej: dzieci i młodzież, osoby bezrobotne, osoby bezdomne, niepełnosprawne, starsze oraz związane z pieczęią zastępczą. Raport zawiera również wnioski i rekomendacje płynące z analizy zebranego materiału oraz przedstawia zaobserwowane trendy.

Zaprezentowano także wybrane działania samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego dotyczące zwiększenia włączenia społecznego, głównie za pośrednictwem programów oraz projektów opracowywanych i wdrażanych przez Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, jednostek organizacyjnych Samorządu Województwa, w tym ROPS w Toruniu.

---

¹ Ze względu na brak aktualnych danych GUS BDL dot. liczby ludności, dane w raporcie odnoszą się do 2018 roku.

² Sprawozdanie MRPiPS-03 z dnia 21 lutego 2020 r.

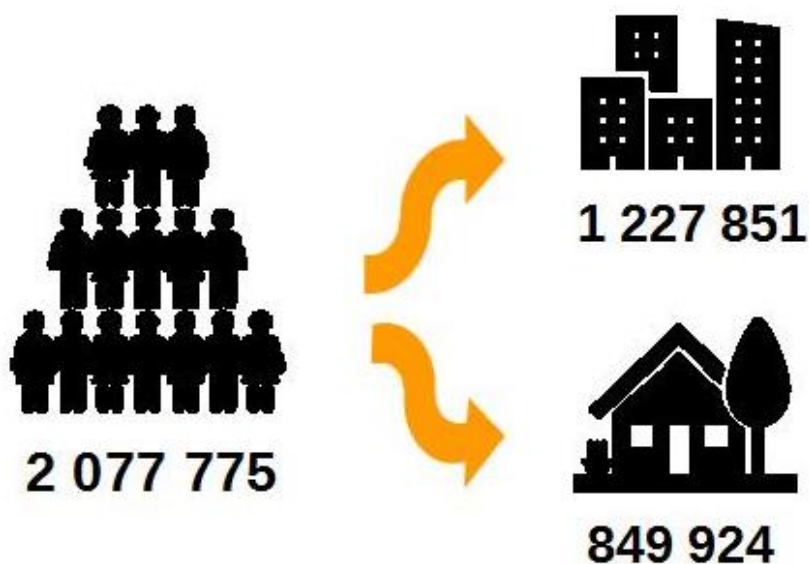
Rozdział I. Charakterystyka demograficzna województwa

*Stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym (ludność w wieku przedprodukcyjnym – 0-17 lat oraz ludność w wieku poprodukcyjnym – mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej) do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Województwo kujawsko-pomorskie usytuowane jest w północno-centralnej części kraju. Podział administracyjny prezentuje się następująco: 144 gminy (17 gmin miejskich, 35 gmin miejsko-wiejskich, 92 gminy wiejskie), 19 powiatów oraz 4 miasta na prawach powiatu). Województwo zamieszkuje 2 077 775 mieszkańców, z czego 1 227 851 w mieście, a 849 924 na wsi. Jest to o 5 169 osób mniej niż w 2017 roku. Odsetek mieszkańców województwa w liczbie mieszkańców kraju wynosi 5,4%, co plasuje nasz region na 10 miejscu w kraju.

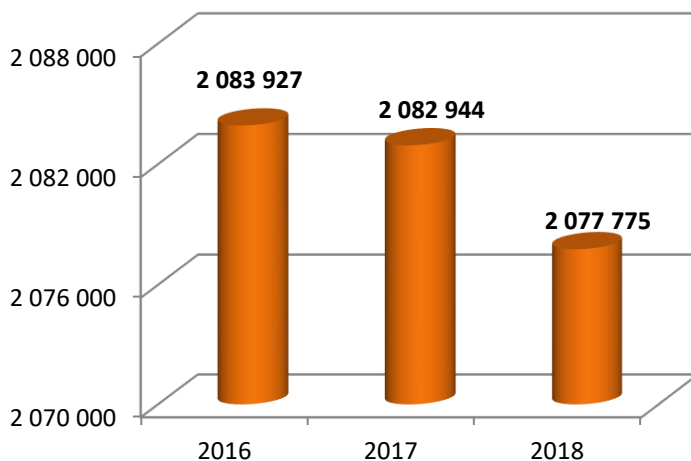
Rysunek 1. Struktura demograficzna ludności w podziale na miasto i wieś w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 roku

źródło: BDL GUS za 2018 rok

Na przestrzeni lat 2016-2018 notuje się sukcesywny spadek liczby ludności województwa. Ilustruje to poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba ludności w latach 2016-2018 w województwie kujawsko-pomorskim

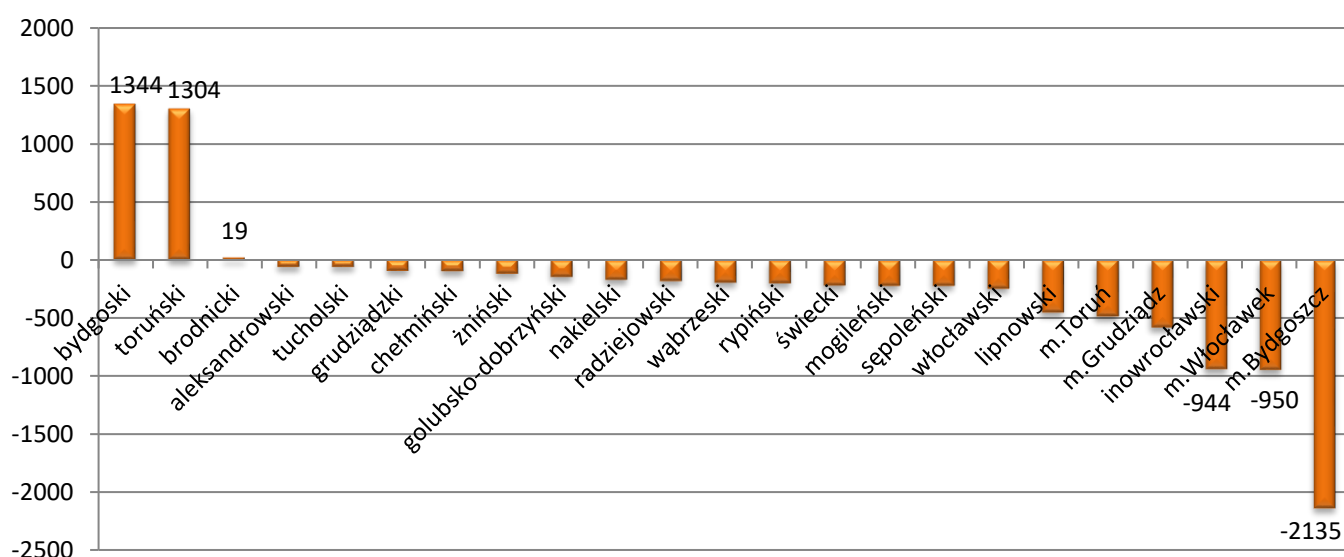

źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2018

Największą liczbę mieszkańców w roku 2018, podobnie jak w 2017 roku miały miasta na prawach powiatu Bydgoszcz (350 178) i Toruń (202 074) oraz powiat inowrocławski (160 647). Z kolei najmniejszą liczbę ludności zanotowano w powiatach wąbrzeskim (34 413), grudziądzkim (40 271) oraz radziejowskim (40 714). Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego w województwie kujawsko-pomorskim tylko w 3 powiatach odnotowano wzrost liczby ludności. Są to powiaty: bydgoski (↑1 344), toruński (↑1 304) oraz brodnicki (↑19). Natomiast w pozostałych powiatach nastąpił spadek liczby ludności. Najwyższy spadek zarejestrowano w miastach na prawach powiatu Bydgoszczy (↓2 135) i Włocławku (↓950) oraz w powiecie inowrocławskim (↓944).

Wykres 2. Zmiana liczby ludności w latach 2017-2018 w województwie kujawsko-pomorskim

źródło: dane BDL GUS za lata 2017-2018

Współczynnik feminizacji³ w roku 2018 w naszym województwie wyniósł 106, podobnie jak w 2017 roku (106). Współczynnik określa liczbę kobiet przypadającą na 100 mężczyzn w danym województwie lub kraju. Najwyższy współczynnik feminizacji zanotowano w miastach na prawach powiatu Torunia (115), Bydgoszczy (113), Włocławku (113) oraz Grudziądzu (110). Natomiast w powiecie grudziądzkim, sępoleńskim oraz tucholskim na 100 mężczyzn przypada 100 kobiet.

Na podstawie danych z BDL GUS wynika, iż odsetek kobiet w populacji mieszkańców województwa w 2018 roku wyniósł 51,5. Oznacza to, że liczba kobiet była wyższa niż liczba mężczyzn. Liczba kobiet wyniosła 1 070 820, z kolei mężczyzn było 1 006 955. Najwyższy odsetek kobiet odnotowano w 2016 roku, wówczas wyniósł on 51,6. Zmiany przedstawia poniższa tabela. Od 2017 roku odsetek kobiet utrzymuje się na tym samym poziomie (51,5).

Tabela 1. Odsetek liczby kobiet w populacji mieszkańców w latach 2015-2018 w województwie kujawsko-pomorskim

	2015	2016	2017	2018
Liczba mieszkańców	2 086 210	2 083 927	2 082 944	2 077 775
Liczba kobiet	1 075 237	1 074 380	1 073 633	1 070 820
Liczba mężczyzn	1 010 973	1 009 547	1 009 311	1 006 955
Odsetek kobiet	51,5	51,6	51,5	51,5

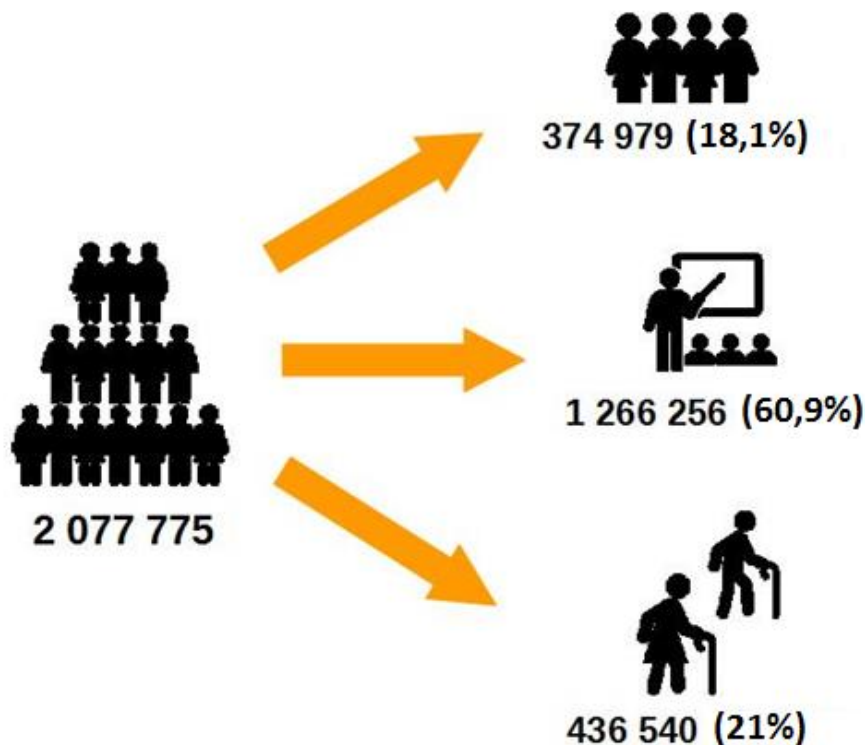
źródło: dane BDL GUS za lata 2015-2018

³ Współczynnik określający wzajemne relacje między liczbą kobiet i mężczyzn, tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Struktura demograficzna województwa kujawsko-pomorskiego w 2018 roku wg grup wiekowych przedstawia się następująco:

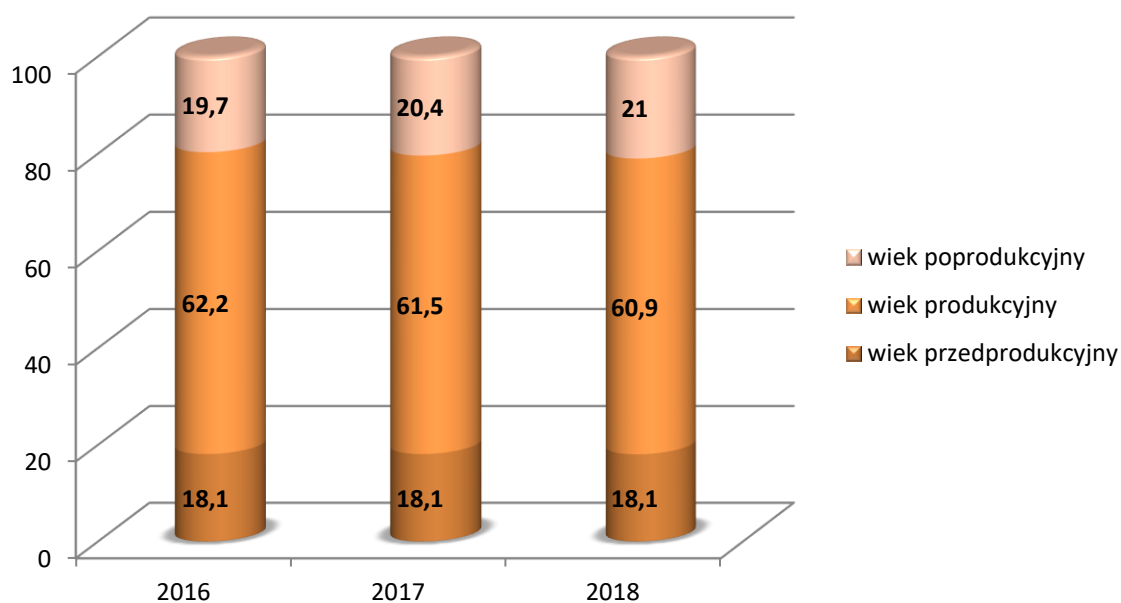
Rysunek 2. Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2018 roku

źródło: BDL GUS za 2018 rok

Zgodnie z przedstawionymi danymi najliczniejszą grupą ekonomiczną w 2018 roku była grupa produkcyjna 1 266 256 (60,9% ogółu mieszkańców), a najmniej liczną grupą były osoby w wieku przedprodukcyjnym 374 979 (18,1%). W porównaniu do roku ubiegłego (2017 r. – 1 281 904) w grupie w wieku produkcyjnym nastąpił spadek o 15 648 osób, czyli o 1,2%. W grupie w wieku przedprodukcyjnym również zanotowano spadek liczby osób w porównaniu do roku 2017 (376 227) o 1 248 osób. Z danych BDL GUS wynika, że grupa osób w wieku poprodukcyjnym uległa zwiększeniu o 11 727 osób (wzrost o 2,8%) i obecnie liczba osób w tej grupie wynosi 436 540. W 2017 roku było to 424 813 osób. Z wykresu wynika, iż grupa w wieku produkcyjnym w latach 2017-2018 uległa spadkowi o 0,6 p.p. (2017 r. – 61,5%, 2018 r. – 60,9%). Z kolei w grupie osób w wieku poprodukcyjnym w latach 2017-2018 nastąpił wzrost odsetka o 0,6 p.p. (2017 r. – 20,4%, 2018 r. – 21%).

Wykres 3. Odsetek osób w ekonomicznych grupach wiekowych w latach 2016-2018

źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2018

Według danych na 2018 rok powiatami o najwyższym odsetku osób w wieku przedprodukcyjnym były powiat toruński (21,4%), bydgoski (20,4%), brodnicki i grudziądzki (20,3) podobnie jak w roku ubiegłym 2017. Z kolei najmniejszy udział zanotowano we Włocławku (15,9%), Bydgoszczy (16,0%), powiecie inowrocławskim, radziejowskim oraz Toruniu (16,8%).

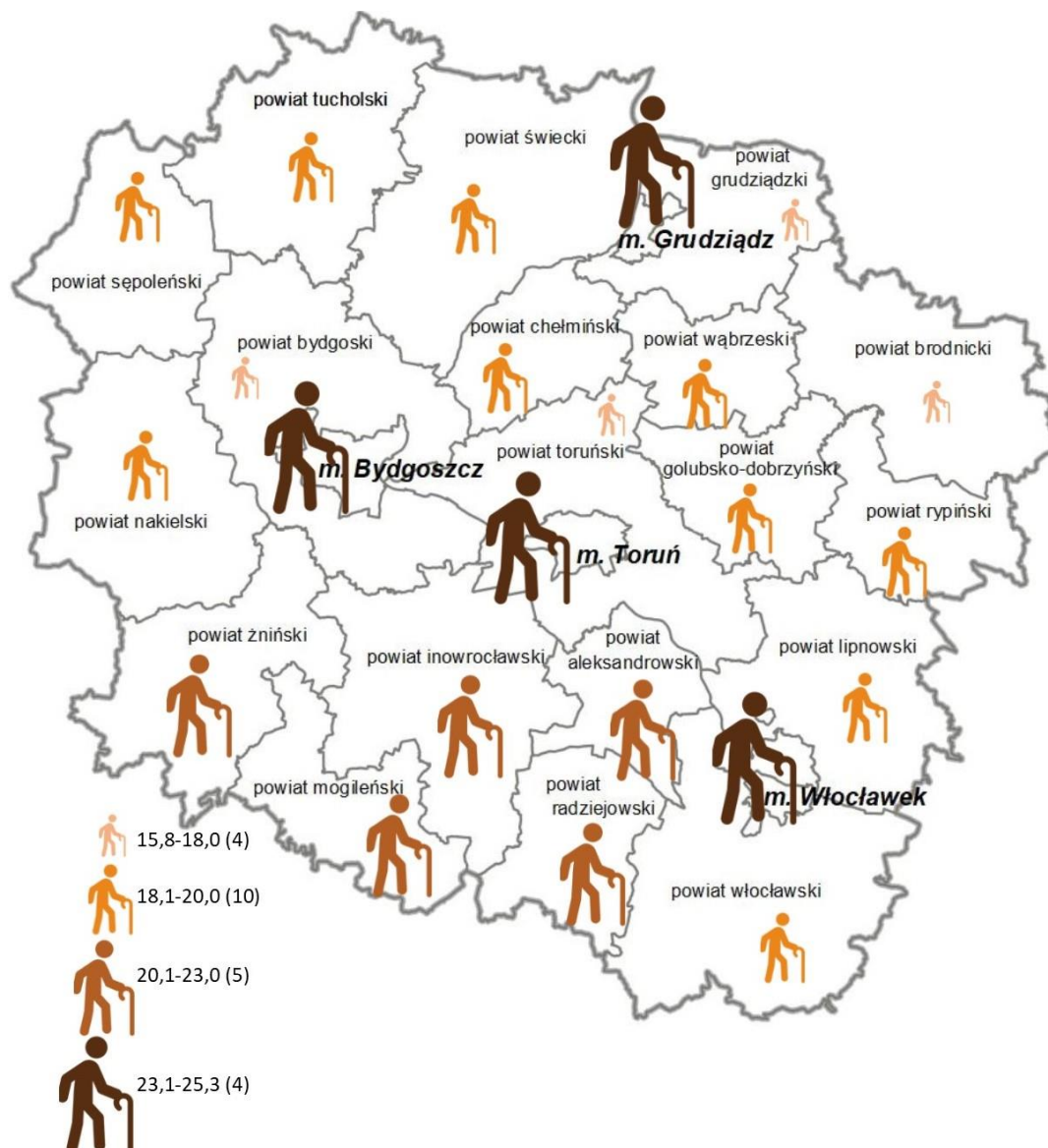
Powiatami, w których odnotowano najwyższy udział osób w wieku produkcyjnym są powiaty ziemskie: bydgoski (63%), toruński (62,8%), włocławski (62,7%), grudziądzki (62,6%) oraz lipnowski (62,6%). Natomiast powiaty o najniższym udziale grupy produkcyjnej to miasta na prawach powiatu Bydgoszcz (58,7%), Grudziądz (59,0%), Włocławek (59,1%) oraz Toruń (59,7%).

Zgodnie z danymi BDL GUS najwyższy udział osób w wieku poprodukcyjnym był w miastach na prawach powiatu Bydgoszczy (25,3%), Włocławku (25,0%), Toruniu (23,4%) oraz Grudziądzu (23,4%). Analogicznie w roku 2017 we wszystkich wymienionych powiatach był najwyższy odsetek osób w tej grupie wiekowej. Porównując dane z 2018 r. i 2017 r. wynika, iż odsetek ten uległ wzrostowi we wszystkich miastach na prawach powiatu. Najwyższy wzrost był w m. Włocławku o 10,9 p.p. (2017 r. – 24,1%), następnie w Toruniu

i Grudziądzu o $\uparrow 0,7$ p.p. (2017 r. – 22,7% w obu powiatach), a najniższy wzrost odsetka zanotowano w m. Bydgoszczy o $\uparrow 0,6$ p.p. (2017 r. – 24,7%).

Najniższy udział osób w wieku poprodukcyjnym zarówno w 2017, jak i w 2018 roku zanotowano w powiatach toruńskim (15,8%), bydgoskim (16,6%), grudziądzkim (17,2%) oraz brodnickim (17,9%).

Mapa 1. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (w ludności ogółem) w układzie powiatowym

Źródło: BDL GUS za 2018 rok

Tabela 2. Udział grup wiekowych w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

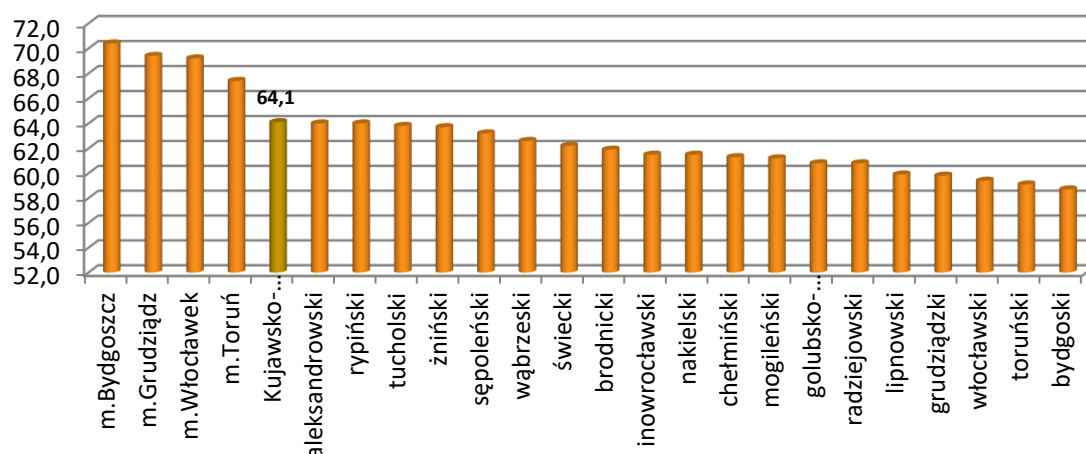
Rodzaj wskaźnika	2017	2017 max	2017 min	2018	2018 max	2018 min
wiek przedprodukcyjny	18,1%	Obrowo (24,0%)	Ciechocinek (14,4%)	18,1%	Obrowo (24,0%)	Ciechocinek (14,4%)
wiek produkcyjny	61,5%	Bobrowniki (65,4%)	Ciechocinek (55,5%)	60,9%	Bobrowniki (65,5%)	Ciechocinek (54,7%)
wiek poprodukcyjny	20,4%	Ciechocinek (30,1%)	Brodnica w. (12,2%)	21%	Ciechocinek (30,9%)	Brodnica w. (12,8%)

źródło: opracowanie własne ROPS w Toruniu na podstawie danych BDL GUS za lata 2017-2018

Na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż w 2017, jak i w 2018 roku najwyższy i najniższy odsetek osób w poszczególnych grupach wiekowych odnotowały te same gminy. W 2018 r. w wieku przedprodukcyjnym najwyższą wartość osiągnęła gmina Obrowo (24%), w wieku produkcyjnym była to gmina Bobrowniki (65,5%), a w wieku poprodukcyjnym Ciechocinek (30,9%). Natomiast gminy, które osiągnęły najniższą wartość w 2018 r., jak i w 2017 to: w wieku przedprodukcyjnym Ciechocinek (2018 r. – 14,4%), w wieku produkcyjnym Ciechocinek (2018 r. – 54,7%), a z kolei w wieku poprodukcyjnym gmina wiejska Brodnica (2018 r. – 12,8%).

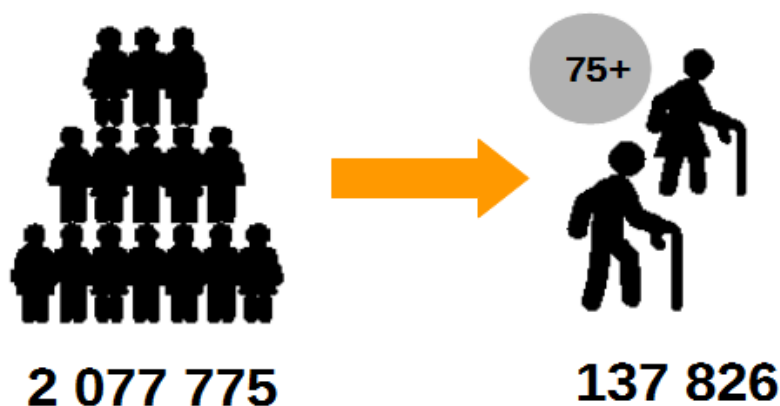
Wskaźnik obciążenia demograficznego określa odsetek osób w wieku nieprodukcyjnym (czyli dzieci i młodzież oraz osoby starsze – kobiety po 60 r.ż., mężczyźni po 65 r.ż.) w odniesieniu do 100 osób w wieku produkcyjnym. Według danych BDL GUS wskaźnik ten w 2018 roku wyniósł 64,1, co w porównaniu do roku 2017 stanowi wzrost o 1,6. Powiatami o najwyższym wskaźniku obciążenia demograficznego były miasta na prawach powiatu Bydgoszcz (70,4), Grudziądz (69,4), Włocławek (69,2) oraz Toruń (67,4). Z przedstawionych danych wynika, iż w wymienionych powiatach wskaźnik przekroczył średnią wojewódzką. Najniższa wartość wskaźnika została odnotowana w powiatach bydgoskim (58,7), toruńskim (59,1), włocławskim (59,4) oraz grudziądzkim (59,8).

Wykres 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 roku

źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2018

Rysunek 3. Liczba osób w wieku 75 lat i więcej w ludności ogółem

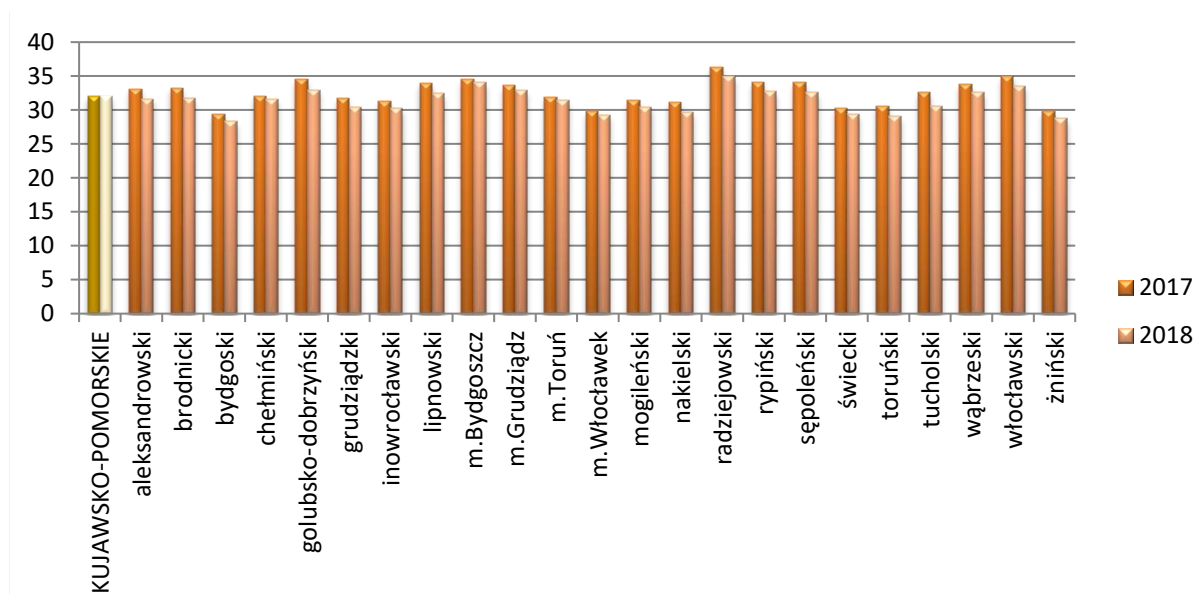
źródło: BDL GUS za 2018 rok

Liczba osób w wieku 75 lat i więcej w 2018 roku wyniosła 137 826 osób. W porównaniu do roku ubiegłego (w 2017 r. było 138 057) jest to o 231 osób mniej, czyli o 0,2%. Odsetek liczby osób w opisywanym wieku wyniósł 32% wśród osób w wieku poprodukcyjnym (436 540), podobnie jak w roku ubiegłym (2017 r. – 32%). Natomiast najwyższy odsetek osób w wieku 75+ w ogóle ludności w wieku poprodukcyjnym odnotowano w powiecie radziejowskim 35%. Jest to spadek o 1 p.p. w stosunku do roku 2017, gdzie odsetek był na poziomie 36%. Równie wysoki udział osób 75+ zarejestrowano w powiecie włocławskim oraz w mieście na prawach powiatu Bydgoszczy (34%). Najniższy procent osób w wieku 75 lat i więcej wśród osób w wieku poprodukcyjnym odnotowano

w powiecie bydgoskim. Wyniósł on 28%, co w stosunku do poprzedniego roku jest spadkiem o 1 p.p. (2017 r. – 29%).

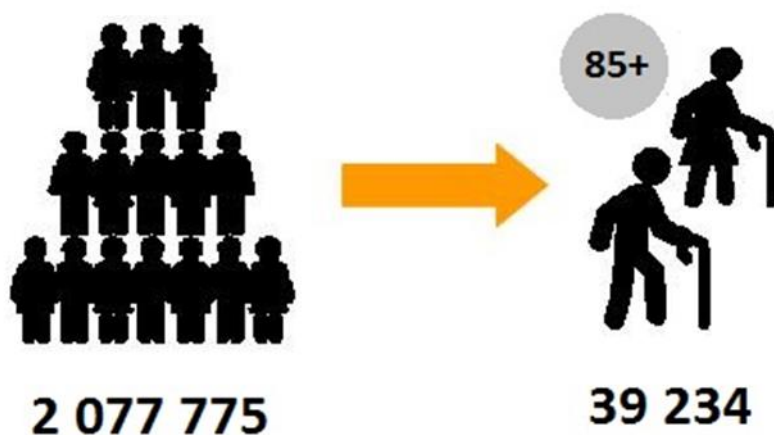
Gminami o najwyższym odsetku osób w wieku 75+ w populacji osób w wieku poprodukcyjnym w 2018 roku były gminy wiejskie Bytoń, Baruchowo i Radziejów (39%). Z kolei gminą o najniższym odsetku było Osielsko (24%). W stosunku do roku ubiegłego 2017 jest to spadek o 2 p.p. (2017 r. - 26%).

Wykres 5. Odsetek osób w wieku 75 lat i więcej w populacji osób w wieku poprodukcyjnym w latach 2017-2018

Źródło: Dane BDL GUS za lata 2017-2018

Rysunek 4. Liczba osób w wieku 85 lat i więcej w ludności ogółem

Źródło: BDL GUS za 2018 rok

W 2018 roku w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano 39 234 osób w wieku 85 lat i więcej⁴, co stanowi 9,0% osób w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w stosunku do roku 2017 (38 481) jest to wzrost o 753 osoby, czyli o 2%. Najwyższy odsetek osób w wieku 85 lat i więcej w populacji osób w wieku poprodukcyjnym⁵ podobnie jak w 2017 roku zanotowano w powiecie radziejowskim (11%). Z danych wynika, że w latach 2017-2018 tylko w dwóch powiatach nastąpił spadek odsetka osób w wieku 85 lat i więcej wśród osób w wieku poprodukcyjnym. Są to powiaty toruński (w 2017 r. było 9%, a w 2018 r. 8%) oraz sępoleński (w 2017 r. było 10%, a w 2018 r. 9%), gdzie zanotowano spadek o 1 p.p. Natomiast w powiecie golubsko-dobrzyńskim nastąpił wzrost odsetka osób w wieku 85 lat i więcej i wyniósł on 10% (wzrost o 1 p.p.). W pozostałych powiatach nie zaobserwowano zmian.

W 2018 roku gminą o najwyższym odsetku osób w wieku 85 lat i więcej w populacji osób w wieku poprodukcyjnym była gmina Baruchowo (14%). W przypadku tej gminy nastąpił wzrost tego odsetka o 1 p.p. (w 2017 r. było 13%). Stosunkowo wysoki odsetek był

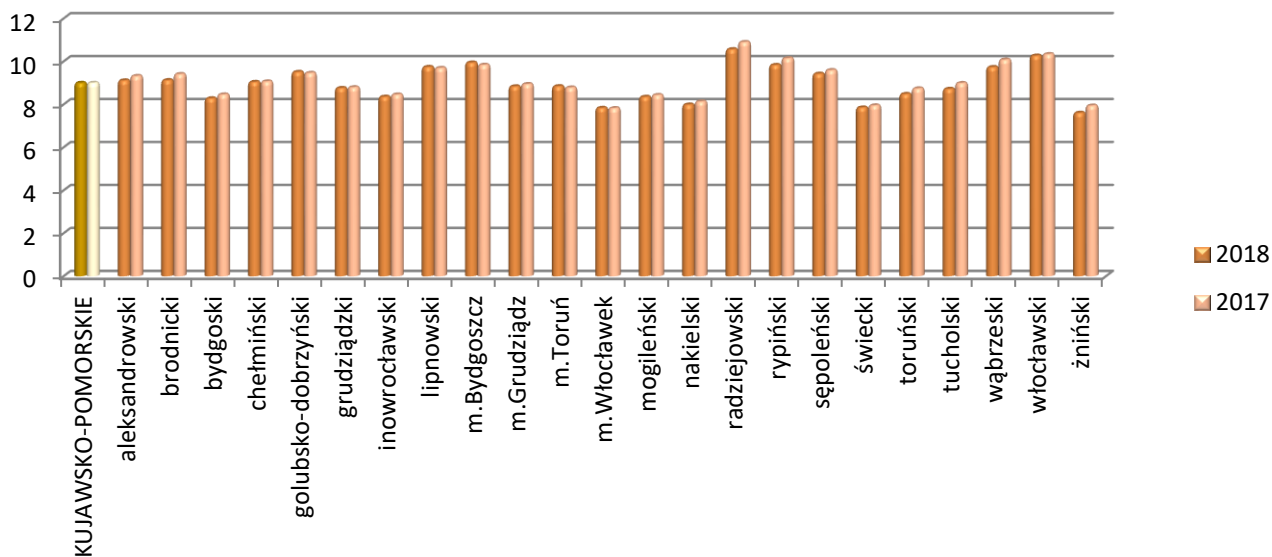
⁴ „Uwzględniono zmiany spowodowane ruchem naturalnym (urodzenia, zgony), migracją ludności (pobyt czasowy i stały) oraz przemieszczeniami wynikającymi ze zmian administracyjnych”, cyt. za: BDL GUS.

⁵ Wiek poprodukcyjny tj. 60 lat i więcej kobiety oraz 65 lat i więcej mężczyźni.

w gminach Radziejów w., Świekatowo oraz Koneck (13%). Z kolei w gminach Barcin oraz Fabianki odnotowano najniższy odsetek osób w omawianym wieku, wyniósł on 6%.

Wykres 6. Odsetek osób w wieku 85 lat i więcej w populacji osób w wieku poprodukcyjnym w latach 2017-2018

źródło: dane BDL GUS za lata 2017-2018

Podsumowanie:

- ✓ Liczba mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego sukcesywnie spada. W 2018 r. województwo zamieszkiwało 2 077 775 osób. W porównaniu do roku 2017 (2 082 944) jest to spadek o 5 169 osób, czyli o 0,2%;
- ✓ w 2018 r. odnotowano dalszy spadek przyrostu naturalnego. Z -0,2 w 2017 roku do -1,3 w 2018 roku;
- ✓ powiatami, w których odnotowano wzrost liczby mieszkańców były powiaty ziemskie: brodnicki, bydgoski oraz toruński;
- ✓ wskaźnik obciążenia demograficznego określający odsetek osób w wieku nieprodukcyjnym (czyli dzieci i młodzież oraz osoby starsze) w odniesieniu do 100 osób w wieku produkcyjnym w 2018 roku wyniósł 64,1 osoby, co w porównaniu do roku 2017 stanowi wzrost o 1,6;
- ✓ wskaźnik feminizacji w 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 106, co oznacza, że na 100 mężczyzn w naszym województwie przypada 106 kobiet;
- ✓ wzrasta liczba osób w wieku 85+. W 2017 roku były to 38 481 osoby, a w 2018 roku liczba ta wzrosła do 39 234 osób;

- ✓ najliczniejszą grupą ekonomiczną w 2018 roku były osoby będące w wieku produkcyjnym, czyli osoby zdolne do pracy (mężczyźni w wieku 18-64 lata; kobiety w wieku 18-59 lat). Odsetek osób w omawianym wieku wyniósł 60,9 % w ogóle mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Rozdział II. Ocena zasobów w obszarze pomocy i integracji społecznej w odniesieniu do poszczególnych grup odbiorców

1. Klienci pomocy społecznej

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

6,9

Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Zadaniem pomocy społecznej jest również zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej (art. 3 i art. 4 ustawy*).

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracy socjalnej;
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb (art. 15 ustawy*).

Prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje osobom i rodzinom, których posiadane dochody nie przekraczają kryteriów dochodowych ustalonych w oparciu o próg interwencji socjalnej – przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednego z wymienionych powodów (za wyjątkiem ubóstwa) lub innych okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy społecznej (art. 8 ustawy*).

Od 1 października 2018 r. kryterium dochodowym:

- dla osoby samotnie gospodarującej był dochód nie przekraczający kwoty 701 zł,
- dla osoby w rodzinie – kwota 528 zł.

Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć kwoty uprawniające do zasiłków okresowego i celowego.

Zgodnie z art. 9.1. ustawy* kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji socjalnej. Badania prognozy interwencji socjalnej dokonuje Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Ostatnia weryfikacja kryteriów dochodowych uprawniających do świadczeń pomocy społecznej miała miejsce 1 października 2018 r. Od tego czasu powyższe kryteria nie uległy zmianie.

Źródło: * ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Od wielu lat obserwuje się systematyczny spadek liczby i odsetka mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego wymagających wsparcia udzielanego przez ośrodki pomocy społecznej. W 2019 r. świadczeniami środowiskowej pomocy społecznej w regionie objęto 6,9% mieszkańców (spadek o 0,6 p. p. w stosunku do roku poprzedniego) i był to najniższy wskaźnik w okresie ostatnich 10 lat. W liczbach bezwzględnych, w roku 2019 pracownicy ww. ośrodków udzielili pomocy 63 027 rodzinom⁶ (spadek o 4 469 rodzin w stosunku do roku 2018), a w tych rodzinach 142 296 osobom (spadek o 13 670 w stosunku do roku 2018 osób)⁷. Świadczenia pieniężne⁸ w roku 2019 otrzymało 74% osób objętych

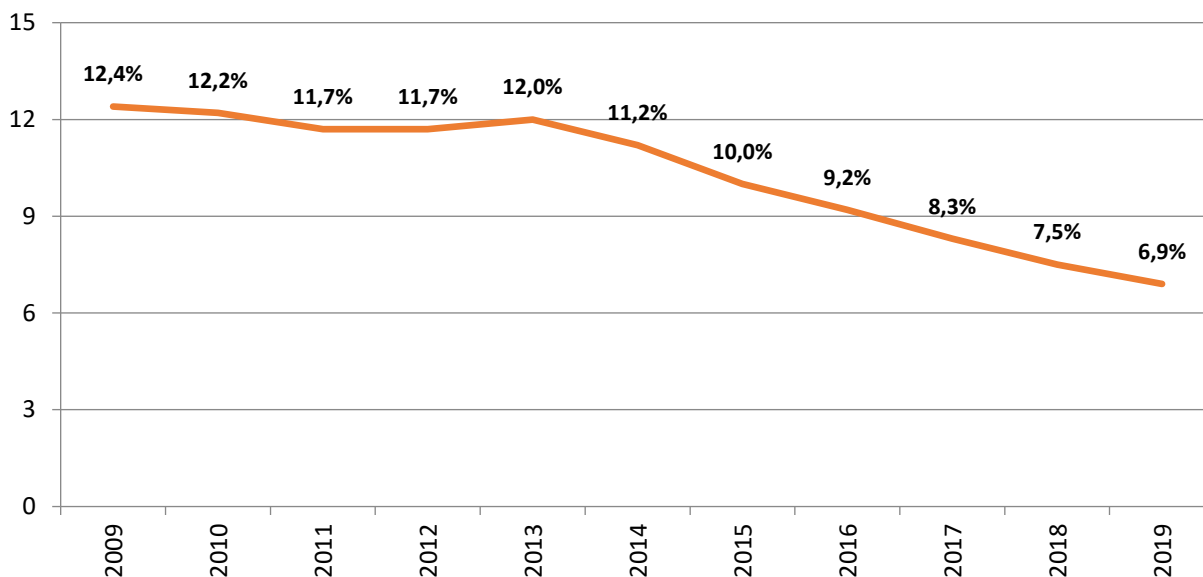
⁶ Rodziny z terenów wiejskich stanowiły 43,7%.

⁷ Zaprezentowane dane dot. liczby rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą przez ośrodki pomocy społecznej. Dane za rok 2019 pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 za I-XII 2019 r. Dział 3. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną.

⁸ Wśród świadczeń pieniężnych wymienia się m.in. zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy - ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, 1622, 1690).

pomocą społeczną (spadek o 1,8 p. p. w porównaniu do roku 2018). Pomocy niepieniężnej⁹ udzielono 58,5% osób. W roku 2018 było to 58,0%.

Wykres 7. Natężenie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2009-2019

Źródło: dane BDL GUS za lata 2009-2019, OZPS za lata 2011-2017, Sprawozdanie MRPiPS-03 za rok 2009-2010 oraz 2018-2019.

Tabela 3. Natężenie korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
Wartość ogółem (województwo)						
Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, którym decyzją przyznano świadczenie pomocy społecznej)	9,2%	8,3%	7,5%	6,9%	16,6% (p. lipnowski)	2,6% (m. Bydgoszcz)
Odsetek klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej (dot. osób w rodzinach, które korzystają z pomocy społecznej od 36 miesięcy i dłużej)	67,2%	68,1%	68,8%	67,9%	87,9% (p. grudziądzki)	33,5% (m. Grudziądz)

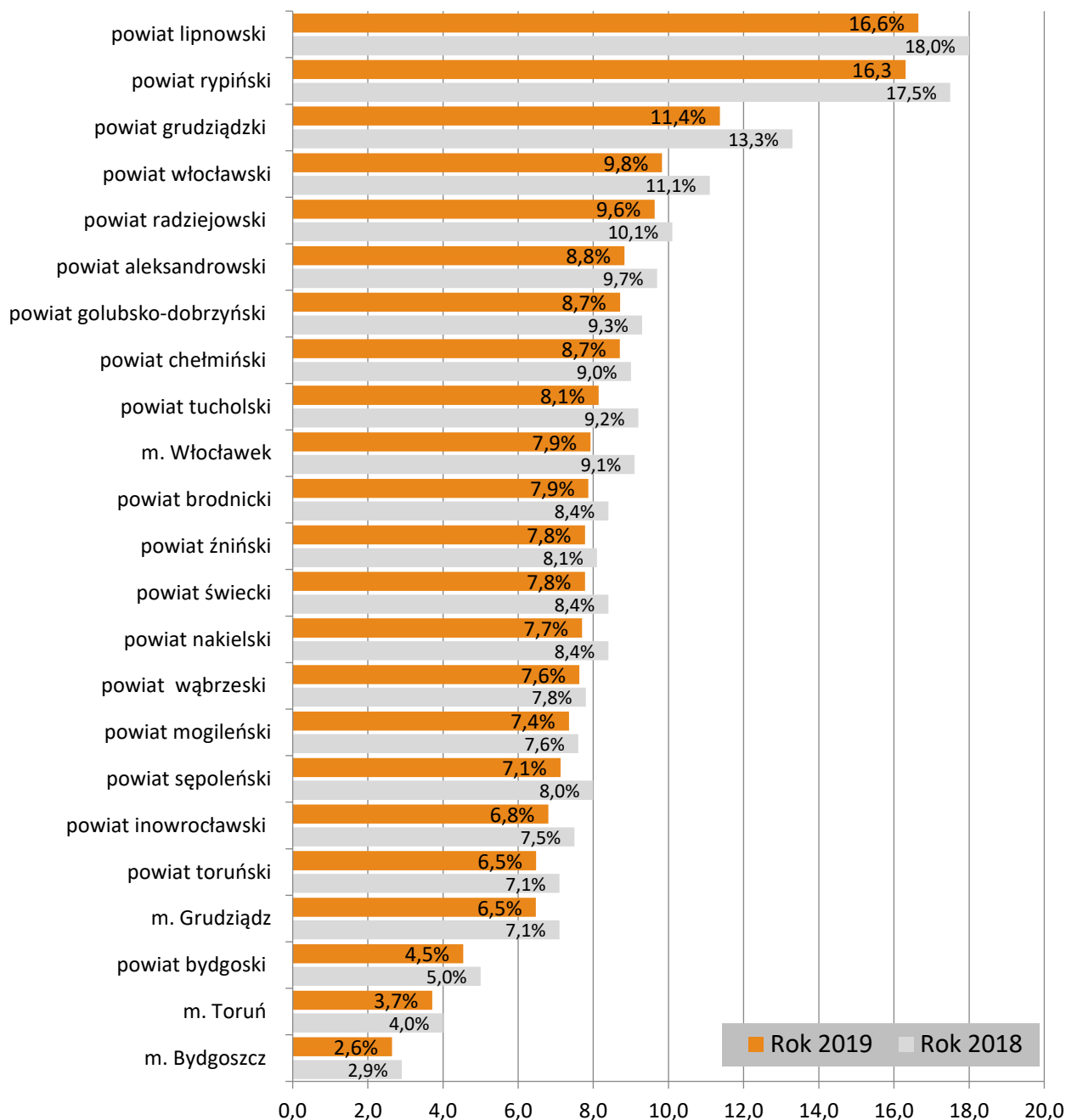
Źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2019, OZPS za lata 2016-2018, Sprawozdanie MRPiPS-03 za lata 2018-2019

Analizując natężenie korzystania z pomocy społecznej w układzie powiatowym w roku 2019 - podobnie jak w roku ubiegłym - poniżej średniej wojewódzkiej (6,9%), z najniższym odsetkiem klientów pomocy społecznej znalazły się: m. Bydgoszcz (2,6%), m. Toruń (3,7%), powiat bydgoski (4,5%), m. Grudziądz (6,5%), powiat toruński (6,5%) oraz

⁹ Wśród świadczeń niepieniężnych wymienia się m.in.: pracę socjalną, bilet kredytowany, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, posiłek.

powiat inowrocławski (6,8%). Najtrudniejsza sytuacja biorąc pod uwagę powyższy wskaźnik w roku 2019 występowała identycznie, jak rok wcześniej w powiecie lipnowskim (16,6%) oraz powiecie rypińskim (16,3%).

Wykres 8. Odsetek klientów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w województwie kujawsko-pomorskim (w gminach w układzie powiatowym) w 2018 i 2019 roku

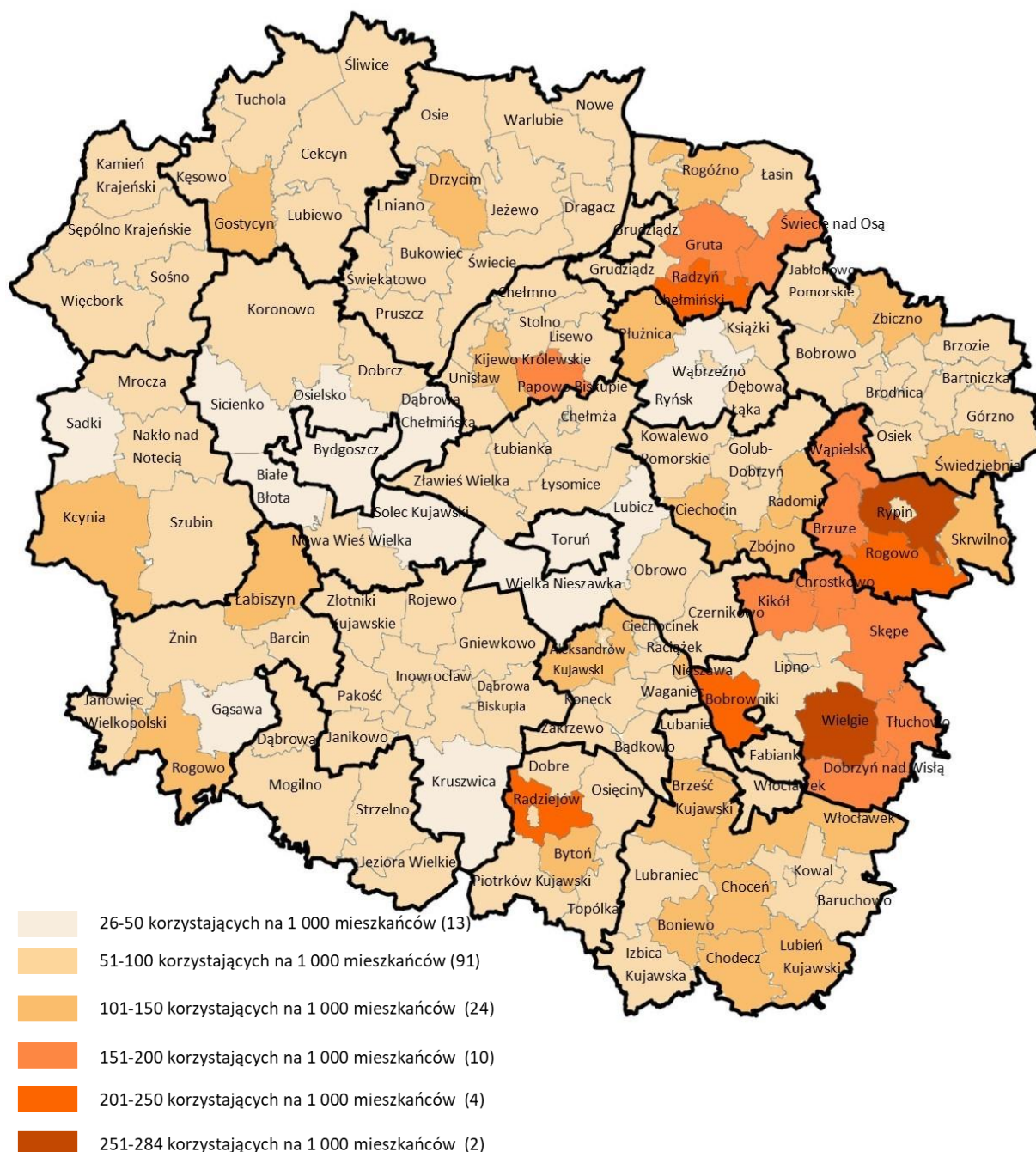

Źródło: dane BDL GUS za lata 2017-2018, OZPS za rok 2018, Sprawozdanie MRPiPS-03 za rok 2019

Patrząc na powyższy wykres, poza spadkami wskaźnika natężenia korzystania z pomocy społecznej w ramach wszystkich powiatów, obserwuje się - od lat - znaczne zróżnicowanie tego wskaźnika wewnątrz województwa kujawsko-pomorskiego¹⁰.

Mapa 2. Natężenie korzystania z pomocy społecznej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego w 2019 roku

Źródło: dane BDL GUS za rok 2018, Sprawozdanie MRPiPS-03 za rok 2019

¹⁰Różnica między najniższą a najwyższą wartością wskaźnika jest ponad 6-krotna.

Natężenie korzystania z pomocy społecznej równie dobrze opisuje wskaźnik deprivacji lokalnej, mierzony jako stosunek liczby osób w rodzinach pobierających świadczenia z pomocy społecznej do ogólnej liczby mieszkańców regionu w przeliczeniu na 1 000 osób. Wyniki wskaźnika deprivacji lokalnej w roku 2019 wskazują, że:

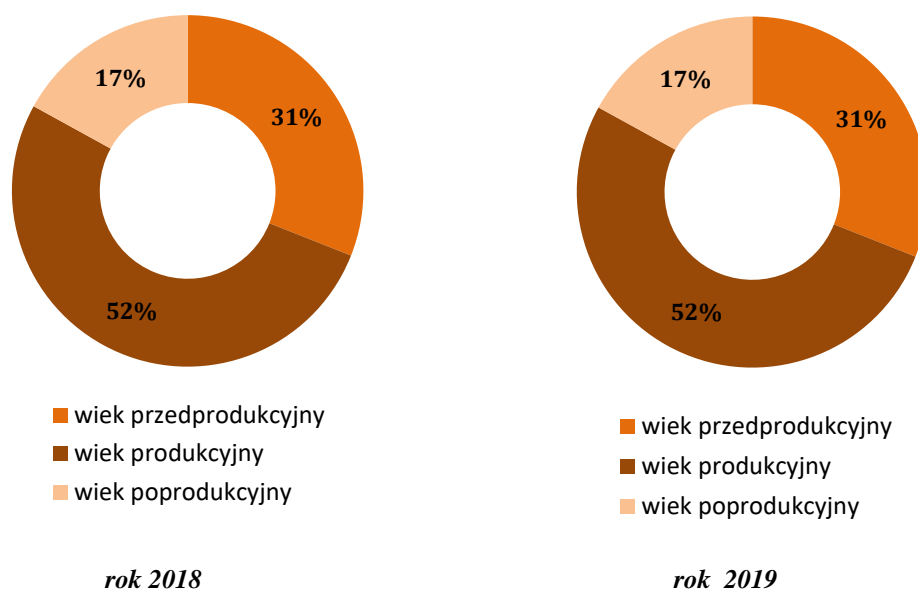
- ✓ wskaźnik deprivacji dla województwa kujawsko-pomorskiego wynosił 69 osób korzystających z pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców (w 2015 roku 101/1000, w 2016 roku 92/1000, w 2017 roku 82/1000, w roku 2018 - 75/1000 osób);
- ✓ nadal najwyższy wskaźnik deprivacji lokalnej zauważa się w gminach położonych w południowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego;
- ✓ w 46 gminach ww. wskaźnik był niższy niż średnia dla województwa (w roku 2015 - 37 gmin, w roku 2016 - 37 gmin, w roku 2017 - 40 gmin, w roku 2018 - 42 gminy);
- ✓ najniższy wskaźnik deprivacji lokalnej odnotowano - podobnie jak w latach ubiegłych - w 5 gminach województwa: w Bydgoszczy (26 osób), w Białych Błotach (28 osób), w Osielsku (32 osoby), w Wielkiej Nieszawce (33 osoby), w Toruniu (37 osób) oraz w Sadkach (41 osób);
- ✓ po raz pierwszy żadna z gmin nie przekroczyła wskaźnika deprivacji lokalnej powyżej 300 osób korzystających z pomocy na 1000 mieszkańców;
- ✓ najwyższy wskaźnik deprivacji lokalnej (powyżej 250 osób korzystających z pomocy na 1000 mieszkańców) występował - analogicznie jak w roku 2018 - w 2 gminach: w gminie Rypin (284 osoby) oraz w gminie Wielgie (254 osoby).

Systematycznym spadkiem udziału klientów pomocy społecznej w ogóle mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, w roku 2019 - po raz pierwszy - towarzyszył spadek udziału osób długotrwale¹¹ korzystających z pomocy społecznej w populacji osób otrzymujących tę pomoc. W roku 2019 liczba tych świadczeniobiorców wyniosła 42 633 rodziny, w tym 96 555 osób w tych rodzinach. Do powiatów przekraczających 80% długotrwałych klientów - w roku 2019 - należał powiat golubsko-dobrzyński i powiat grudziądzki. W analizowanym roku, w 28 gminach (w przedziale od 85% do 100%) stanowili długotrwalimi świadczeniobiorcy pomocy społecznej (w roku 2018 były to 23 gminy).

---

¹¹ Tj. 36 miesięcy i więcej.

Wykres 9. Świadczeniobiorcy pomocy społecznej ze względu na wiek

Źródło: OZPS za lata 2018-2019

W roku 2019, w stosunku do roku 2018 odsetek klientów pomocy społecznej z uwagi na wiek pozostawał na podobnym poziomie. Nadal osoby w wieku produkcyjnym w populacji klientów pomocy społecznej stanowią najliczniejszą grupę świadczeniobiorców.

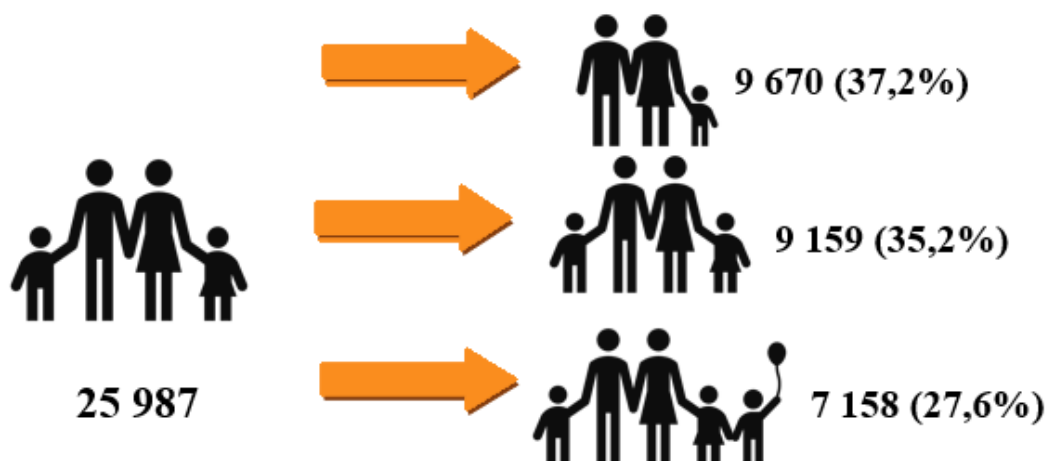
Patrząc na strukturę rodzin¹², które w roku 2019 skorzystały ze świadczeń pomocy społecznej, aż 50,1% z nich stanowiły gospodarstwa domowe jednoosobowe (w roku 2018 było to 48,4%). Na miejscu drugim znalazły się rodziny składające się minimum¹³ z 3 osób (33,6%, spadek o 1,7 p.p. w roku 2018). Jedyne 16,3% świadczeniobiorców - identycznie jak w roku wcześniejszym - stanowiły gospodarstwa domowe dwuosobowe. Wśród rodzin korzystających ze wsparcia systemu pomocy społecznej nieco ponad 1/3 tworzyły rodziny z dziećmi (o 0,7 p.p. mniej aniżeli w roku 2018). Wśród nich 34,2% stanowiły rodziny niepełne, czyli takie, w których dziecko jest wychowywane przez jedną osobę dorosłą, na której spoczywa odpowiedzialność za gospodarstwo domowe¹⁴ (o 0,9 p.p. wzrost w porównaniu do roku 2018). Rodziny z jednym dzieckiem - jak rok wcześniej - dominowały w strukturze rodzin z dziećmi pobierających świadczenia z pomocy społecznej (37,2%, spadek o 0,6 p. p. w porównaniu do roku 2018). Niewiele niższy odsetek dotyczył rodzin z dwójką dzieci (35,2%, w roku 2018 - 35,4%). Rodziny z minimum trójką dzieci wyniosły 27,6% (co stanowi wzrost o 0,8 p.p. do roku wcześniejszego).

¹² Analiza oparta o sprawozdanie MRPIPS-03, Dział 5 „Typy rodzin objętych pomocą społeczną”.

¹³ Do tej kategorii zostały wliczone rodziny z 3, 4, 5, 6 i więcej osób.

¹⁴ Rodzina niepełna: https://pl.wikipedia.org/wiki/Rodzina_niepe%C5%82na, data korzystania 08.04.2020 r.

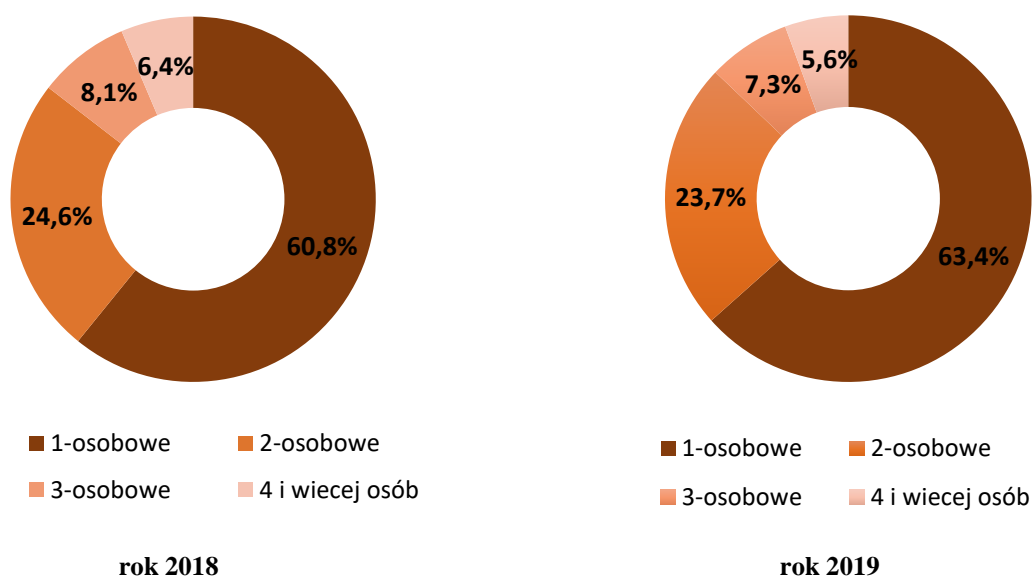
Rysunek 5. Struktura rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03 za rok 2019

Z uwagi na wiek, stan zdrowia, czy też poziom dochodów uprawniających do ubiegania się o wsparcie w systemie pomocy społecznej, szczególną grupę stanowią rodziny emerytów i rencistów. W roku 2019 rodziny te stanowiły 1/5 ogółu rodzin¹⁵ objętych pomocą społeczną (o 0,4 p.p. więcej niż w roku 2018). Wśród nich 63,4% tworzyły gospodarstwa domowe jednoosobowe (9 817 rodzin, wzrost o 2,6 p.p. w porównaniu do roku 2018).

Wykres 10. Struktura rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej w województwa kujawsko-pomorskiego w 2019 roku

Źródło: Sprawozdanie MRPiPS-03- za rok 2019

¹⁵ W liczbach bezwzględnych stanowiło to 15 479 rodzin.

W odniesieniu do roku 2018, w roku 2019 roku obserwuje się zmiany w strukturze rodzin emerytów i rencistów korzystających z pomocy społecznej. Istotny wzrost zauważa się w kategoriach rodzin prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe.

Powody korzystania z pomocy społecznej

Ustawa o pomocy społecznej wymienia 15 powodów, które mogą stanowić podstawę udzielenia wsparcia z systemu pomocy społecznej. W roku 2019, poza ubóstwem stanowiącym 60,1%, głównymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego były: bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Pozostałe powody w statystykach występują znacznie rzadziej.

Tabela 4. Liczba i odsetek osób korzystających z pomocy społecznej wg powodu otrzymania świadczeń w latach 2015-2019

Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej	2015	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)				
Ubóstwo ¹⁶	146 555 (69,8%)	131 541 (68,7%)	113 690 (66,0%)	99 863 (64,0%)	85 449 (60,1%)
Bezrobocie	142 372 (67,8%)	121 995 (63,7%)	103 231 (60,0%)	87 110 (55,9%)	74 296 (52,2%)
Niepełnosprawność	56 805 (27,0%)	53 000 (27,7%)	50 036 (29,0%)	46 371 (29,7%)	43 070 (30,3%)
Długotrwała lub ciężka choroba	48 143 (22,9%)	47 100 (24,6%)	47 728 (27,7%)	47 563 (30,5%)	45 900 (32,3%)
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	48 737 (23,2%)	41 805 (21,8%)	37 501 (21,8%)	36 162 (23,2%)	33 750 (23,7%)

Źródło: dane OZPS za lata 2015-2017, MRPiPS-03 za rok 2018 i 2019

Patrząc na powyższą tabelę, na przestrzeni lat 2015-2019 zauważa się znaczne spadki w zakresie ubóstwa (o 9,7 p.p.) i bezrobocia (o 15,6 p.p.), natomiast odnotowuje się wysoki wzrost w odsetku osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby, co może oznaczać, iż częściej klientami pomocy społecznej zaczynają być osoby starsze i niesamodzielne.

¹⁶ Wartość wyrażona w procentach nie sumuje się do 100, gdyż w jednej rodzinie można wskazać kilka powodów uprawniających do korzystania z pomocy społecznej.

Asystentura rodziny

26,9

Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny

Jednym z obowiązków gminy, nałożonym na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jest zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wśród form pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi wyróżnić można asystenturę rodziny, która zakłada współpracę rodziny z asystentem ukierunkowaną na poprawę jej funkcjonowania oraz przewyższenie życiowych trudności, aby w konsekwencji uchronić dzieci przed umieszczeniem w pieczy zastępczej lub zagrożeniem tego rodzaju konsekwencjami.

Źródło: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Tabela 5. Asystentura rodziny w gminach województwa kujawsko-pomorskiego¹⁷

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej	248	248	246	241	X	X
Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	2 815	2 781	2 671	2 711	X	X
Liczba OPS zatrudniających asystentów rodziny	142	136	137	136	X	X
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny	23,8%	25,5%	25%	26,9%	73% (p. grudziądzki)	9,3% (p. bydgoski)

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2018-2019

Do zadań własnych gminy należy m.in. zapewnienie rodzinie, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej pomocy asystenta rodziny. Pomimo faktu, iż od stycznia 2015 roku funkcjonuje prawny obowiązek zatrudnienia asystentów przez OPS, to nadal aż 8 gmin go nie spełnia. Łącznie, na terenie 136 gmin w 2019 roku zatrudnionych było 241 asystentów rodziny, co oznacza spadek w porównaniu z latami poprzednimi. Wartym odnotowania jest fakt, iż ponad 60% gmin (93 gminy)

¹⁷ Dane na temat liczby asystentów rodziny oraz rodzin objętych pracą asystenta rodziny pochodzą ze sprawozdania z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za II półrocze, czyli obejmują okres od lipca do grudnia danego roku.

zatrudniało tylko 1 asystenta rodziny. Pomimo spadku w zatrudnieniu asystentów, liczba rodzin, która została objęta ich wsparciem wzrosła z 2 671 do 2 711 rodzin.

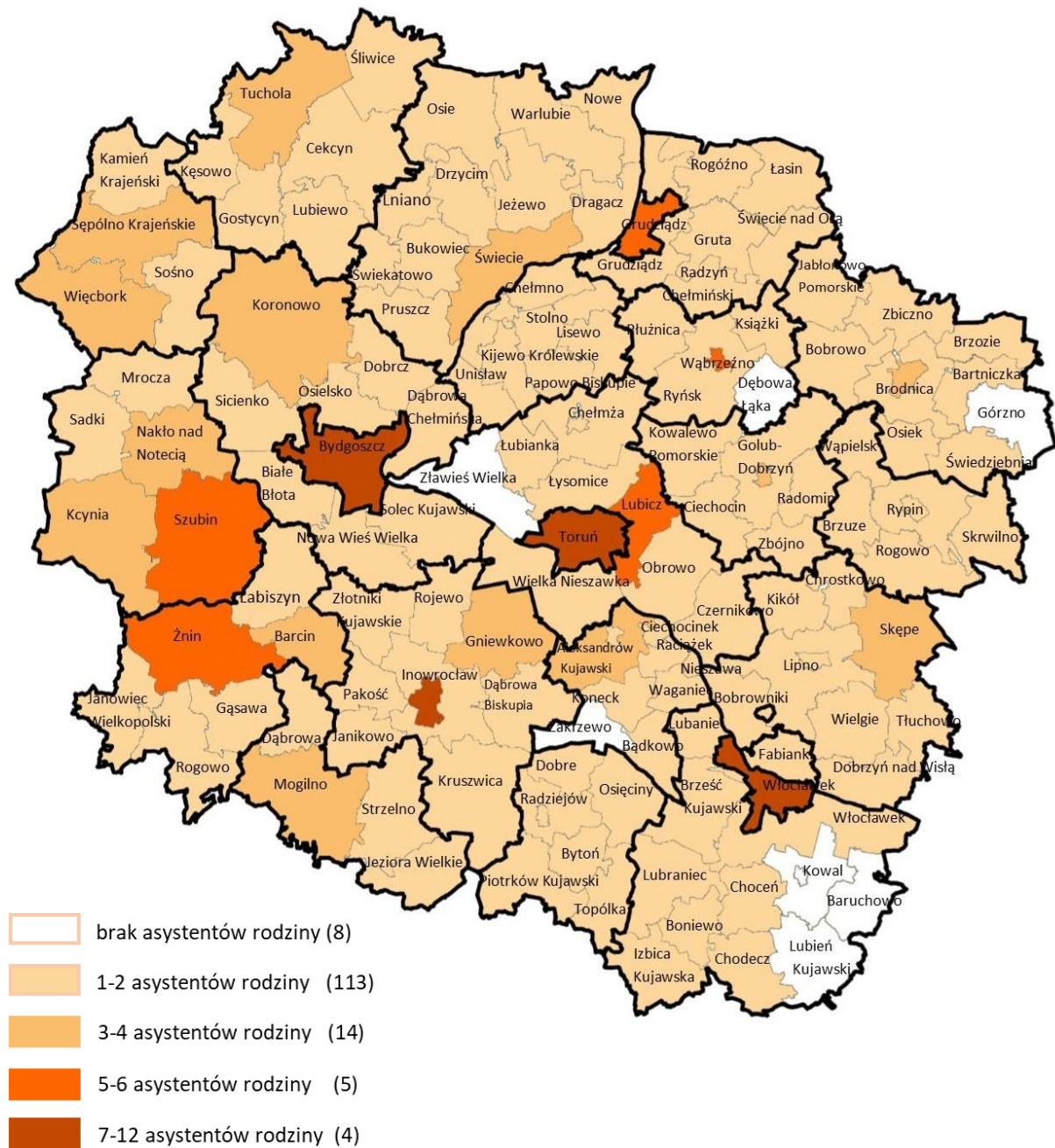
Podobnie jak w roku ubiegłym na terenie 18 gmin przekroczony został ustawowy wymóg dopuszczalnej liczby 15 rodzin, z którymi asystent rodziny może pracować równocześnie¹⁸, były to gminy wiejskie: Bukowiec, Cekcyn, Osiek, Ryńsk, Świedziebnia, Włocławek, Złotniki Kujawskie, gminy miejsko-wiejskie: Dobrzyń nad Wisłą, Kruszwica, Solec Kujawski, Świecie, Tuchola, gminy miejskie: Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Ciechocinek oraz miasta: Grudziądz, Toruń, Włocławek. Najwyższy odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, które zostały objęte pracą asystenta rodziny występował na terenie powiatu: grudziądzkiego (73%) oraz radziejowskiego (69,6%), najniższy natomiast w powiecie bydgoskim (9,3%) oraz we Włocławku (10,3%).

---

¹⁸ Liczba rodzin, z którymi jeden asystent może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15.
Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Mapa 3. Asystenci rodziny w 2019 roku na terenie województwa kujawsko-pomorskiego

Źródło: Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu za rok 2019

Poradnictwo specjalistyczne

9,3

Odsetek rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego

Poradnictwo specjalistyczne w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

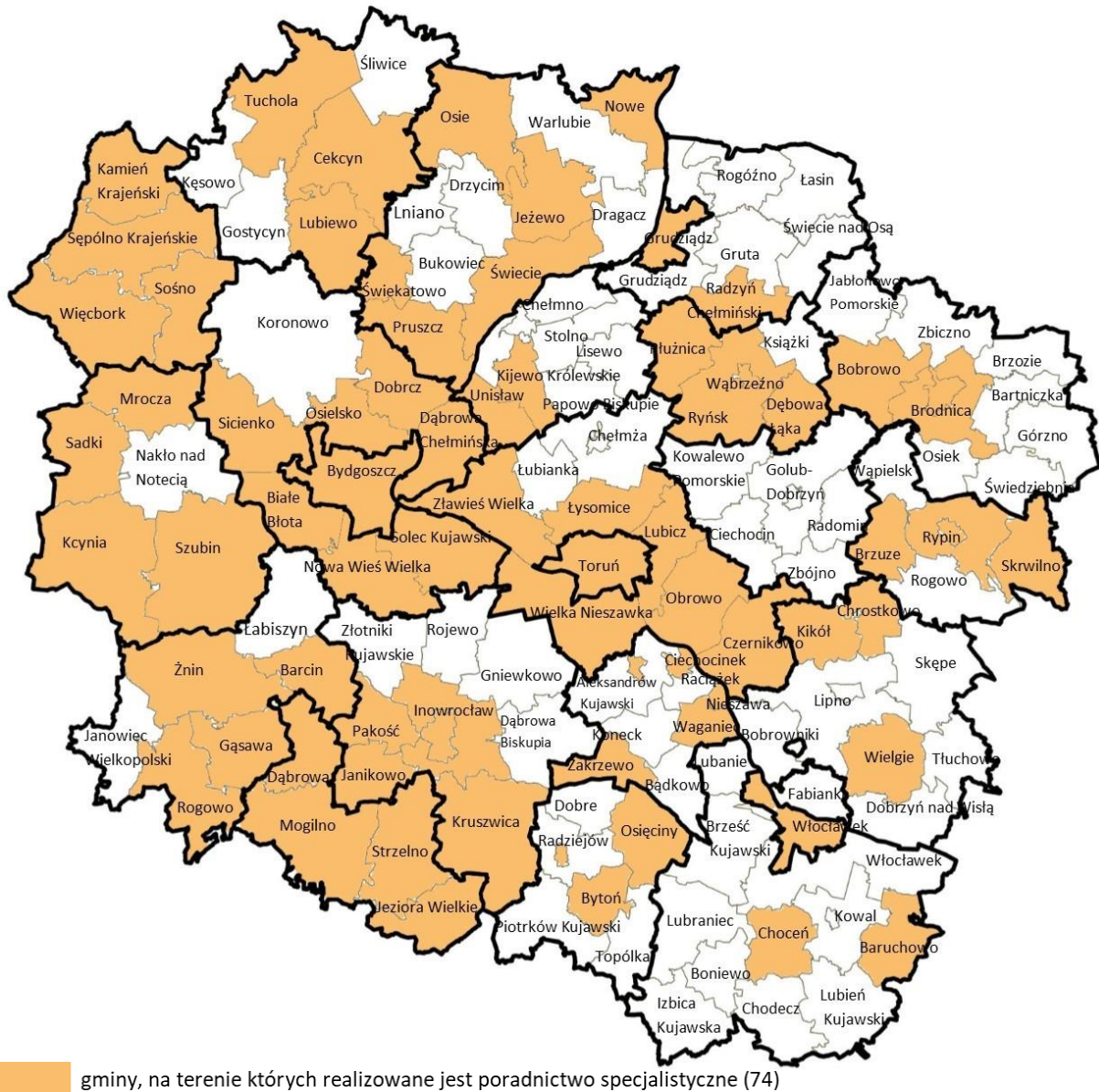
Tabela 6. Poradnictwo specjalistyczne wykazane przez OPS w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba ośrodków pomocy społecznej, które wykazały realizację poradnictwa specjalistycznego	82	77	78	74	x	x
Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazany przez ośrodki pomocy społecznej	10,0%	8,7%	9,6%	9,3%	26,7% (p. bydgoski)	0,1% (p. grudziądzki)

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, MRPiPS-03 za lata 2018-2019

W 2019 roku poradnictwo specjalistyczne realizowane było na terenie 74 gmin (spadek o 4 gminy w porównaniu z rokiem poprzednim). Z porad prawnych, psychologicznych oraz rodzinnych skorzystało łącznie 5 869 rodzin, co oznacza spadek o 587 rodzin (tj. o 10%). Na przestrzeni lat 2016-2019 odsetek osób korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym zmniejszył się o 0,7 p.p. W roku 2019 wyniósł on 9,3%. Ważnym odnotowania jest fakt, iż na terenie powiatu golubsko-dobrzyńskiego żadna rodzina nie skorzystała z poradnictwa specjalistycznego, a liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na terenie powiatu wyniosła 1 493 rodziny. Najmniejszy odsetek rodzin korzystających z poradnictwa odnotowano w powiecie grudziądzkim (0,1% - zaledwie 2 rodziny), natomiast największy na terenie powiatu bydgoskiego (26,7%), co oznacza, że co 4 rodzina korzystająca z pomocy społecznej w 2019 roku skorzystała z poradnictwa specjalistycznego.

Mapa 4. Gminy realizujące poradnictwo specjalistyczne w 2019 roku

Źródło: MRPiPS-03 za rok 2019

Rodziny wspierające

1

Liczba rodzin wspierających

Formą wsparcia może być pomoc rodziny wspierającej w obszarze opieki i wychowania dziecka, prowadzenia gospodarstwa domowego, czy kształtowania właściwych ról społecznych. Rodziną wspierającą mogą zostać osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka, z którymi po pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, gmina zawiera umowę określającą zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy.

Źródło: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

W 2019 roku na terenie województwa (m. Włocławek) funkcjonowała 1 rodzina wspierająca. W latach poprzednich nie funkcjonowała żadna rodzina wspierająca.

Ośrodki interwencji kryzysowej

5

Liczba ośrodków interwencji kryzysowej

Ośrodki interwencji kryzysowej to miejsca świadczenia pomocy osobom znajdującym się w różnego rodzaju sytuacjach kryzysowych wynikających m. in. z doświadczenia przemocy domowej, rozwodu, innych traumatycznych przeżyć, a także zdarzeń losowych, czy masowych katastrof. W ramach ośrodka oferowane jest wsparcie w formie pomocy psychologicznej, porady prawnej, pracy socjalnej, czy nawet schronienia, gdyż w niektórych placówkach działają hostele. Prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej to jedno z zadań własnych powiatu.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 7. Ośrodki interwencji kryzysowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba osób korzystających
	Liczba placówek ogółem				
Ośrodki interwencji kryzysowej	5	5	5	5	753 ¹⁹

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019

Na przestrzeni ostatnich 4 lat liczba ośrodków interwencji kryzysowej nie zmieniała się. Zarówno w 2016, jak i 2019 roku na terenie województwa funkcjonowało 5 ośrodków interwencji kryzysowej. Działały one w następujących powiatach: chełmińskim, inowrocławskim, mogileńskim, świeckim i wąbrzeskim.

Ponadto w województwie w 2019 roku funkcjonowały 2 specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy (p. tucholski – gmina Tuchola oraz p. inowrocławski – gmina Inowrocław w.).

¹⁹ Przez liczbę osób korzystających należy rozumieć nie tylko osoby, które skorzystały ze schronienia (miejsca hostelowych), ale również korzystających z pomocy i wsparcia specjalistów zatrudnionych w OIK.

Zasoby mieszkaniowe (mieszkania komunalne, w tym mieszkania socjalne)

45 316

**Liczba mieszkań
komunalnych w zasobie
gminy**

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, **mieszkaniowy zasób gminy** to lokale służące do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, stanowiące własność gminy lub jednoosobowych spółek gminnych, którym gmina powierzyła realizację zadania własnego w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, z wyjątkiem towarzystw budownictwa społecznego oraz lokale pozostające w posiadaniu samoistnym tych podmiotów, a także lokale mieszkalne wskazane w umowie spółki utworzone przez spółki celowe, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. o Krajowym Zasobie Nieruchomości (Dz. U. z 2018 r. poz. 2363, z 2019 r. poz. 1309).

Źródło: ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

Do zadań własnych gminy należy tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej. Jednym z głównych narzędzi prowadzących do realizacji tego celu jest utworzenie i wykorzystywanie mieszkaniowego zasobu gminy. Mieszkania komunalne stanowiąc własność gminy są wynajmowane jej mieszkańcom. Aby uzyskać lokal komunalny należy spełnić określone kryteria, w tym kryteria dochodowe. Gmina dysponuje również mieszkaniami socjalnymi zapewniającymi minimalne warunki mieszkaniowe.²⁰

Lokale komunalne przyznaje się osobom, którym z uwagi na wysokość uzyskiwanego dochodu nie stać na zakup swojego mieszkania. Mieszkanie socjalne jest z kolei przeznaczone dla osób o najniższych dochodach lub pozbawionych dochodów, zazwyczaj są to osoby samotne lub rodziny, które straciły swoje mieszkania za zadłużenie. To często osoby, które np. dotąd przebywały w schroniskach dla bezdomnych, w budynkach przewidzianych do rozbiórki, pomieszkiwały u znajomych albo koczowały w altankach.²¹ Lokal socjalny, zgodnie z definicją zawartą w ustawie o ochronie praw lokatorów, to lokal nadający się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy (tj. jedną osobę w przypadku zamieszkiwania co najmniej dwóch osób) nie może być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego 10 m², przy czym lokal ten może być o obniżonym standardzie. Sąd musi przyznać prawo do lokalu socjalnego w wyroku eksmisyjnym (art.14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów) następującym osobom: kobietom w ciąży; małoletniemu, niepełnosprawnemu lub ubezwłasnowolnionemu oraz

²⁰ <https://www.prawo.pl/samorzadz/zasob-mieszkaniowy-gminy,78507.html> – data korzystania 14.04.2020 r.

²¹ <http://regiodom.pl/portal/zakup-nieruchomosci/wybor-nieruchomosci/mieszkanie-komunalne-mieszkanie-socjalne-podobienstwa-i-rozn> - data korzystania 14.04.2020 r.

sprawującemu nad taką osobą opiekę i wspólnie z nią zamieszkałą; obłożnie chorym, emerytom i rencistom spełniającym wymagania do otrzymania świadczenia z pomocy społecznej (określone w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin z dnia 9 września 2004 r.); osobie posiadającej status bezrobotnego; osobie spełniającej przesłanki określone przez radę gminy w drodze uchwały, z reguły mającej niskie dochody.

Tabela 8. Mieszkania komunalne i socjalne w zasobie gmin województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2016 – 2019

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)			
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	47 462	46 170	46 254	45 316
w tym liczba mieszkań socjalnych	5 910	6 182	6 156	5 831
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	4 593	4 767	4 208	3 894
Liczba wyroków emisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	602	662	843	723

Źródło: dane OZPS za 2016-2019 rok

W świetle danych nadesłanych w ramach formularza OZPS zmalała liczba mieszkań komunalnych znajdujących się w zasobach gminy (z 47 462 w 2016 roku do 45 316 w roku 2019 roku). W analizowanych latach zmalała również liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy (z 4 980 w 2016 roku do 4 361 w roku 2019). Z danych wykazanych w OZPS wynika, że 6 gmin nie posiadało w 2019 r. w swoim zasobie w ogóle mieszkań komunalnych (Raciążek, Brzozie, Chrostkowo, Bytów, Radziejów w., Wielka Nieszawka).

W województwie kujawsko - pomorskim liczba lokali socjalnych naprzemiennie spadała i wzrastała – w roku 2016 gminy dysponowały zasobem 5 910 mieszkań, natomiast w 2019 roku już 5 831 mieszkaniami socjalnymi. Z danych wynika, że 44 gminy nie posiadały w 2019 r. w swoim zasobie mieszkań socjalnych. W roku oceny 3 894 osoby oczekiwały na przyznanie lokalu socjalnego. Analizując statystyki dotyczące liczby wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego w latach 2016-2019 zauważalny jest naprzemienny wzrost i spadek wyroków: w 2016 roku było ich 602, w 2017 roku - 662, w 2018 – 843, a w 2019 roku -723.

Od kwietnia 2019 r. w związku ze zmianą przepisów prawa, nie wyodrębnia się lokali socjalnych, istnieje jeden zasób lokali komunalnych. Różnicuje jedynie rodzaj zawieranych

umów najmu w tym socjalny. Po nowelizacji ustawy o ochronie praw lokatorów, gmina ma zapewniać nie lokale socjalne, lecz lokale w ramach najmu socjalnego. Umową najmu socjalnego będzie umowa najmu lokalu nadającego się do zamieszkania ze względu na wyposażenie i stan techniczny, którego powierzchnia pokoi przypadająca na członka gospodarstwa domowego najemcy nie będzie mogła być mniejsza niż 5 m², a w przypadku jednoosobowego gospodarstwa domowego – 10 m², przy czym będzie mógł to być lokal o obniżonym standardzie.

Wprowadzenie najmu socjalnego spowodowało, że gmina może udostępnić w ramach tego najmu każdy lokal spełniający ustawowe wymagania. Sąd będzie mógł orzec o uprawnieniu do zawarcia umowy najmu socjalnego wobec osoby, która dokonała zajęcia lokalu bez tytułu prawnego, jeżeli przyznanie tego uprawnienia byłoby szczególnie usprawiedliwione w świetle zasad współżycia społecznego. Umowy najmu lokali socjalnych zawarte przed 21 kwietnia zachowają ważność na okres, na jaki zostały zawarte. Do tych umów trzeba będzie stosować przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów w dotychczasowym brzmieniu.²²

Mieszkania chronione

28	Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. W zależności od celu udzielania wsparcia prowadzone jest jako mieszkanie chronione treningowe lub mieszkanie chronione wspierane. W mieszkanii chronionym treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia. Mieszkanie chronione wspierane przeznaczone jest dla osoby niepełnosprawnej, w szczególności osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi, osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej. W mieszkaniu chronionym wspieranym zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości. <i>Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej</i>
Liczba mieszkań chronionych	

²² <https://www.rp.pl/Zadania/304099985-Zmiana-zasad-gospodarowania-zasobem-mieszkaniowym-gmin-od-21-kwietnia-2019.html> (data korzystania 22.04.2020 r.)

Tabela 9. Mieszkania chronione w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	Liczba mieszkań			Liczba lokali ²³	Liczba korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania (w zaokrągleniu)
	2017	2018	2019			
Mieszkania chronione	29	26	28	107	170	1,2 mln zł

Źródło: dane własne ROPS za lata 2017-2018, OZPS za 2019 rok

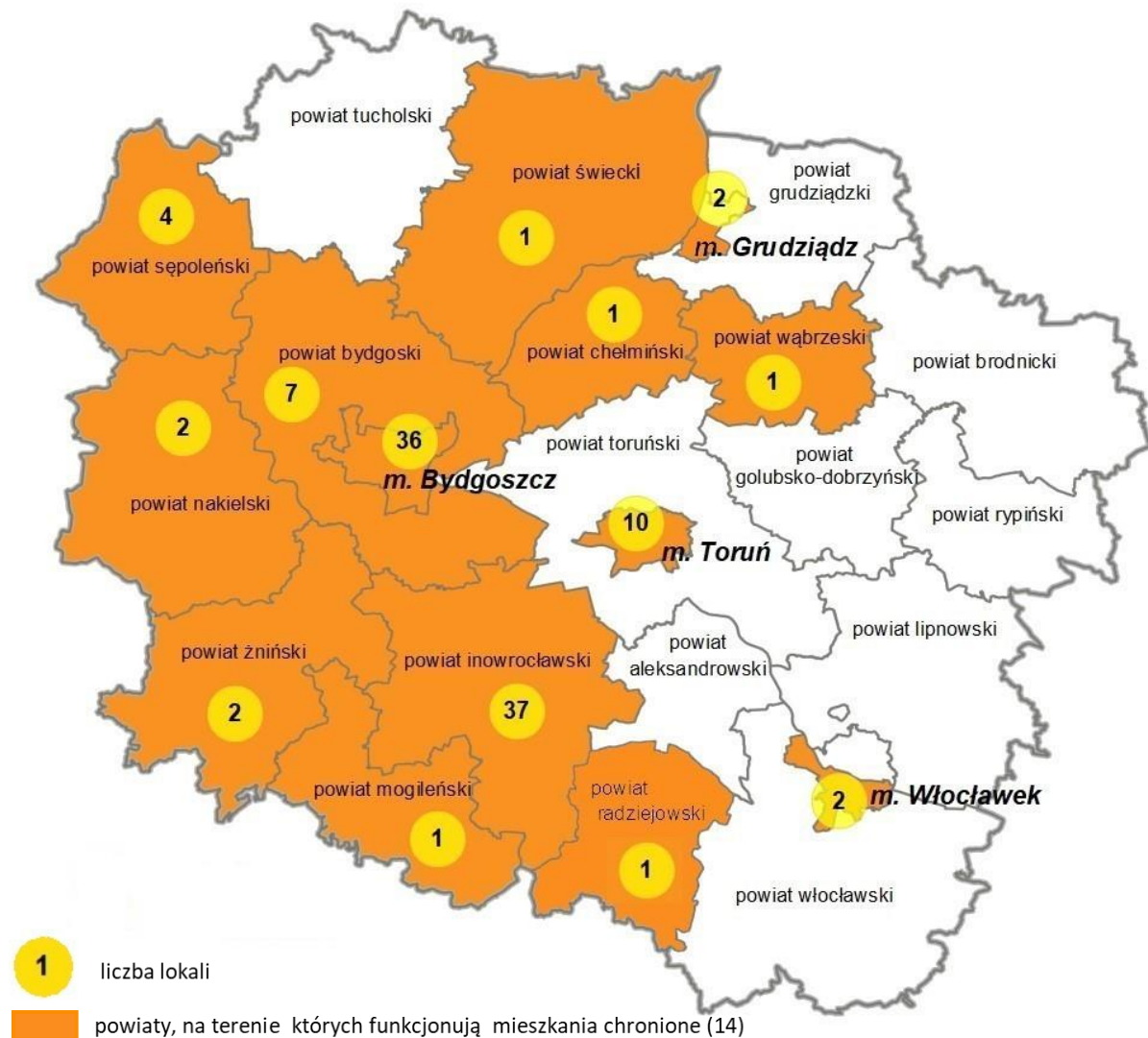
Liczba mieszkań chronionych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na przestrzeni lat 2017-2019 pozostaje na porównywalnym poziomie. W roku 2019 utworzono 2 mieszkania treningowe w powiecie nakielskim (Szubin) dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej.

Mieszkania chronione funkcjonują na terenie miast na prawach powiatu: Bydgoszczy, Grudziądza, Torunia i Włocławka oraz gminach następujących powiatów ziemskich: bydgoskiego, chełmińskiego, inowrocławskiego, mogileńskiego, nakielskiego, radziejowskiego, sępoleńskiego, świeckiego, wąbrzeskiego, żnińskiego.

---

²³Pod jednym adresem mieszkania chronionego mieści się zazwyczaj kilka lokali mieszkalnych.

Mapa 5. Mieszkania chronione w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego w 2019 r.

Źródło: dane własne ROPS w Toruniu

1 902

Średnia liczba mieszkańców, przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

61

Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną, przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy

Pracownikiem socjalnym może zostać osoba posiadająca dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych, lub studiów wyższych na kierunku praca socjalna (lub do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie).

Zatrudnienie pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej powinno spełniać dwa ustawowo określone kryteria:

- jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub na jednego pracownika socjalnego zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy przypada nie więcej niż 50 rodzin/osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną,
- ośrodek pomocy społecznej zatrudnia w pełnym wymiarze czasu pracy nie mniej niż 3 pracowników socjalnych.

Ustawa o pomocy społecznej ustala dwa stopnie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego:

- I stopień specjalizacji ukierunkowany na uzupełnienie i pogłębienie wiedzy oraz umiejętności zawodowych w zakresie metod pracy,
- II stopień umożliwia awans zawodowy poprzez pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami klientów pomocy społecznej.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 10. Dostępność oraz profesjonalizacja kadry pomocy społecznej w OPS w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej	1 141	1 127	1 114	1102	x	x
Średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy	1 840	1 881	1 878	1902	2 569 (m. Grudziądz)	1 351 (m. Włocławek)
Średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy ²⁴	69	73	62	61	137 (p. rypiński)	41 (m. Bydgoszcz)

źródło: dane OZPS za lata 2016-2017, Sprawozdanie MRPiPS-03 za lata 2018-2019

Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych przez Ośrodki Pomocy Społecznej co roku ulega zmniejszeniu. W 2019 roku zatrudnionych było 1 102 pracowników, co oznacza spadek o 12 pracowników socjalnych względem roku ubiegłego. Tym samym nieznacznie, ponieważ z 1 878 do 1 902 zwiększyła się liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy. Spadek z kolei odnotowano w przypadku średniej liczby rodzin i samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadających na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu. W 2018 roku na 1 pracownika średnio przypadały 62 rodziny, natomiast w 2019 roku liczba rodzin spadła do 61. Analizując dane na powiaty naszego województwa, najtrudniejszą sytuację dotyczącą zatrudnienia pracowników socjalnych oraz liczby rodzin objętych przez nich pracą socjalną zaobserwować można w Grudziądzu, gdzie średnio na 1 pracownika socjalnego przypadało 2 569 mieszkańców, a średnia liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego

²⁴Zgodnie z obowiązującymi zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, dane za rok 2014 przygotowywane były w stosunku jeden pracownik socjalny bez względu na wymiar czasu pracy. Zmiany wprowadzone w ust. 11 a także dodany ust. 12 art. 110, które weszły w życie z dniem 01.01.2015 r. nadały nowe brzmienie w/w ustawie akcentując zatrudnienie pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy. W związku z powyższym, dane za lata 2016-2019 pochodzą ze sprawozdania MRPiPS-03 i odnoszą się do pełnych etatów.

wyniosła 118 rodzin. W powiecie rypińskim liczba tychże rodzin jest jeszcze wyższa, ponieważ w 2019 wyniosła 137.

Tabela 11. Gminy, które w 2019 r. zatrudniały pracowników socjalnych niezgodnie z ustawowo określonymi kryteriami

Lp.	Powiat	Gmina	Liczba pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy poniżej kryterium ustawowego	Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w OPS w pełnym wymiarze czasu pracy powyżej kryterium ustawowego	Liczba rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną przypadająca na 1 pracownika socjalnego w pełnym wymiarze czasu pracy powyżej kryterium ustawowego
1.	aleksandrowski	Bądkowo	2,00	2139	66
2.		Ciechocinek		2119	108
3.		Koneck	2,00		
4.		Zakrzewo	2,00		
5.	brodnicki	Bobrowo	2,00	3167	67
6.		Brzozie	2,00		
7.		Górzno	2,00		
8.		Bartniczka	2,50		
9.	bydgoski	Nowa Wieś Wielka		2026	66
10.	chełmiński	Kijewo Królewskie	2,25	2017	73
11.	golubsko-dobrzyński	Radomin	2,00		
12.		Ciechocin	2,50		
13.	Grudziądz	Grudziądz		2569	118
14.	grudziądzki	Gruta		2142	60
15.		Radzyń Chełmiński	2,00	2342	174
16.		Rogóžno	2,22		
17.	inowrocławski	Janikowo		2024	68
18.		Złotniki Kujawskie		2296	74
19.	lipnowski	Lipno m.		2413	138
20.	mogileński	Mogilno		2052	57
21.	rypiński	Wąpielsk	2,00	2002	171
22.	sępoleński	Sośno	2,00	2514	59
23.	świecki	Jeżewo		2035	93
24.		Świecie		2128	73
25.		Świekatowo	2,00		
26.	Toruń	Toruń		2270	57
27.	toruński	Chełmża m.		2076	92
28.		Czernikowo		2596	124
29.		Łysomice		2505	67
30.		Zławieś		2819	68

		Wielka			
31.	wąbrzeski	Dębowa Łąka	2,00		
32.		Wąbrzeźno		2268	88
33.	włocławski	Baruchowo	2,00		
34.		Boniewo	2,00		
35.		Choceń		2654	127
36.		Chodecz		2014	153
37.		Fabianki		2016	74
38.		Kowal m.	2,00		
39.		Lubień Kujawski	2,00	3695	136
40.		Lubraniec		2376	76
41.		Włocławek w.		2413	137

Źródło: BDL GUS, Sprawozdanie MRPiPS-03 za 2019 r.

Jak wynika z powyższej tabeli, 41 ośrodków pomocy społecznej nie spełniało co najmniej jednego z ustawowo określonych kryteriów zatrudniania pracowników socjalnych. Wśród nich 7 nie spełniało żadnego ze wspomnianych kryteriów (Bądkowo, Bobrowo, Kijewo Królewskie, Radzyń Chełmiński, Wąpielsk, Sośno oraz Lubień Kujawski). W porównaniu z rokiem ubiegłym sytuacja dotycząca zatrudnienia pracowników socjalnych uległa pogorszeniu. W 2018 roku 39 ośrodków nie spełniało przynajmniej jednego kryterium ustawowego, a 4 nie spełniały ich wcale. Należy nadmienić, iż spośród 144 OPS, 20 OPS zatrudniało mniej niż 3 pracowników socjalnych (tj. w co 7 ośrodku), z czego w 16 ośrodkach pracowało zaledwie 2 pracowników (czyli w co 9 ośrodku).

Usamodzielnienie klientów pomocy społecznej

17,2

Odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej

Zadaniem pomocy społecznej jest przede wszystkim podejmowanie działań zmierzających do życiowego **usamodzielnienia osób i rodzin** oraz ich integracji ze środowiskiem.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 12. Rodziny, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)			
Liczba rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	11 985	10 647	11 041	10 839
Liczba osób w rodzinach, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	28 255	25 362	25 566	23 808
Odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej	15,3%	14,5%	16,4%	17,2%

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019 oraz ankiety dodatkowej do OZPS

Jak wynika z danych nadesłanych przez ośrodki pomocy społecznej w ramach badania dodatkowego do OZPS, 17,2% rodzin zaprzestało korzystania z pomocy społecznej w 2019 roku (10 839 rodzin z 63 027 rodzin w ogóle korzystających z pomocy). Od 2017 roku zaobserwować można wzrost odsetka rodzin usamodzielniających się z 14,5% w roku 2017 do 17,2% w roku 2019.

Według opinii pracowników socjalnych do głównych powodów spadku liczby korzystających należało, w kolejności: podjęcie zatrudnienia, świadczenie 500+, nabycie praw rentowych, emerytalnych.

Praca socjalna

Tabela 13. Praca socjalna w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba rodzin objęta pracą socjalną	68 174	80 826	69 167	67 031	x	x
Liczba osób w rodzinach objętych pracą socjalną	165 340	187 873	159 349	149 981	x	x

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, MRPiPS-03 za lata 2018-2019

Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Głównym celem pracy socjalnej jest rozwinięcie lub wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej²⁵. W 2019 roku tym rodzajem wsparcia objętych zostało 67 031 rodzin, co w porównaniu z rokiem poprzednim jest spadkiem o 3% (69 167 rodzin – 2018 r.). Łącznie w 67 031 rodzinach, pracą socjalną objętych było 149 981 osób, tj. o 9 368 osób mniej aniżeli rok wcześniej.

²⁵Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Kontrakt socjalny

3,3

Odsetek klientów ośrodków pomocy społecznej objętych kontraktem socjalnym

Praca socjalna może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny, który stanowi rodzaj umowy zawartej przez pracownika socjalnego z osobą korzystającą z pomocy społecznej, ze wskazaniem uprawnień i zobowiązań obu stron, zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby/rodziny.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 14. Kontakt socjalny w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba gmin, w których w danym roku zawarto kontrakty socjalne	109	99	95	97	x	x
Liczba zawartych kontraktów socjalnych z klientami OPS	4 064	3 754	3 599	4 065	x	x
Odsetek klientów OPS objętych kontraktem socjalnym	2,6%	2,6%	2,7%	3,3%	8,5% p. świecki	0,1% p. włocławski

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, MRPiPS-03 za lata 2018-2019

Kontrakt socjalny to jedno z narzędzi pracy socjalnej, który ma pomóc w przezwycięzeniu trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się osoba lub rodzina. Pracę socjalną w oparciu o kontrakt socjalny realizowano na terenie 97 gmin, co oznacza wzrost o 2 gminy, w porównaniu z rokiem 2018. Z 3 599 do 4 065 zwiększyła się również liczba zawartych kontraktów socjalnych (wzrost o 466 kontraktów, tj. o 13%). Łącznie tę formę pisemnej umowy ośrodki zawarły z 4 750 osobami, co w porównaniu z rokiem ubiegłym jest wzrostem o 457 osób.

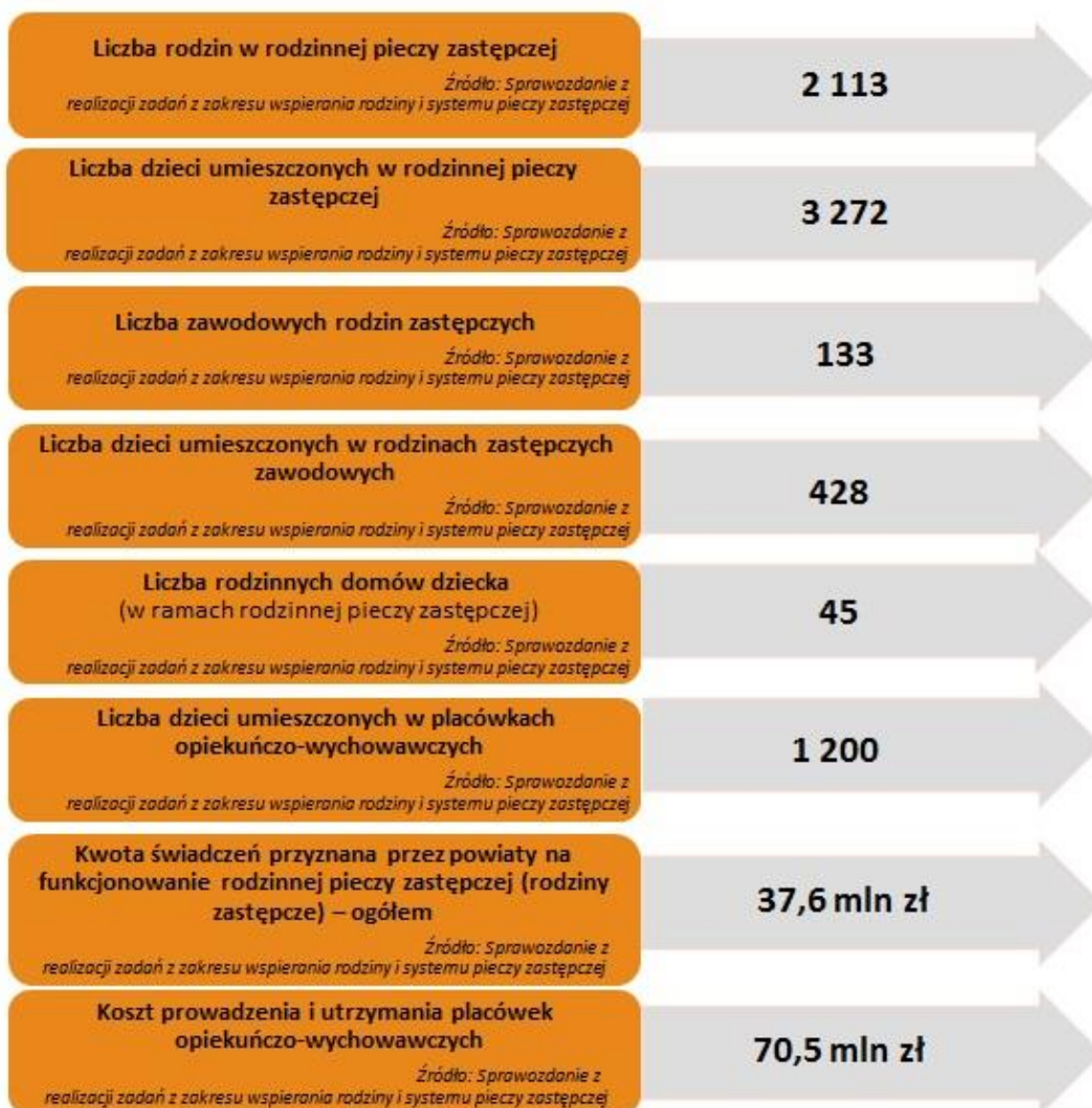
Odsetek klientów korzystających z pomocy społecznej objętych kontraktem socjalnym zwiększył się o 0,6 p.p. (2019 r. – 3,3, 2018 r. – 2,7%). Największy odsetek klientów, którzy zawarli kontrakt socjalny był niezmienny od lat na terenie powiatu świeckiego (8,5%), najmniejszy natomiast na terenie powiatu rypińskiego (0,4%) oraz powiatu włocławskiego (0,1%), gdzie zaledwie 8 osób zostało objętych kontraktem socjalnym.

Podsumowanie

- ✓ W roku 2019 odnotowano najniższy wskaźnik natężenia korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w okresie ostatnich 10 lat (6,9% osób);
- ✓ nadal obserwuje się systematyczny spadek liczby i odsetka mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego wymagających wsparcia świadczonego przez ośrodki pomocy społecznej;
- ✓ nadal zauważa się znaczne zróżnicowanie ww. wskaźnika wewnątrz województwa kujawsko-pomorskiego (wciąż najtrudniejsza sytuacja pod względem ww. wskaźnika dotyczy gmin położonych we wschodniej części regionu);
- ✓ w roku 2019 po raz pierwszy odnotowuje się spadek w odsetku osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej w ogóle korzystających z tej pomocy;
- ✓ w roku 2019 ponad 50% rodzin korzystających z pomocy społecznej stanowiły gospodarstwa domowe jednoosobowe;
- ✓ w roku 2019 rodziny 1/5 ogółu rodzin objętych pomocą społeczną stanowiły rodziny emerytów i rencistów;
- ✓ nadal dominującymi powodami korzystania z pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim były: bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego;
- ✓ liczba ośrodków interwencji kryzysowej niezmiennie od wielu lat utrzymuje się na tym samym poziomie;
- ✓ liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy maleje z roku na rok, z 47 462 mieszkań w roku 2016 do 45 316 mieszkań w roku 2019 (spadek o 4,5%), a 6 gmin nie posiadało w 2019 r. w swoim zasobie w ogóle mieszkań komunalnych. Analogicznie, zanotowano spadek liczby lokali socjalnych. Natomiast liczba wyroków eksmisyjnych w latach 2016-2019 bez wskazania lokalu socjalnego pozostaje na podobnym poziomie (723 w roku 2019);
- ✓ liczba mieszkań chronionych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego na przestrzeni lat 2017-2019 pozostaje na porównywalnym poziomie, w 2019 roku było ich 28, o 2 mieszkania chronione więcej niż w roku ubiegłym;
- ✓ o 40 wzrosła liczba rodzin objętych asystenturą rodziny, natomiast liczba zatrudnionych asystentów z roku na rok maleje;

- ✓ z 78 do 74 spadła liczba ośrodków, na terenie których realizowano poradnictwo specjalistyczne, a zmniejszeniu o 0,3 p.p. uległ odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wykazanym przez OPS;
- ✓ wciąż w województwie występują gminy, które nie spełniają ustawowych warunków zatrudnienia pracowników socjalnych;
- ✓ wzrasta odsetek rodzin, które zaprzestały korzystania z pomocy społecznej z 15,3% w roku 2016 do 17,2% w roku 2019.
- ✓ zmniejszeniu uległa liczba rodzin oraz liczba osób w rodzinach, które objęte były pracą socjalną;
- ✓ wzrosła liczba zawartych kontraktów socjalnych z klientami OPS, wzrósł również odsetek klientów ops objętych kontraktem socjalnym.

2. Piecza zastępcza

73,2

Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie **pieczy zastępczej** nakłada na powiat obowiązek zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców, poprzez organizację funkcjonowania systemu pieczy zastępczej, który może być realizowany w formie instytucjonalnej (przez umieszczenia dziecka w placówkach opiekuńczo-wychowawczych) lub rodzinnej (poprzez pobyt dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka). Wyróżnia się następujące typy rodzin zastępczych:

- **rodzina zastępcza spokrewniona** – tworzona przez dziadków, ewentualnie pradiadków (tzw. wstępnych) oraz rodzeństwo dziecka, przysługuje jej pomoc finansowa na utrzymanie dziecka;
- **rodzina zastępcza niezawodowa** – tworzona przez dalszą rodzinę dziecka lub osoby niespokrewnione z nim, udzielane są jej świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego w niej dziecka;
- **rodzina zastępcza zawodowa** – tworzona przez osoby, które uzyskują wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji rodziny zastępczej, dodatkowo wypłacane są świadczenia pieniężne na pokrycie kosztów utrzymania każdego umieszczonego dziecka,
- **rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego** – przyjmuje dziecko, w przypadku gdy zostało ono doprowadzone przez policję lub straż graniczną, na wniosek rodziców lub innej osoby, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku m.in. z problemem przemocy w rodzinie,
- **rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna** – umieszcza się w niej dzieci zwłaszcza niepełnosprawne lub niedostosowane społecznie (m.in. na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, czy małoletnie matki z dziećmi).

W ramach rodzinnej pieczy zastępczej wyróżnia się również rodzinne domy dziecka, które są tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, w jednym czasie przebywać w nich może nie więcej niż 8 dzieci (z wyjątkiem liczego rodzeństwa).

Zakłada się, iż pobyt dziecka w pieczy zastępczej jest tymczasowy, do momentu uregulowania sytuacji życiowej jego rodziny, ale zdarza się, iż trwa on nawet do okresu osiągnięcia pełnoletniości lub usamodzielnienia.

Źródło: ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Tabela 15. Rodzinna piecza zastępcza w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba rodzin zastępczych	2 205	2 217	2 148 ²⁶	2 113	x	x
Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	69,4%	71,5%	73,6%	73,2%	92% ²⁷ (p. nakielski)	47,7% (p. sępoleński)
Odsetek dzieci umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych w ogólnej liczbie dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	9,9%	10,6%	11,1%	13,1%	41,3% (p. mogileński)	2,9% ²⁸ (m. Grudziądz)

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za rok 2018 oraz 2019

W 2019 roku w województwie kujawsko-pomorskim rodzinną pieczę zastępczą stanowiło 2 068 rodzin zastępczych oraz 45 rodzinnych domów dziecka. Wśród łącznej liczby 2 113 rodzin w rodzinnej pieczy zastępczej 61,4% stanowiły rodziny zastępcze spokrewnione (1 297 rodzin), 30,2% rodziny zastępcze niezawodowe (638 rodzin), 6,3% to rodziny zawodowe (133 rodziny), a 2,1% rodzinne domy dziecka (45). W porównaniu z rokiem poprzednim odnotowany został spadek w rodzicielstwie zastępczym o 35 rodzin i rodzinnych domów dziecka. Największy spadek odnotowano w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych (↓30 rodzin), rodzin niezawodowych (↓ 17 rodziny) oraz rodzinnych domów dziecka (↓3 rodzinne domy dziecka). Wzrost nastąpił natomiast wśród rodzin zastępczych zawodowych, w 2018 było ich 118, a rok później 133. Analizując powyższe zmiany w podziale na powiaty zauważyć można, iż:

- w 7 powiatach odnotowano wzrost ogółu liczby rodzin w rodzinnej pieczy zastępczej, największy w powiecie aleksandrowskim (↑10 rodzin) oraz w powiecie lipnowskim (↑6 rodzin). Na terenie 15 powiatów nastąpił spadek w liczbie rodzin. Największy spadek był we Włocławku (↓15 rodzin), Bydgoszczy oraz powiecie sępoleńskim (↓8 rodzin). Na terenie powiatu mogileńskiego nie odnotowano żadnych zmian.
- w 6 powiatach wzrosła liczba rodzin spokrewnionych z dzieckiem, największy wzrost w powiecie aleksandrowskim (↑8 rodzin) oraz w powiecie radziejowskim (↑5

²⁶ W OZPS za rok 2018 podana została niewłaściwa liczba rodzin zastępczych. Liczba rodzin zastępczych wyniosła 2 148 rodzin, a nie jak podano 2 105.

²⁷ Wśród maksymalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów na terenie których nie funkcjonują całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze (powiat radziejowski, toruński oraz wąbrzeski).

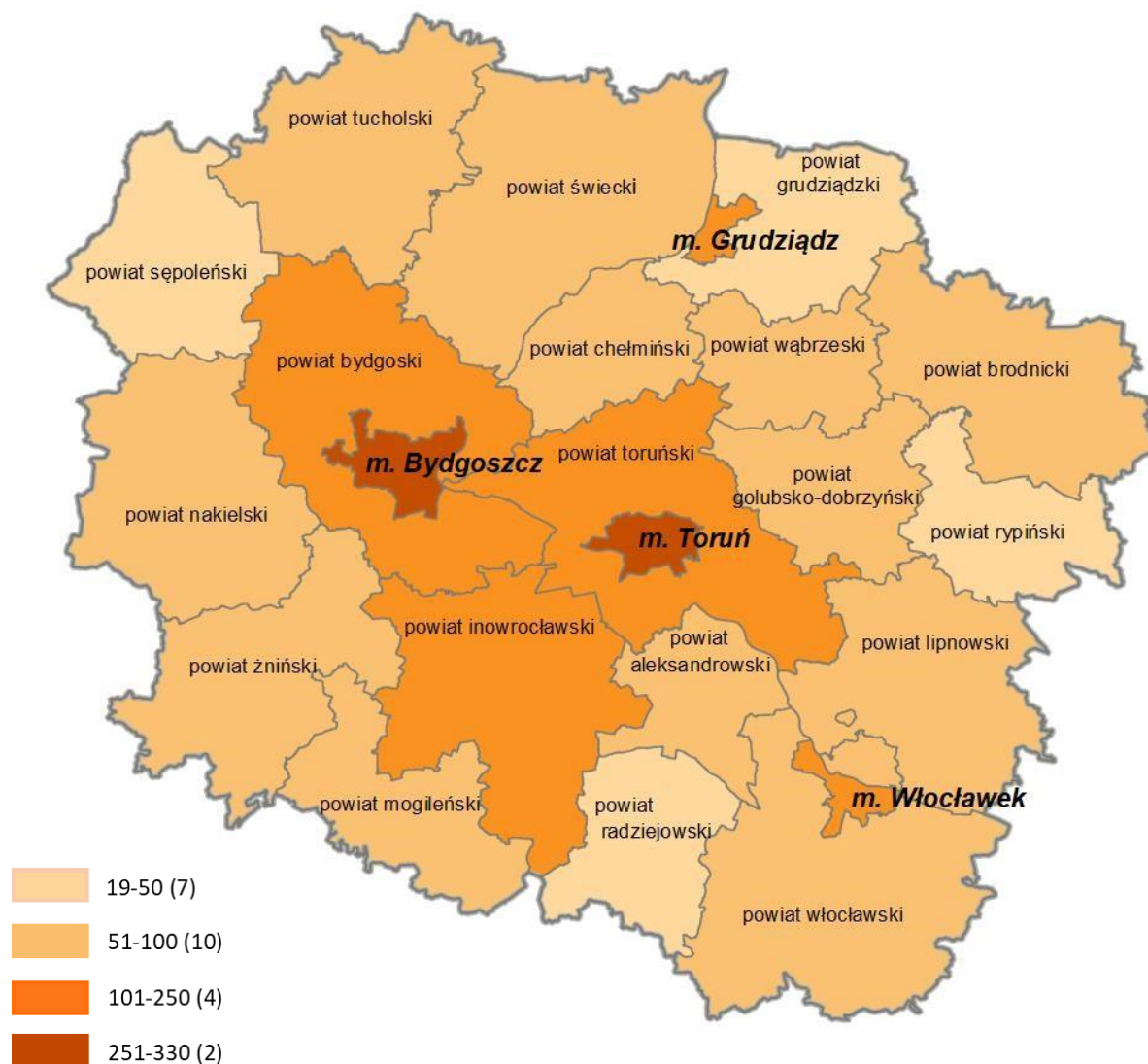
²⁸ Wśród minimalnych wartości wskaźnika nie uwzględniono powiatów, na terenie których nie funkcjonują rodziny zastępcze zawodowe (powiat grudziądzki oraz radziejowski).

rodzin). Natomiast w 12 powiatach odnotowano spadek w liczbie rodzin spokrewnionych z dzieckiem, największy spadek nastąpił we Włocławku (↓12 rodzin);

- w 6 powiatach odnotowano wzrost liczby rodzin niezawodowych, największy wzrost zaobserwowano w powiatach toruńskim i żnińskim (↑4 rodziny). Na terenie 13 powiatów liczba rodzin niezawodowych zmalała, największy spadek wystąpił na terenie Torunia (↓5 rodzin);
- Na terenie 15 powiatów wzrosła liczba rodzin zawodowych, odnotowano wzrosty o 1 lub 2 rodziny. W 2 powiatach nastąpił natomiast spadek w liczbie rodzin zawodowych (w powiecie chełmińskim spadek o 2 rodziny, w powiecie golubsko-dobrzyńskim o 1 rodzinę). Na terenie 2 powiatów: grudziądzkiego oraz radziejowskiego nie funkcjonowała żadna rodzina zawodowa;
- W powiecie aleksandrowskim oraz chełmińskim nastąpił wzrost o 1 rodzinny dom dziecka, natomiast na terenie 3 powiatów województwa liczba placówek zmniejszyła się o 1 (w powiecie bydgoskim, nakielskim oraz Włocławku) oraz o 2 placówki (w Bydgoszczy).

Mapa 6. Liczba rodzin w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatów województwa kujawsko-pomorskiego w 2019 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za rok 2019

Instytucjonalna piecza zastępcza

Placówki opiekuńczo-wychowawcze

81	Placówki opiekuńczo-wychowawcze zapewniają całodobową opiekę i wychowanie dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej. Są prowadzone przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Placówki opiekuńczo-wychowawcze: • zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; • realizują przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; • umożliwiają kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi; • podejmują działania w celu powrotu dziecka do rodziny; • zapewniają dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; • obejmują dziecko działaniami terapeutycznymi; • zapewniają korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. <i>Źródło: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej</i>
Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych	

Tabela 16. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w roku 2019

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	70	72	80	81

Źródło: OZPS za lata 2016-2017, Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2018-2019

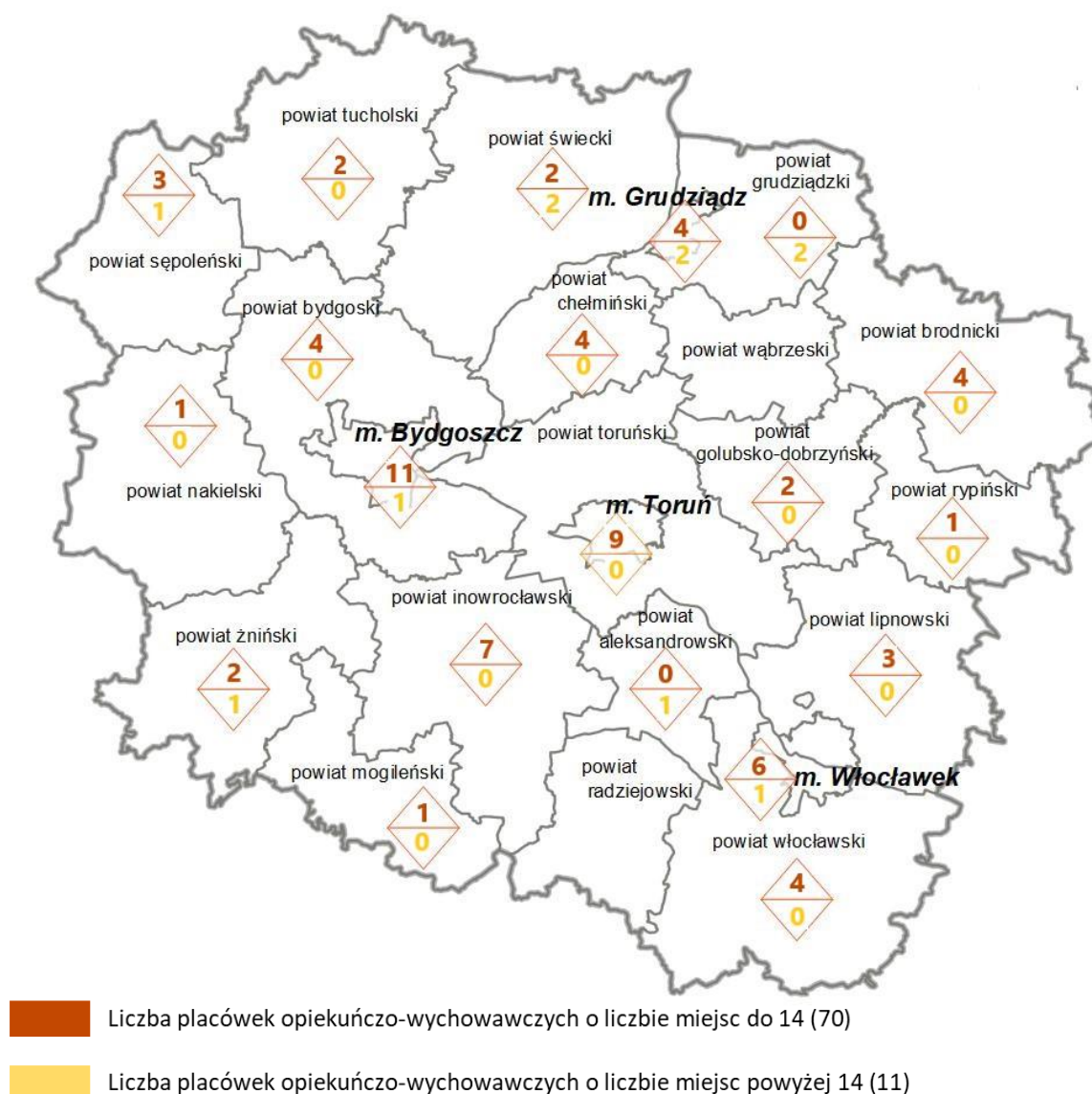
W województwie kujawsko-pomorskim od kilku lat zaobserwować można systematyczny wzrost liczby placówek opiekuńczo-wychowawczych. Na przestrzeni ostatnich 4 lat liczba placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej wzrosła z 70 do 81. Stały wzrost tego rodzaju placówek może wynikać z tego, iż część placówek dostosowała się do standardów określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dlatego też ich liczba uległa zwiększeniu. Wynika to z faktu przekształcenia się placówek – zmniejszania liczby przebywających w nich dzieci (do 14). Wśród instytucjonalnej pieczy zastępczej 70 stanowiły placówki do 14 miejsc, a 11 to placówki, w których statutowa liczba miejsc jest większa niż 14. Dostosowanie placówek do standardów ustawowych możliwe było m.in. dzięki dofinansowaniom w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

Powiaty, na terenie których nie funkcjonowały żadne całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze to: radziejowski, toruński oraz wąbrzeski. Wartym odnotowania

jest fakt, iż w zakresie funkcjonowania placówek do 14 miejsc standardy określone w ustawie osiągnięto już na terenie 12 powiatów: m. Toruń, brodnickiego, bydgoskiego, chełmińskiego, golubsko-dobrzyńskiego, inowrocławskiego, lipnowskiego, mogileńskiego, nakielskiego, rypińskiego, tucholskiego oraz włocławskiego. Na terenie 2 powiatów funkcjonują wyłącznie placówki powyżej 14 miejsc (powiat aleksandrowski oraz grudziądzki), a na terenie pozostałych 6 powiatów są placówki obu typów (powiat sępoleński, świecki, żniński, Bydgoszcz, Grudziądz oraz Włocławek).

Wśród łącznej liczby 81 placówek opiekuńczo-wychowawczych najwięcej funkcjonowało na terenie Bydgoszczy (12), Torunia (9), Włocławka (7) oraz powiatu inowrocławskiego (7). Po jednej placówce znajdowało się na terenie następujących powiatów: aleksandrowskiego, nakielskiego, mogileńskiego oraz rypińskiego. W ciągu ostatniego roku nowe placówki zaczęły funkcjonować na terenie powiatu sępoleńskiego (↑1) oraz tucholskiego (↑1), obie placówki o liczbie miejsc do 14. Natomiast zlikwidowano 1 placówkę na terenie powiatu radziejowskiego.

Mapa 7. Placówki opiekuńczo-wychowawcze na terenie powiatów województwa kujawsko-pomorskiego w 2019 roku

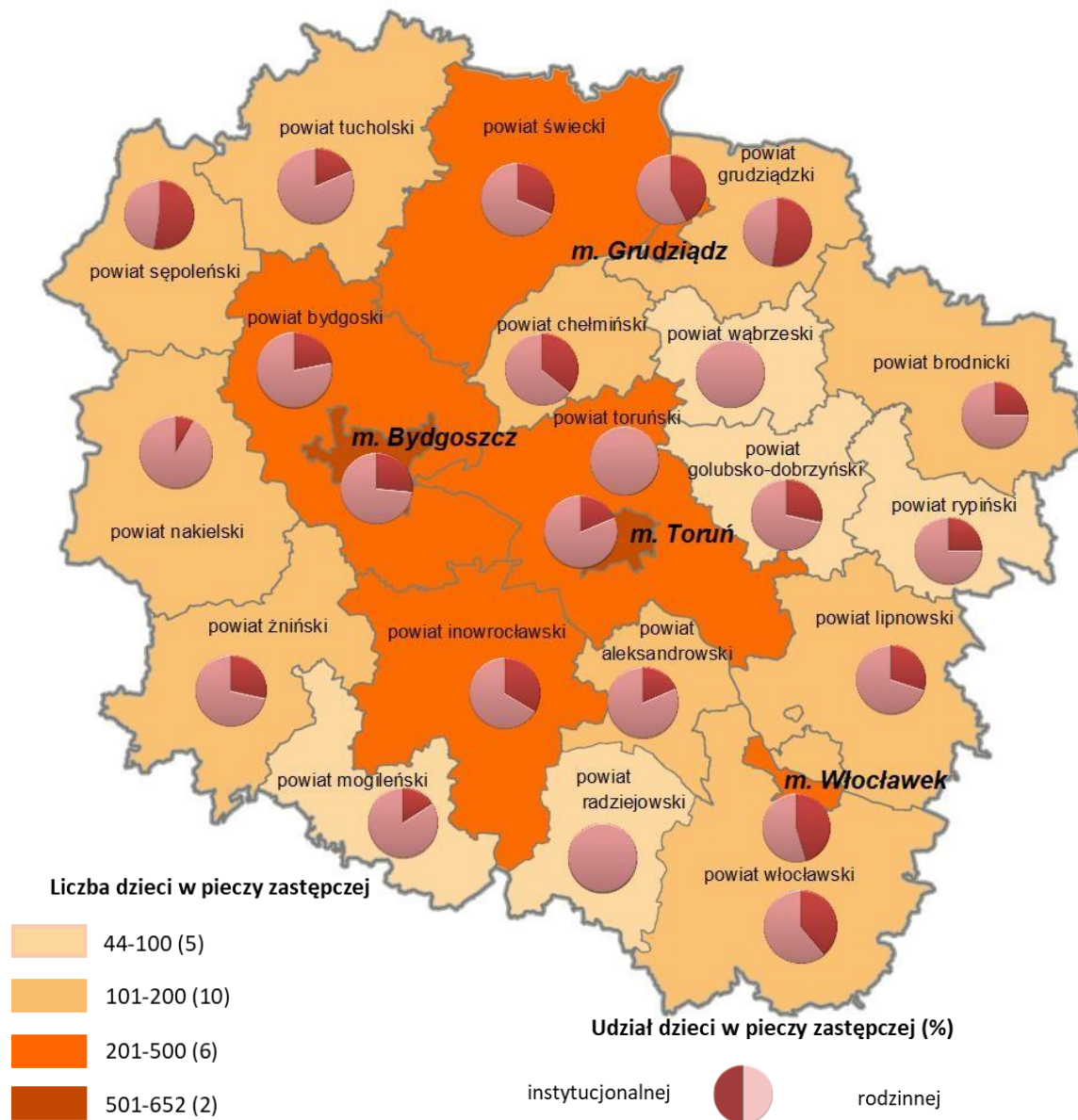
Źródło: Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za rok 2019

W 2019 roku w pieczy zastępczej przebywało łącznie 4 472 dzieci, w porównaniu do roku poprzedniego odnotowano wzrost o 124 dzieci (2018 r. – 4 348). Odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej stanowił 73,2%, natomiast odsetek dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej wyniósł 26,8%. W rodzinnych formach pieczy zastępczej przebywało łącznie 3 272 dzieci (↑72 dzieci), natomiast w instytucjonalnych formach umieszczonych było 1 200 dzieci (↑ 52 dzieci).

Na terenie 2 powiatów (grudziądzkiego oraz sępoleńskiego) odsetek dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej był wyższy aniżeli w rodzinnych formach, w pozostałych powiatach województwa rodzinna piecza zastępcza była dominująca.

Największy odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej występował na terenie powiatu mogileńskiego (84,9%) oraz nakielskiego (92%)²⁹.

Mapa 8. Liczba dzieci ogółem umieszczonych w pieczy zastępczej oraz odsetek udziału dzieci w instytucjonalnej oraz rodzinnej pieczy zastępczej w województwie kujawsko-pomorskim w 2019 roku

Źródło: Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za rok 2019

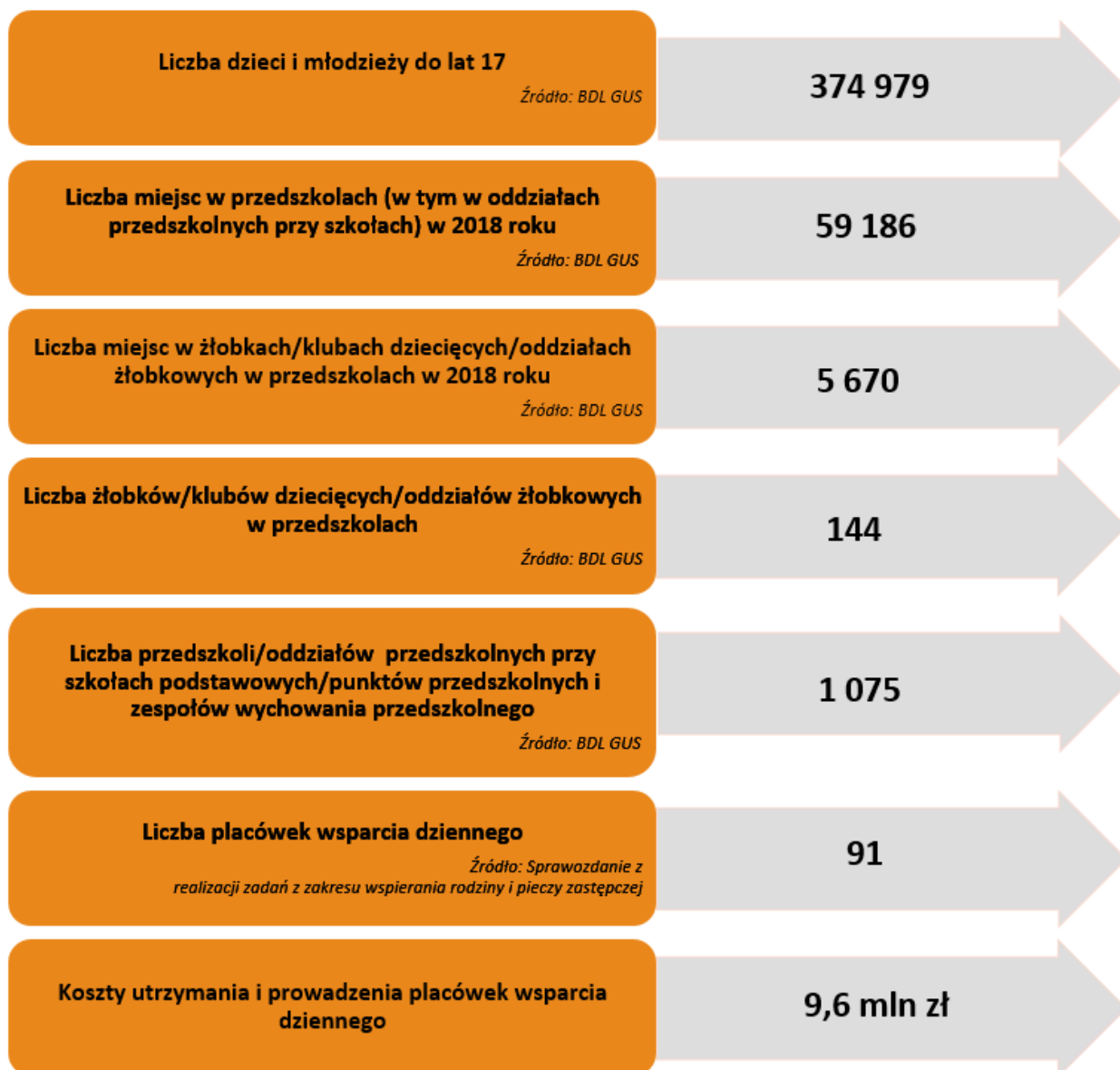
²⁹ W powiecie radziejowskim, toruńskim oraz wąbrzeskim odsetek dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej wyniósł 100%. Wynika to z faktu, iż na terenie ww. powiatów nie funkcjonowała żadna placówka opiekuńczo-wychowawcza.

Podsumowanie:

- ✓ Zmniejszyła się liczba rodzin zastępczych, a największy spadek odnotowano w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych;
- ✓ zwiększyła się liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych o liczbie miejsc do 14 w głównej mierze dzięki dofinansowaniu z RPO WK-P 2014-2020;
- ✓ standardy w zakresie funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 miejsc osiągnęło 12 powiatów;
- ✓ zwiększyła się liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

3. Dzieci i młodzież

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Opieka nad dziećmi do lat 3

8,1

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w ogólnej liczbie dzieci

Zgodnie z zapisami ustawy opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. W żłobkach sprawowana jest opieka nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia, w wymiarze do 10 godzin dziennie. Kluby dziecięce adresowane są do dzieci, które ukończyły pierwszy rok życia, a wymiar czasowy świadczonej w nich opieki określony został na 5 godzin. Rejestr żłobków i klubów dziecięcych prowadzony jest przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Źródło: ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

Tabela 17. Żłobki/kluby dziecięce/oddziały żłobkowe w przedszkolach

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)				
Liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach	94	109	144	x	x
Liczba miejsc z żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach	3 544	4 170	5 670	x	x
Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach (BDL GUS)	5,6%	6,5%	8,1%*	20,0% (m. Toruń)	0,9% (p. radziejowski)

Źródło: Dane BDL GUS za lata 2016-2018

*Jedynie w powiecie wąbrzeskim wskaźnik w roku 2018 wynosił 0

Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową systematycznie wzrasta, na przestrzeni lat 2016–2018 wzrósł o 2,5 p.p. Według danych BDL-GUS 8 dzieci w wieku 0-3 lat na 100 korzysta z tej formy opieki. Najwyższy odsetek zanotowano, podobnie jak w latach ubiegłych, w Toruniu (15,9% w 2017 roku, 20,0% w roku 2018), Bydgoszczy (11,5% w 2017, 13,7% w roku 2018), Włocławku (10,3% w 2017 roku, 13,3% w roku 2018) oraz w powiatach: bydgoskim (9,9% w 2017 roku, 11,1% w roku 2018) i sępoleńskim (7,8% w 2017 roku, 10,1% w roku 2018).

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego liczba żłobków/klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach sukcesywnie wzrasta. W porównaniu do 2017 roku liczba żłobków/ klubów dziecięcych/oddziałów żłobkowych w przedszkolach wzrosła o 50 placówek. Rozwój tego rodzaju infrastruktury w ostatnim czasie związany jest z dofinansowaniem tego typu wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 oraz programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Maluch +”.

Edukacja przedszkolna

79,2

**Odsetek dzieci objętych
wychowaniem przedszkolnym
w wieku 3-5 lat**

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku od 3 lat do momentu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, a jego celem jest zapewnienie dzieciom opieki, wspomaganie indywidualnego rozwoju, realizacja podstawy programowej oraz przygotowanie ich do nauki w szkole. Organizacja wychowania przedszkolnego to jedno z zadań własnych gminy, w związku z tym to rada gminy ustala sieć prowadzonych przez gminę publicznych przedszkoli oraz oddziałów przedszkolnych przy szkołach, które mogą, w uzasadnionych przypadkach, być uzupełnione innymi formami wychowania przedszkolnego (tj. zespołami wychowania przedszkolnego i punktami przedszkolnymi).

Źródło: ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty

Tabela 18. Przedszkola w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)				
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach, punkty przedszkolne, zespoły wychowania przedszkolnego)	1 059	1 064	1 075	x	x
Liczba miejsc w przedszkolach (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach, punkty przedszkolne, zespoły wychowania przedszkolnego)	54 118	56 976	59 186	x	x
Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat	72,8%	76,0%	79,2	94,6% (m. Toruń)	56,7 (p. grudziądzki)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2018

Wartość wskaźnika prezentującego odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w naszym województwie wzrosła. W roku 2018 wyniosła 79,2% (wzrost o 3,2 p.p – identycznie jak w latach 2016-2017) przy spadającej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat (w 2016 roku było 61 464 dzieci, w roku 2017 - 60 348 dzieci, a w roku 2018 – 58 850 dzieci).

W skali powiatów województwa kujawsko-pomorskiego najwyższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w 2018 roku dotyczył, tak jak w roku ubiegłym miasta: Toruń (2017 rok - 94,8%, 2018 rok – 94,6%), Bydgoszcz (2017 rok - 91,1%, 2018 rok – 93,8%), Grudziądz (2017 rok - 85,1%, 2018 rok 85%), Włocławek (2017 rok - 79,5%, 2018 rok – 85%). Najniższe wskaźniki występowały w powiatach: grudziądzkim (2017 rok - 53,7%, 2018 rok - 56,7%), wąbrzeskim (2017 rok - 59,8%, 2018 rok - 61,5%), włocławskim (2017 rok - 61,7%, 2018 rok - 63,7%). Rozwój tego rodzaju infrastruktury w ostatnim czasie związany jest z dofinansowaniem tego typu wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014-2020.

W tym miejscu należy zaznaczyć, iż na przestrzeni lat 2016-2019 odnotowuje się znaczny wzrost liczby uczniów/dzieci posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego³⁰ - przedszkola. W roku szkolnym 2016/2017 liczba ta wyniosła 1 143 osób, natomiast w roku szkolnym 2018/2019 zaobserwowano wzrost o blisko 28% (1 461 uczniów)³¹.

Według danych BDL GUS 18,5% ludności naszego województwa to dzieci i młodzież, w wieku do 17 lat. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym sukcesywnie maleje. Nastąpił spadek liczby osób w porównaniu do roku 2017 (376 227) o 1 248 osób.

Biorąc pod uwagę poszczególne przedziały wiekowe systematycznie wzrasta liczba dzieci w wieku od 7 do 12 lat (wzrost o 3 318 osób). Natomiast w pozostałych kategoriach następuje rokroczny spadek ludności w przedziałach wiekowych od 13 – 24 lat.

Tabela 19. Liczba osób według grup wiekowych w województwie kujawsko-pomorskim

Liczba ludności według grup wiekowych	2016	2017	2018
7 - 12	131 693	134 225	135 011
13 -15	60 008	59 126	59 636
16 - 19	87 894	85 483	83 349
20 - 24	130 803	125 926	120 260

Źródło: BDL GUS za 2018 rok

³⁰ Uczniów: z niepełnosprawnościami sprzężonymi, niewidomi, słabowidzący, niesłyszący, słabosłyszący z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, z upośledzeniem umysłowym, w st. umiarkowanym lub znacznym, niedostosowani społecznie, zagrożeni niedostosowaniem społecznym, zagrożeni uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania, przewlekle chorzy z zaburzeniami psychicznymi, z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

³¹ Źródło: https://dane.gov.pl/dataset/182,dane-statystyczne-uczniow-z-orzeczeniem-o-potrzebie-ksztacenia-specjalnego/resource/16231/table?page=1&per_page=50&q=&sort=-col4, data korzystania 18.05.2020 r.

Placówki wsparcia dziennego

10,9

Liczba miejsc, jaką oferują placówki wsparcia dziennego na 1000 mieszkańców w wieku 6-16 lat

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone przez gminę lub powiat, jak również na zlecenie jst, albo przez inny podmiot, który uzyskał zezwolenie. Przeznaczone są dla dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych (zapewnienia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego);
- specjalistycznej (organizacji zajęć socjoterapeutycznych, terapeutycznych, korekcyjnych, kompensacyjnych i logopedycznych);
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę (prowadzi się działania animacyjne i socjoterapeutyczne);
- oraz w formach łączonych.

Źródło: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku rodziny i systemie pieczy zastępczej

W województwie kujawsko-pomorskim w 2019 r. działało 91 placówek wsparcia dziennego³², z czego w 27 podmiot prowadzący był inny niż gmina czy powiat. W porównaniu z zeszłym rokiem był to spadek o 3 placówki.

Nowe placówki, prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego powstały w następujących gminach: Toruń (1), Mrocza (1), Janikowo (1), natomiast zlikwidowano w: Barcinie (1), Osiełsku (1) oraz Nowej Wsi Wielkiej (4). Na 144 gminy w regionie kujawsko-pomorskim tylko w 27 prowadzone było wsparcie w tego typu placówkach dla dzieci i młodzieży.

Tabela 20. Placówki wsparcia dziennego w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba miejsc	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania
	Wartość ogółem (województwo)						
Placówki wsparcia dziennego	68	76	94	91	64	2 568	9,6 mln

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019 oraz Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej(II półrocze 2019 r. (Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy).

Mieszkańcy regionu kujawsko-pomorskiego w wieku 6–16 lat to 235 228 osób (dane BDL-GUS za 2018). Stanowili oni blisko 11,3% ogółu ludności województwa. Zestawiając tę liczbę dzieci w wieku 6–16 lat z liczbą miejsc, jaką oferowały placówki wsparcia dziennego na 1000 mieszkańców, można zauważyć, że najkorzystniejsza sytuacja występowała w: m. Grudziądzu (36), m. Włocławku (35), m. Toruniu (28), powiecie wąbrzeskim (24) oraz powiecie żnińskim (22). Powiaty: aleksandrowski, grudziądzki, lipnowski, mogileński,

³² Dane za: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej(II półrocze 2019 r.)

rypiński tucholski oraz włocławski nie posiadają miejsc w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze/socjoterapii

360

Liczba miejsc, jaką oferują młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze są prowadzone dla dzieci i młodzieży: 1) niedostosowanych społecznie wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji – jako resocjalizacyjno-wychowawcze; 2) niedostosowanych społecznie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i resocjalizacji – jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne.

Młodzieżowe ośrodki socjoterapii są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które: 1) z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i socjoterapii oraz 2) posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na zagrożenie niedostosowaniem społecznym.

Źródło: ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe

Według Kuratorów z województwa kujawsko-pomorskiego, dużym problemem jest brak miejsc, w których można pracować z młodzieżą. Dotychczas oferowane instytucjonalne formy wsparcia wydają się niewystarczające. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego brak jest Ośrodków Kuratorskich. Problemy z organizacją czasu wolnego, stopniowo stają się źródłem nasilania zachowań społecznie niepożądanych, w tym niepowodzeń szkolnych. Osoby młode, objęte sądowym środkiem wychowawczym, napotykać wiele barier. Kuratorzy wskazują tu m.in., na:

- niewystarczającą liczbę i jakość form spędzania czasu wolnego,
- brak autorytetów skutkujący przystąpieniem do subkultur młodzieżowych o charakterze destrukcyjnym,
- przedwczesne opuszczanie systemu edukacji,
- niską motywację, brak wiary we własne siły, braki edukacyjne, nieznajomość specyfiki rynku pracy, wykluczenie cyfrowe.

Często problemy rodzinne skutkują niewłaściwymi zachowaniami dzieci i młodzieży, które mimo młodego wieku mają konflikty z prawem. W przypadku oceny - przez sąd - o demoralizacji nieletniego, może on m.in. zastosować środki poprawcze (umieszczenia w zakładzie poprawczym) lub środki wychowawcze. U młodzieży objętej sądowymi środkami wychowawczymi obserwuje się wiele deficytów: w obszarze społecznym (nieumiejętność współżycia ze środowiskiem zgodnie z normami społecznym), w sferze

edukacyjnej (zaległości w nauce, brak nawyków związanych z procesem uczenia się), w sferze emocjonalnej i psychologicznej (brak motywacji i wiary we własne siły i możliwości), a także sferze zawodowej (brak wzorców, wykształcenia).

Według danych zamieszczonych w sprawozdaniach kuratorskiej służby sądowej za rok 2019 przekazywanych do Ministerstwa Sprawiedliwości, w okręgach sądowych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego łącznie nadzorem kuratora objęto 2 367 nieletnich, w tym 1 160 osób w okręgu bydgoskim, 643 osób w okręgu toruńskim oraz 564 osób w okręgu włocławskim. Kurator pojawia się również w sprawach opiekuńczych. W województwie kujawsko-pomorskim w 2019 r. prowadzonych były 4 700 spraw opiekuńczych, w których ustanowiono nadzór kuratora. Postępowaniami tymi objętych było 15 480 osób (zarówno rodziców jak i nieletnich). Nieletni wykazujący cechy niedostosowania społecznego poddawani są badaniom diagnostycznym w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Jednym ze sposobów radzenia sobie z niedostosowaniem społecznym z współistniejącą demoralizacją są młodzieżowe ośrodki wychowawcze (MOW). Na dzień 1 września 2019 r. w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 5 takich ośrodków (94 w kraju): MOW Włocławek dla chłopców w normie intelektualnej i z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, MOW Strzelno dla chłopców w normie intelektualnej, MOW Bielice (Mogilno) dla chłopców z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, MOW Kruszwica dla dziewcząt w normie intelektualnej i z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, MOW Samostrzel (Sadki) dla dziewcząt w normie intelektualnej.³³ Inną, aczkolwiek zbliżoną formą wsparcia do MOW są młodzieżowe ośrodki socjoterapii (MOS), które przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii. Na terenie naszego województwa funkcjonuje 1 tego rodzaju placówka w Mogilnie.³⁴

---

³³ https://kujawsko-pomorskie.osrodki-wychowawcze.edubaza.pl/serwis.php?s=3347&pok=69405&c1p=&c1m=&c2_1=498&c3_1=&c4_1=&c5_1=&c6_1=&c7_1= (data korzystania 06.05.2020 r.)

³⁴ https://kujawsko-pomorskie.osrodki-wychowawcze.edubaza.pl/serwis.php?s=3347&pok=69405&c1p=&c1m=&c2_1=497&c3_1=&c4_1=&c5_1=&c6_1=&c7_1= (data korzystania 06.05.2020 r.)

Tabela 21. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze/ socjoterapii w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba miejsc	Liczba osób faktycznie przebywających w MOW/MOS	Liczba osób, które powinny przebywać w MOW/MOS
	Wartość ogółem (województwo)						
Młodzieżowe ośrodki wychowawcze/ socjoterapii	6	6	6	6	360	269	283

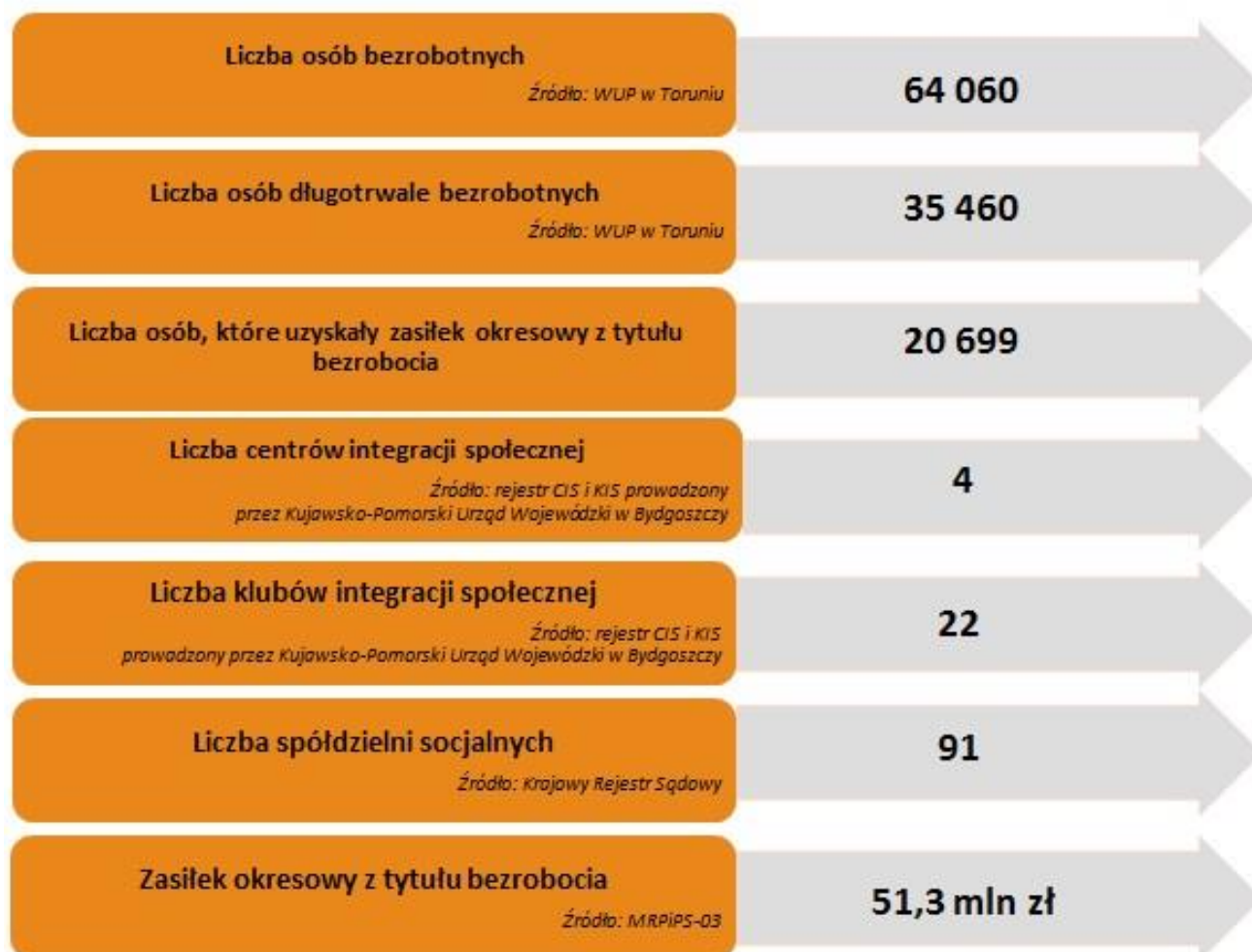
Źródło: dane własne ROPS w Toruniu

Według informacji przekazanych przez wszystkie 6 MOW/MOS zlokalizowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, łączna liczba miejsc na rok szkolny 2019/2020 wynosiła 360. Liczba osób, które powinny przebywać w ośrodku, tj. faktycznie przebywające oraz te mające skierowanie, jednak do końca roku 2019 nie doprowadzone to 283 osoby, natomiast liczba osób która faktycznie przebywała w 2019 roku to 269 osób.

Podsumowanie:

- ✓ Wzrasta wskaźnik odsetka dzieci objętych opieką żłobkową w województwie kujawsko-pomorskim, w 2018 roku wyniósł 8,1. Pomimo sukcesywnego wzrostu, zestawiając w/w wskaźnik ze średnią krajową (10,5%), nasze województwo jest na 13 miejsce w kraju;
- ✓ spadła liczba dziennych opiekunów do dzieci. Na dzień sporządzenia raportu (maj 2020 rok) liczba dziennych opiekunów na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wynosiła – 69 osób;
- ✓ odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym sukcesywnie wzrasta, z 72,8% w 2016 roku do 79,2% w 2018 roku. Jednakże porównując ten odsetek do średniej krajowej (87,3%), to plasuje on województwo kujawsko-pomorskie na przedostatnim miejscu w kraju;
- ✓ wzrasta liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, o 28% na przestrzeni lat 2016-2019;
- ✓ liczba placówek wsparcia dziennego spadła w porównaniu z rokiem ubiegłym, o 6 jednostek, w ok. 80% gmin wciąż nie ma tego typu infrastruktury;
- ✓ na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonuje 5 młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz 1 młodzieżowy ośrodek socjoterapeutyczny z łączną liczbą miejsc – 360.

4. Bezrobotni

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Osoby bezrobotne

5,1

Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy **osoba bezrobotna** to osoba spełniająca łącznie przesłanki:

- jest w przedziale wiekowym 18-60 lat (kobiety) i 18-65 lat (mężczyźni),
- niezatrudniona i niewykonyjąca pracy zarobkowej,
- zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie, służbie, innej pracy zarobkowej (jeśli jest osobą niepełnosprawną, co najmniej w połowie tego wymiaru),
- nieucząca się w szkole (z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych, szkole policealnej, czy studiującej w formie studiów niestacjonarnych),
- zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy właściwym dla miejsca zameldowania,
- poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej.

Źródło: ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Tabela 22. Bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim

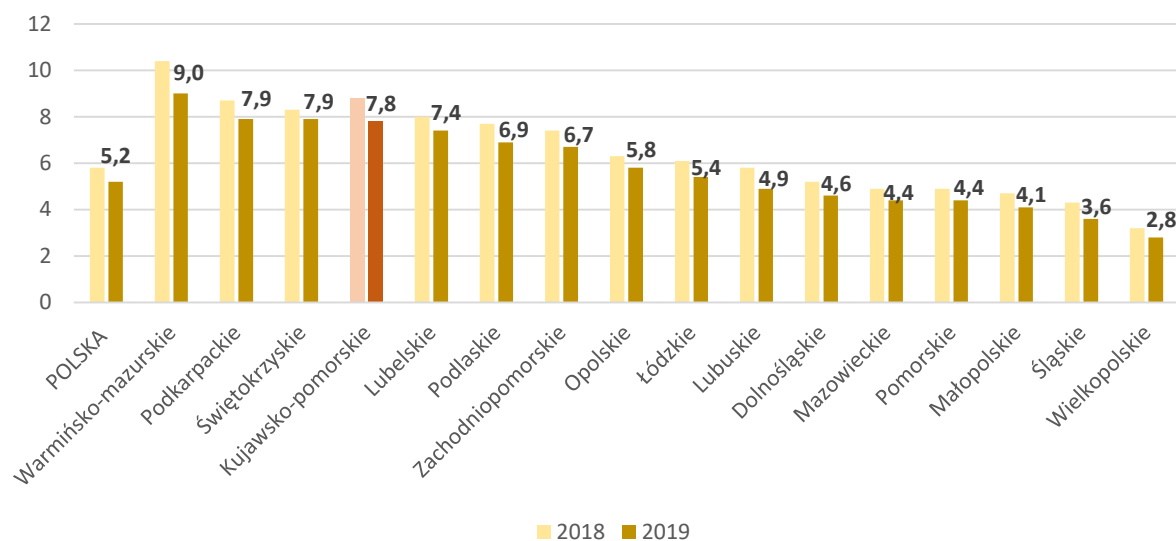
Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym ³⁵	7,6%	6,3%	5,7%	5,1%	10,3% (p. radziejowski)	2,3% (m. Bydgoszcz)
Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych	59,3%	60,2%	57,8%	55,4%	70,4% (p. włocławski)	45,4% (p. bydgoski)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2016-2019, WUP w Toruniu za lata 2016-2019

W 2019 roku w województwie kujawsko-pomorskim odnotowany został spadek stopy bezrobocia, analogicznie jak w skali kraju. Należy podkreślić, iż nasz region nadal znajdował się w czołówce województw, w których odnotowano najwyższą wartość stopy bezrobocia. Najwyższa stopa bezrobocia została odnotowana w województwie warmińsko-mazurskim (9,0%), najniższa w wielkopolskim (2,8%), a kujawsko-pomorskie z wynikiem 7,8% uplasowało się na czwartym miejscu.

³⁵ Odsetek ten nie jest tożsamy ze stopą bezrobocia.

Wykres 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2018-2019 w podziale na województwa

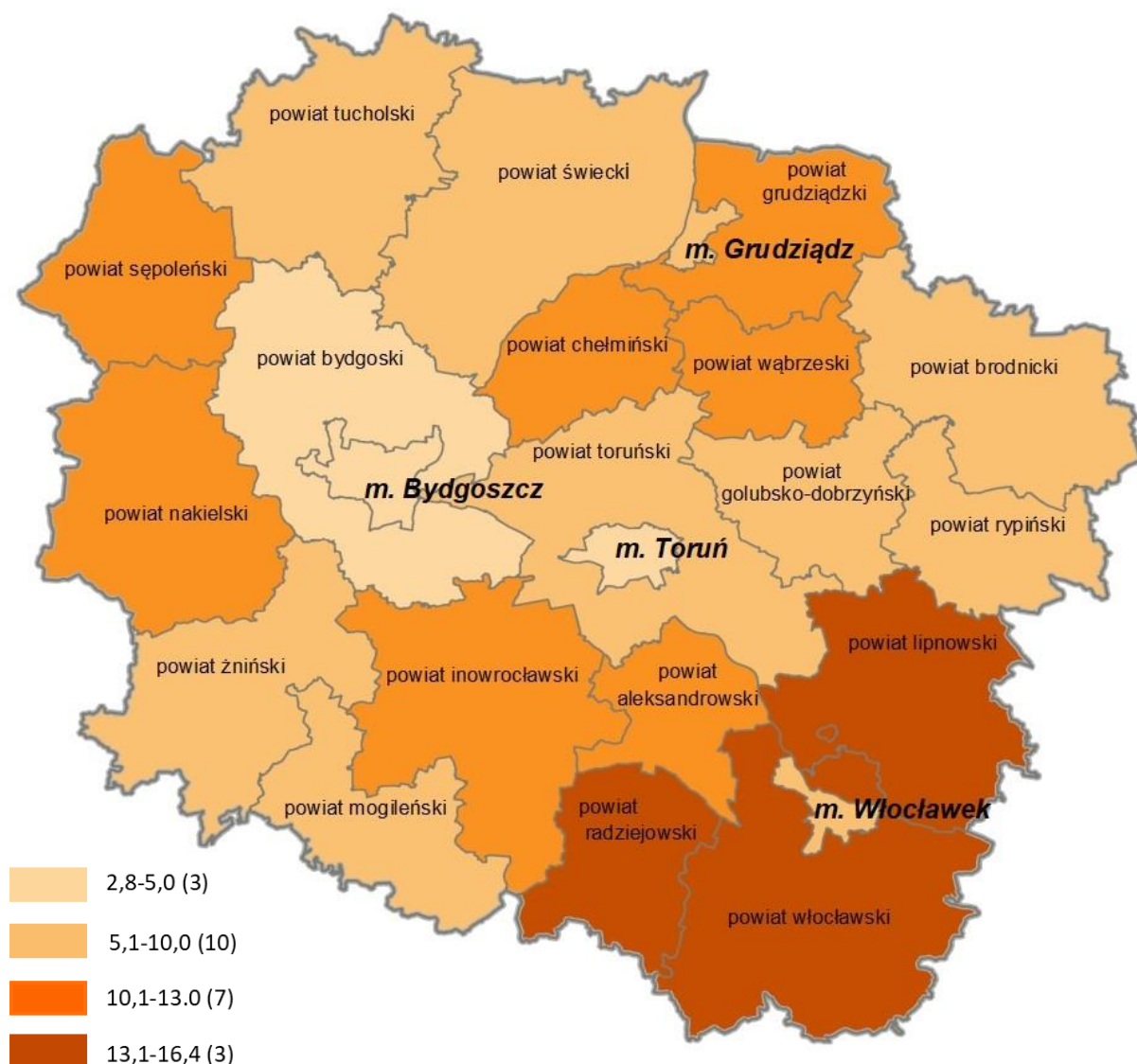

Źródło: dane BDL GUS za lata 2018-2019

Analizując stopę bezrobocia rejestrowanego³⁶ w 2019 roku w skali powiatowej, ukazującą zróżnicowanie natężenia zjawiska w ramach województwa, zauważyć można, iż podobnie jak w poprzednich latach, najtrudniejsza sytuacja odnotowana została w powiecie radziejowskim (16,4% - wartość wskaźnika na tym samym poziomie jak w roku 2018), a najlepsza w Bydgoszczy (2,8%).

³⁶Udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Mapa 9. Stopa bezrobocia rejestrowanego w podziale na powiaty województwa kujawsko-pomorskiego

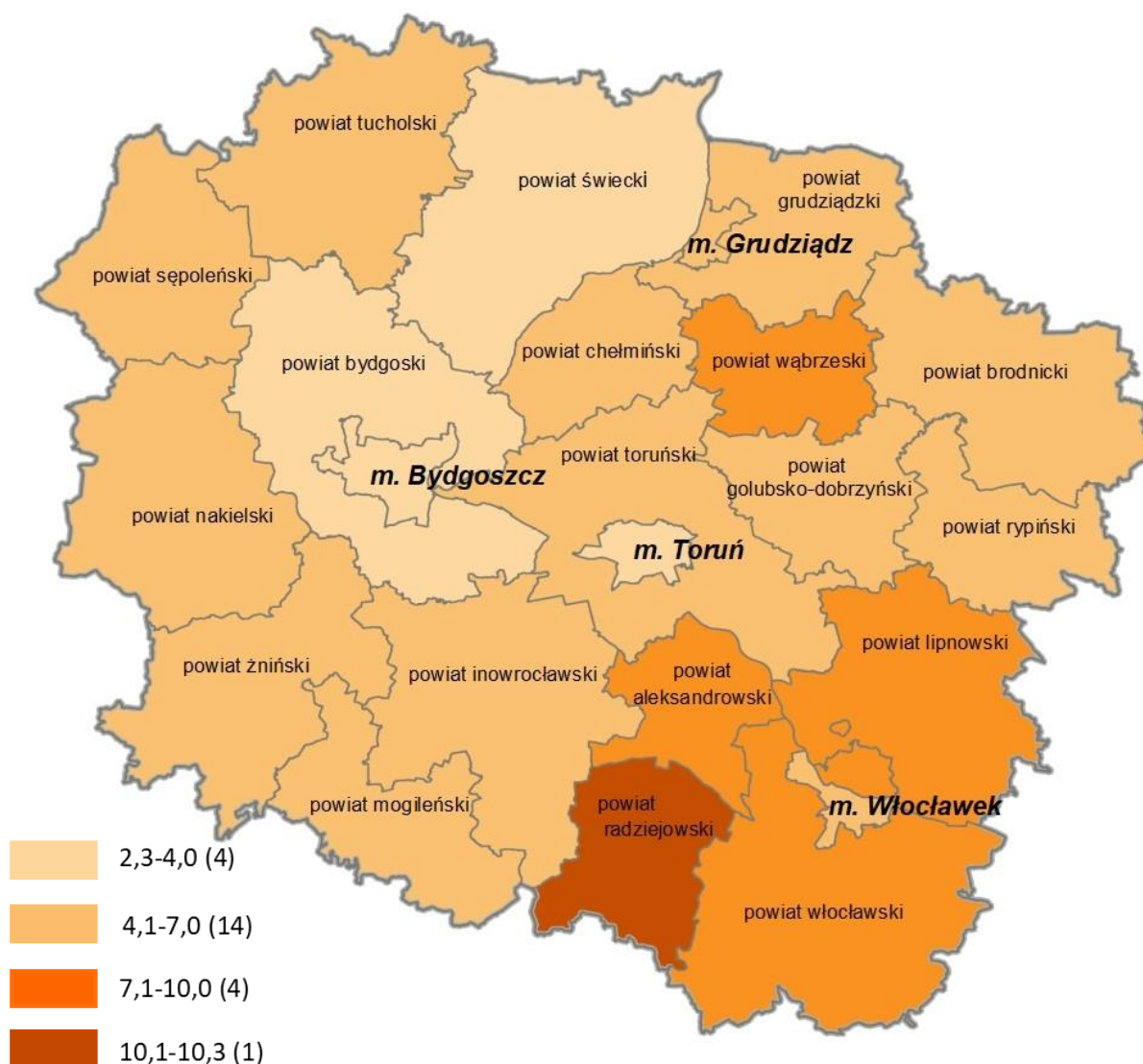

Źródło: dane BDL GUS za 2019 rok

W 2019 roku populacja osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim liczyła 64 060 osób, co stanowiło 5,1% ogółu mieszkańców w wieku produkcyjnym. Liczba ta zmniejszyła się o 8 595 osób w porównaniu z rokiem poprzednim, tj. o 12% (w roku 2018 odnotowano spadek na podobnym poziomie – 11% w zestawieniu z rokiem 2017). Najwyższy odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym odnotowano w powiatach: radziejowskim (10,3%), a także w lipnowskim i włocławskim (8,6%). W Bydgoszczy odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym był najniższy i wyniósł 2,3%.

Mapa 10. Odsetek osób bezrobotnych w populacji osób w wieku produkcyjnym

Źródło: dane BDL GUS za 2019 rok

Charakteryzując środowisko osób bezrobotnych pod względem płci, zamieszkania oraz szczególnej sytuacji na rynku pracy, można stwierdzić, iż w 2019 roku odnotowano spadki wartości wszystkich tych wskaźników w porównaniu z rokiem poprzednim. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 23. Bezrobocie rejestrowane w województwie kujawsko-pomorskim w 2019 roku

BEZROBOTNI	2018	2019	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Liczba		% Ogółu bezrobotnych			
Kobiety	44215	38570	60,9%	60,2%	68,1% (p. mogileński)	53,3% (p. aleksandrowski)
Mieszkający na wsi	34760	31018	47,8%	48,4%	87,2% (p. grudziądzki)	37,2% (p. inowrocławski)
Bez kwalifikacji zawodowych	26653	23546	36,7%	36,8%	46,0% (p. lipnowski)	25,0% (m. Toruń)
Do 25. Roku życia	9040	8021	12,4%	12,5%	17,6% (p. mogileński)	6,9% (m. Bydgoszcz, m. Włocławek)
Powyżej 50. Roku życia	18291	16304	25,2%	25,5%	32,8% (m. Włocławek)	19,5% (p. toruński)
Niepełnosprawni	3236	2883	4,5%	4,5%	8,5% (m. Bydgoszcz)	1,9% (p. lipnowski, p. włocławski)

Źródło: dane BDL GUS za lata 2018-2019

55,4

Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych

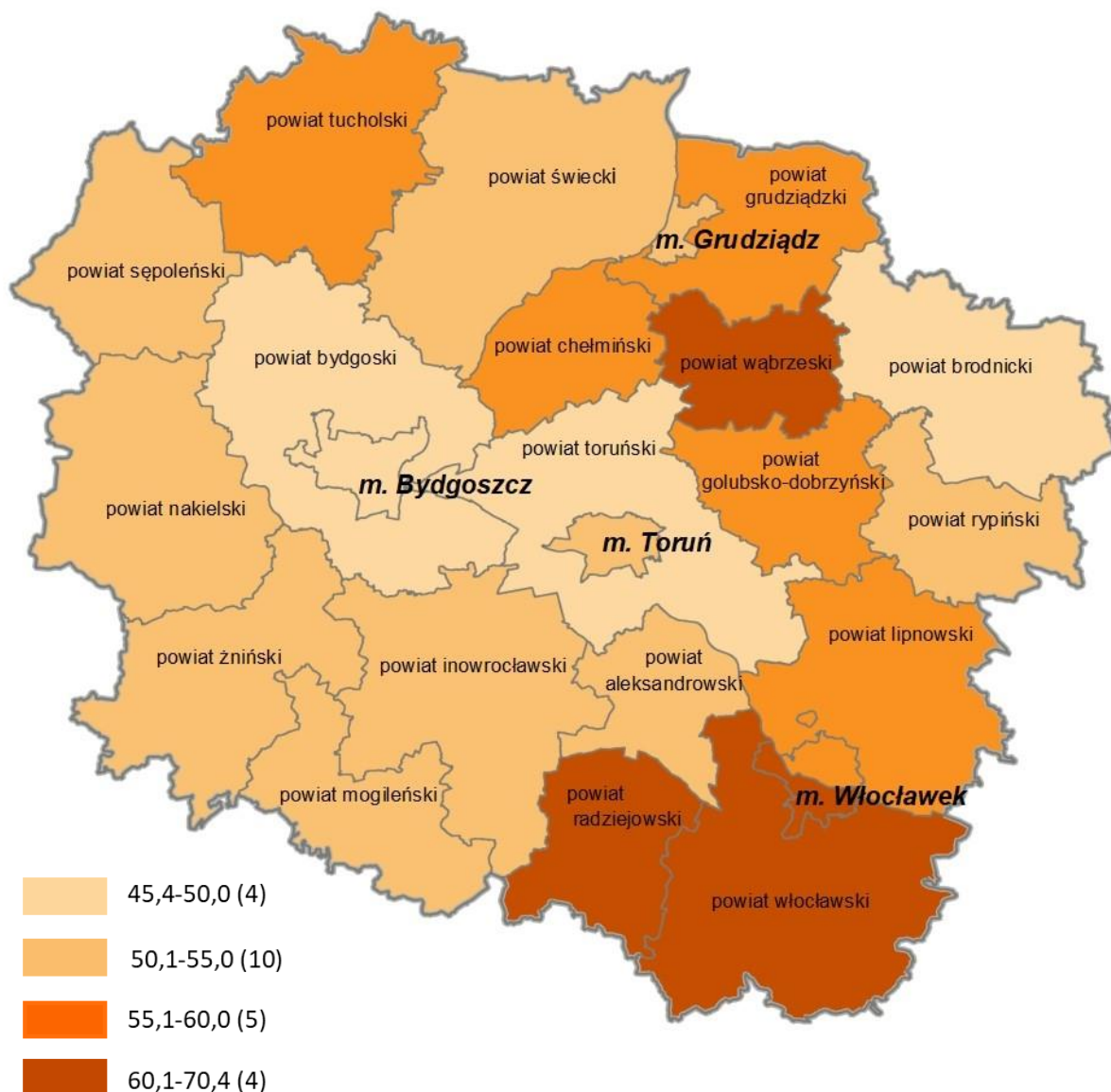
W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy **osoba długotrwale bezrobotna** to osoba, która: pozostaje w rejestrze powiatowego urzędu pracy, łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Źródło: ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w skali województwa kujawsko-pomorskiego na koniec 2019 roku wyniósł 55,4%, tj. o 2,4 p.p. mniej niż w roku poprzednim. W skali kraju, nasz region zajął drugie miejsce z najwyższym wskaźnikiem długotrwałego bezrobocia (zaraz po województwie lubelskim), o wartości wyższej o 5,6 p.p. od średniej krajowej.

Najwyższe wartości tego wskaźnika zostały odnotowane w powiecie włocławskim i mieście Włocławku (odpowiednio 70% i 68%). Wartości powyżej 60% odnotowano jeszcze w powiecie radziejowskim i wąbrzeskim. Podobnie sytuacja prezentowała się w roku 2018, lecz we wszystkich z wymienionych powiatów wartość wskaźnika była w niewielkim zakresie niższa. Najlepiej sytuacja przedstawiała się w powiecie bydgoskim i mieście Bydgoszczy oraz powiecie brodnickim.

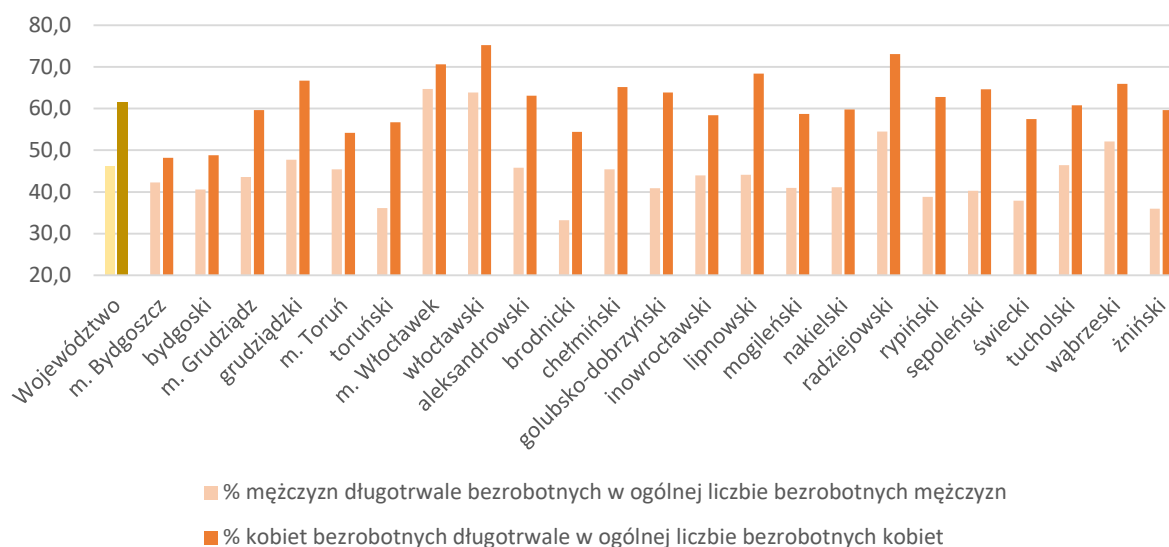
Mapa 11. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: dane BDL GUS za 2019 rok

We wszystkich powiatach województwa kujawsko-pomorskiego udział długotrwale bezrobotnych kobiet w ogólnej liczbie kobiet bezrobotnych był wyższy niż wartość tego wskaźnika w odniesieniu do populacji mężczyzn.

Wykres 12. Długotrwałe bezrobocie kobiet i mężczyzn w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego (stan na koniec roku 2019)

Źródło: dane WUP w Toruniu za rok 2019

Najwyższe wartości wskaźnika długotrwałego bezrobocia kobiet odnotowano w trzech powiatach, w których wyniósł on ponad 70% ogółu kobiet zarejestrowanych w PUP (75,2% w powiecie włocławskim, 73,1% w powiecie radziejowskim oraz 70,6% w mieście Włocławek). Najniższe wartości, stanowiące mniej niż 50% ogółu kobiet bezrobotnych, zostały odnotowane dla miasta Bydgoszczy (48,2%) oraz powiatu bydgoskiego (48,8%).

Jeśli chodzi o populację bezrobotnych mężczyzn, to największy udział długotrwałego bezrobocia w przypadku tej płci zanotowano również w powiatach włocławskim, w mieście Włocławek wyniósł 64,7%, a w powiecie ziemskim 63,9%. Długotrwałe bezrobocie mężczyzn występowało w najmniejszej skali w powiecie brodnickim (33,2% mężczyzn długotrwale bezrobotnych) oraz w powiatach: żnińskim (36,0%) i toruńskim (36,1%).

Zestawiając sytuację kobiet i mężczyzn, można wskazać, iż największe zróżnicowanie dotyczące skali bezrobocia długotrwałego zostało odnotowane w powiatach: lipnowskim i sępoleńskim (bezrobocie długotrwałe kobiet o 24,3 p.p. wyższe od wartości tego wskaźnika dla mężczyzn) oraz rypińskim (24,0 p.p.). Najmniej pod tym względem sytuacja była zróżnicowana w mieście Bydgoszczy i Włocławku (skala długotrwałego bezrobocia kobiet była o 5,9 p.p. wyższa niż mężczyzn).

Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia

14,5

Odsetek osób, którym przyznano decyzją świadczenie z tytułu bezrobocia

Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia to forma pomocy pieniężnej w systemie pomocy społecznej, która zasadniczo przysługuje ze względu na bezrobocie:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej (701 zł);
- osobie w rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego w rodzinie (528 zł).

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

W 2019 roku ośrodki pomocy społecznej przyznały zasiłki okresowe z powodu bezrobocia 20 699 osobom, tj. o 3 468 osobom mniej niż w roku poprzednim (spadek o 14,4%). Na zasiłki okresowe z tytułu bezrobocia w 2019 roku wydatkowana została kwota wynosząca 51,3 mln zł (o 6,4 mln zł mniej niż w roku 2018, tj. spadek o 11%).

Analizując częstotliwość przyznawania zasiłków okresowych z tytułu bezrobocia w populacji osób korzystających ze świadczeń pomocy, można wskazać, iż najczęściej te zasiłki uzyskiwali klienci OPS w mieście Włocławek (29,4% ogółu klientów), w gminach powiatu aleksandrowskiego (23,8%) oraz powiatu włocławskiego (22,7%). Najniższe wartości odsetka świadczeniobiorców zasiłku okresowego z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie klientów OPS odnotowane zostały w gminach powiatu tucholskiego (5,7%), w mieście Bydgoszczy (7,8%) oraz gminach powiatu toruńskiego (8,6%).

Wybrane podmioty reintegracji zawodowej

26

Liczba centrów i klubów integracji społecznej

Centrum integracji społecznej –to instytucja tworzona m.in. przez samorządy terytorialne i organizacje pozarządowe, której celem jest prowadzenie działań z obszaru reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Centrum realizuje następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiąganie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- nauka planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Klub integracji społecznej–jest instytucją tworzoną m.in. przez samorządy terytorialne i organizacje pozarządowe, różniącą się od CIS formą organizacyjną, procedurami powołania oraz źródłami finansowania. KIS prowadzi programy reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, przy wykorzystaniu w szczególności następujących działań:

- działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej;
- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych;
- staże, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Źródło: ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

Tabela 24. Centra i kluby reintegracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba placówek prowadzonych przez jst	Liczba osób korzystających
	Liczba placówek ogółem					
Centra integracji społecznej	4	3	3 ³⁷	4	2	35
Kluby integracji społecznej	21	20	21	22	15	612

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019, rejestr CIS i KIS prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy za lata 2016-2019

Infrastruktura w zakresie centrów i klubów integracji społecznej w województwie kujawsko-pomorskim od lat utrzymuje się na podobnym poziomie (funkcjonujące 3-4 CIS

³⁷ Dane dot. centrów integracji społecznej są rozbieżne z rejestrem prowadzonym przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy – wykazano 4 CIS. Wynika to z faktu, że CIS w Szumiłowie (gm. Radzyń Chełmiński) prowadzony przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej w Mieście i Gminie Radzyń Chełmiński ma zawieszoną działalność, jednak nie został wykreślony z ww. rejestru. Sytuacja ta dotyczy zarówno roku 2018, jak i 2017.

i ok. 20 KIS). Centra Integracji Społecznej w 2019 roku funkcjonowały w mieście Bydgoszczy i Toruniu oraz w gminie wiejskiej Inowrocław i gminie Radzyń Chełmiński (powiat grudziądzki).

W 2019 roku kluby integracji społecznej działały w 14 powiatach naszego województwa (we wszystkich 4 miastach na prawach powiatu oraz 10³⁸ powiatach ziemskich, zazwyczaj po 1-2 kluby w powiecie, wyjątek stanowi powiat tucholski, w którym wśród 6 gmin w 5 funkcjonował klub integracji społecznej).

91	Spółdzielnia socjalna to przedsiębiorstwo społeczne prowadzone wspólnie przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, o niskiej zatrudnialności, umożliwiające tym osobom powrót na rynek pracy i ich aktywizację zawodową. Głównym celem tego podmiotu prawnego, jest nie tylko prowadzenie działalności gospodarczej, ale również działalność na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni. Założycielami spółdzielni mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i podmioty prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Te ostatnie mogą korzystać z usług spółdzielni w realizacji działań użyteczności publicznej, także wykorzystując do tego celu klauzule społeczne w ramach zamówień publicznych. Źródło: ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych
Liczba spółdzielni socjalnych	

Tabela 25. Spółdzielnie socjalne w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019
	Liczba placówek ogółem			
Spółdzielnie socjalne	67	82	90	91

Źródło: dane z Krajowego Rejestru Sądowego

W 2019 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym wpisanych było 91 spółdzielni socjalnych z terenu województwa kujawsko-pomorskiego (w tym 6 pozostawało w stanie likwidacji, a 8 było już wykreślonych). Według informacji posiadanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, realizujący projekt *Koordinacja rozwoju ekonomii społecznej*, o aktualnie faktycznie prowadzonej działalności można mówić w przypadku około 50% spółdzielni socjalnych wpisanych do KRS.

Spółdzielnie socjalne były zlokalizowane na obszarze 21 powiatów województwa kujawsko-pomorskiego (we wszystkich 4 miastach na prawach powiatu oraz w 17 powiatach ziemskich, na terenie powiatu rypińskiego i sępoleńskiego w KRS nie była odnotowana żadna spółdzielnia socjalna).

³⁸ W powiecie mogileńskim działała filia KIS prowadzona przez Fundację Ekspert-Kujawy z Inowrocławia.

Podsumowanie

- ✓ W 2019 roku o 12% zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych w województwie i wyniosła 64,1 tys. osób (w 2018 roku liczyła 72,7 tys. osób);
- ✓ w 2019 roku został odnotowany spadek wartości stopy bezrobocia o 1 p.p. w stosunku do roku ubiegłego (2018 r. – 8,8%);
- ✓ odsetek osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych w stosunku do 2018 roku (2018 r. 57,8%) uległ spadkowi o 2,4 p.p. (2019 r. – 55,4%);
- ✓ liczba klubów integracji społecznej oraz centrum integracji społecznej od lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

5. Bezdomni

1,2

Liczba osób bezdomnych przydająca na 1 miejsce w schronisku/noclegowni

Schronisko zapewnia osobom bezdomnym całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej.

Noclegownia to placówka zapewniająca tymczasowy nocleg. Ogrzewalnia świadczy usługi w okresie od 1 października do 30 kwietnia, przez 7 dni w tygodniu, w godzinach nocnych lub przez całą dobę – jeżeli na terenie gminy nie funkcjonuje noclegownia. Osoba przebywająca w ogrzewalni ma zapewnione miejsce siedzące.

Schronisko z usługami opiekuńczymi zapewnia osobom bezdomnym, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, zakład opiekuńczo-leczniczy lub zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, tymczasowe schronienie wraz z usługami opiekuńczymi oraz usługami ukierunkowanymi na wzmacnianie aktywności społecznej, w miarę możliwości wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

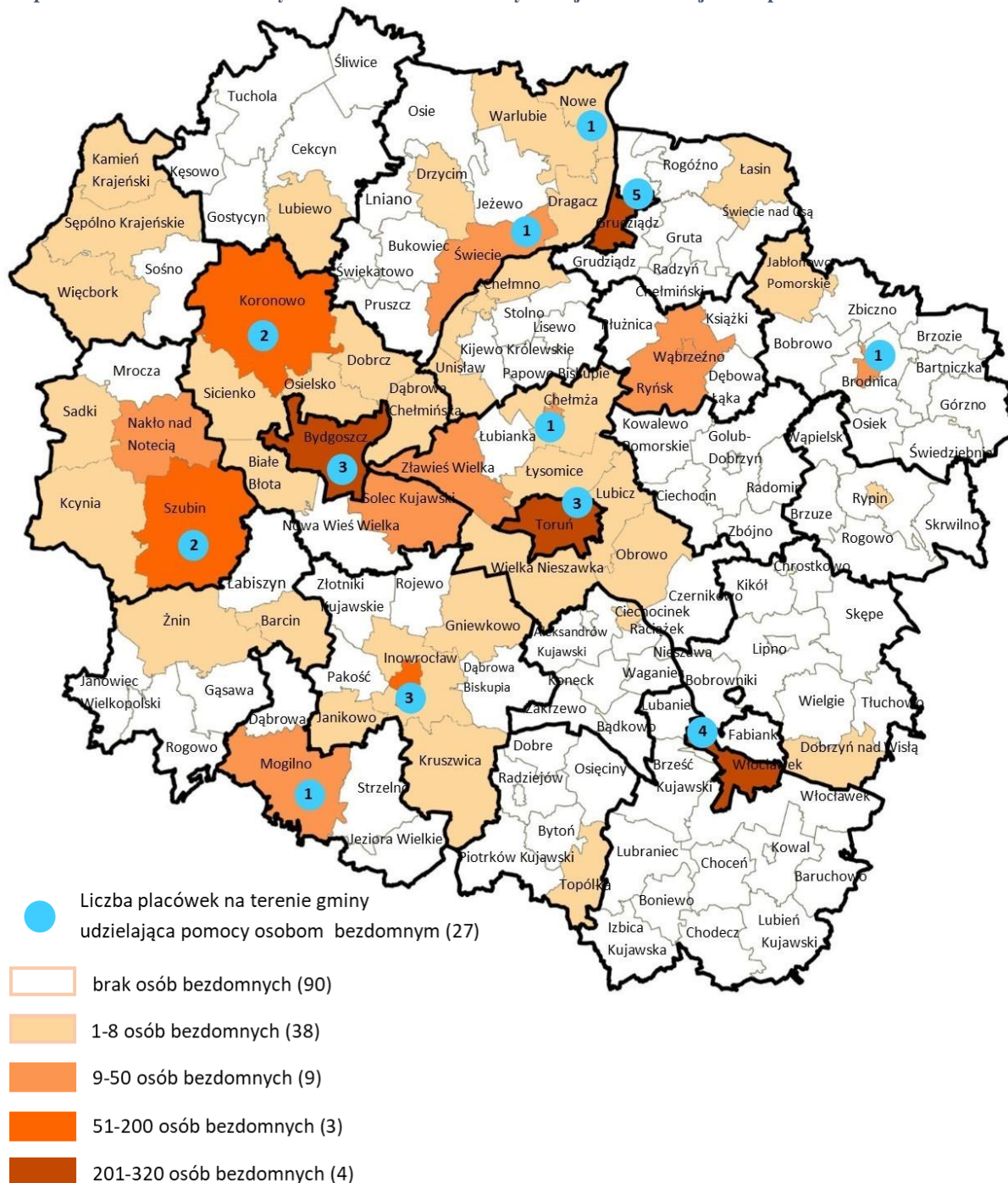
W województwie kujawsko-pomorskim w 2019 roku na terenie 4 miast na prawach powiatu (Bydgoszcz, Grudziądz, Toruń, Włocławek) oraz 7 powiatów ziemskich działały placówki udzielające schronienia osobom bezdomnym (powiaty: brodnicki, bydgoski, inowrocławski, mogileński, nakielski, świecki, toruński). W sezonie zimowym 2019/2020 funkcjonowało: 19 schronisk (w tym 4 schroniska z usługami opiekuńczymi na terenie Włocławka, Grudziądza, Chełmży i Koronowa), 3 noclegownie i 5 ogrzewalni. Kolejne schronisko z usługami opiekuńczymi powstało w 2019 roku, na mocy zapisów dot. prawnego usankcjonowania schronisk oferujących wsparcie osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej pomocy i opieki innych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, w Koronowie, prowadzone przez Stowarzyszenie Jesień.³⁹

Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzone w nocy z 13 na 14 lutego 2019 roku na zlecenie MRPiPS wykazało, iż w naszym regionie w 54 gminach, przebywało 1 557 osób bezdomnych. W porównaniu do 2017 roku liczba ta spadła o 258 osób. Największa liczba osób bezdomnych przebywała w Bydgoszczy (320), Toruniu (272), Grudziądzu (225), Włocławku (215), Inowrocławiu m. (83), Koronowie (60), Szubinie (55), Świeciu (50), Brodnicy m. (49), Chełmży m. (48), Mogilnie (26), Nakle nad Notecią (26), Ryńsku (17), Wąbrzeźnie m. (15). Podczas badania zebrano również informacje dot. wybranych cech osób bezdomnych w celu bliższego poznania populacji osób bezdomnych. Według wyników badania ustalono, iż najliczniejszą grupę, podobnie jak w roku 2017, stanowiły osoby w wieku od 41 do 60 lat (812 osób). Blisko 30% (439 osób)

³⁹ Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, *Informator o miejscach udzielania pomocy osobom bezdomnym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego*, Toruń 2019 r., s.8.

całej populacji osób bezdomnych w naszym województwie to osoby powyżej 60 roku życia. Odnotowano wzrost w tej kategorii wiekowej o 0,5 p. p. w stosunku do roku 2017. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby poniżej 40 roku życia 18,5% (287 osób).⁴⁰

Mapa 12. Liczba osób bezdomnych oraz stan infrastruktury w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: MRPiPS, „Informator o miejscach udzielania pomocy osobom bezdomnym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Akcja Zima 2019/2020”

⁴⁰ „Informator o miejscach udzielania pomocy osobom bezdomnym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Akcja Zima 2019/2020”, ROPS w Toruniu.

Tabela 26. Osoby bezdomne przypadające na 1 miejsce schronienia w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2016-2019

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba osób bezdomnych przypadająca na 1 miejsce w noclegowni/schronisku dla osób bezdomnych	1,4	1,5	1,1	1,2	1,8 (p. nakielski)	0,7 (p. brodnicki)

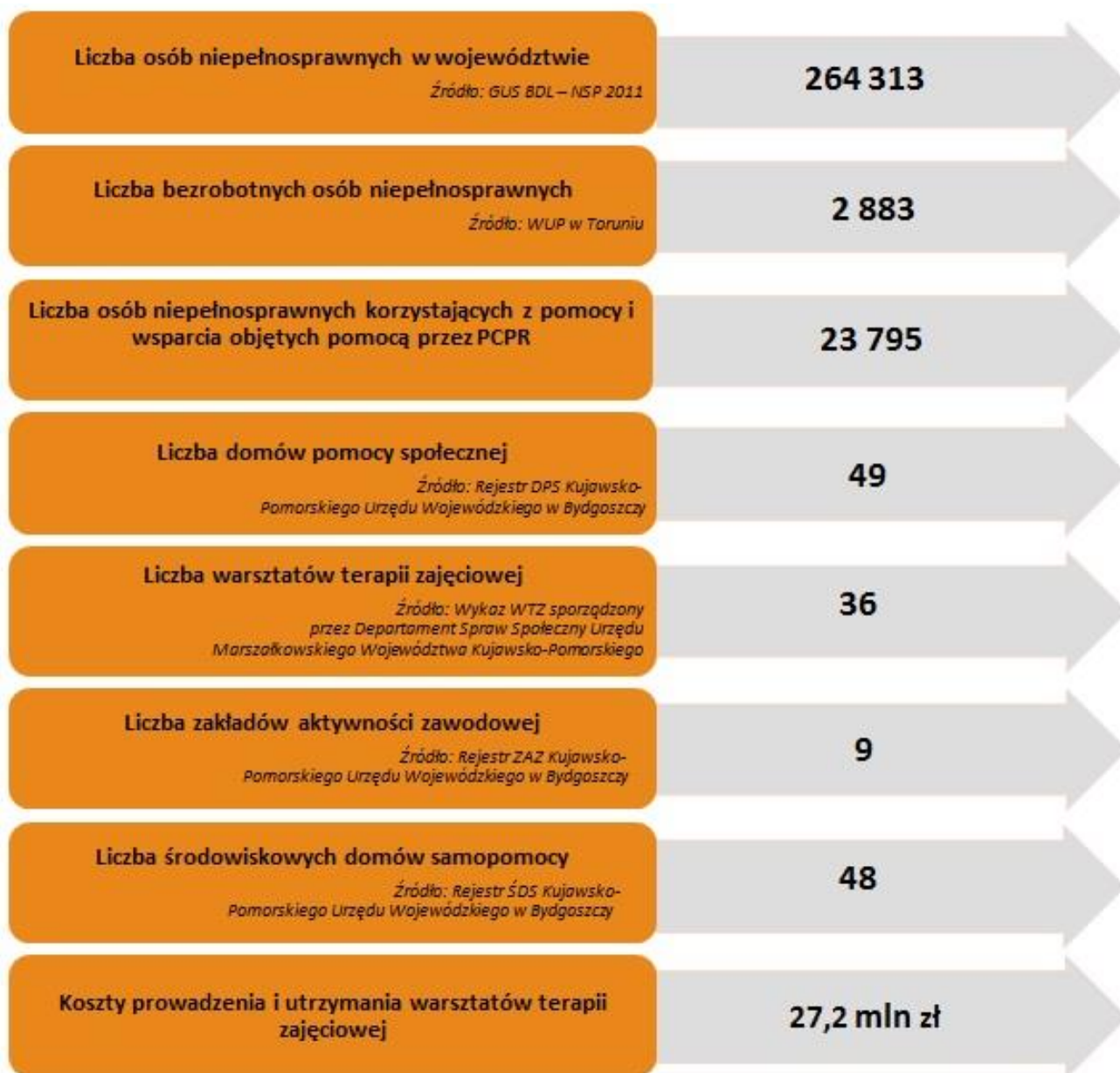
Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019, Ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych przeprowadzone na zlecenie MRPiPS

Wskaźnik w zakresie liczby osób bezdomnych, przypadających na 1 miejsce w noclegowni/schronisku dla osób bezdomnych, na 2019 wyniósł 1,2. Wzrósł on w porównaniu do roku ubiegłego o 0,1 p.p.

Podsumowanie:

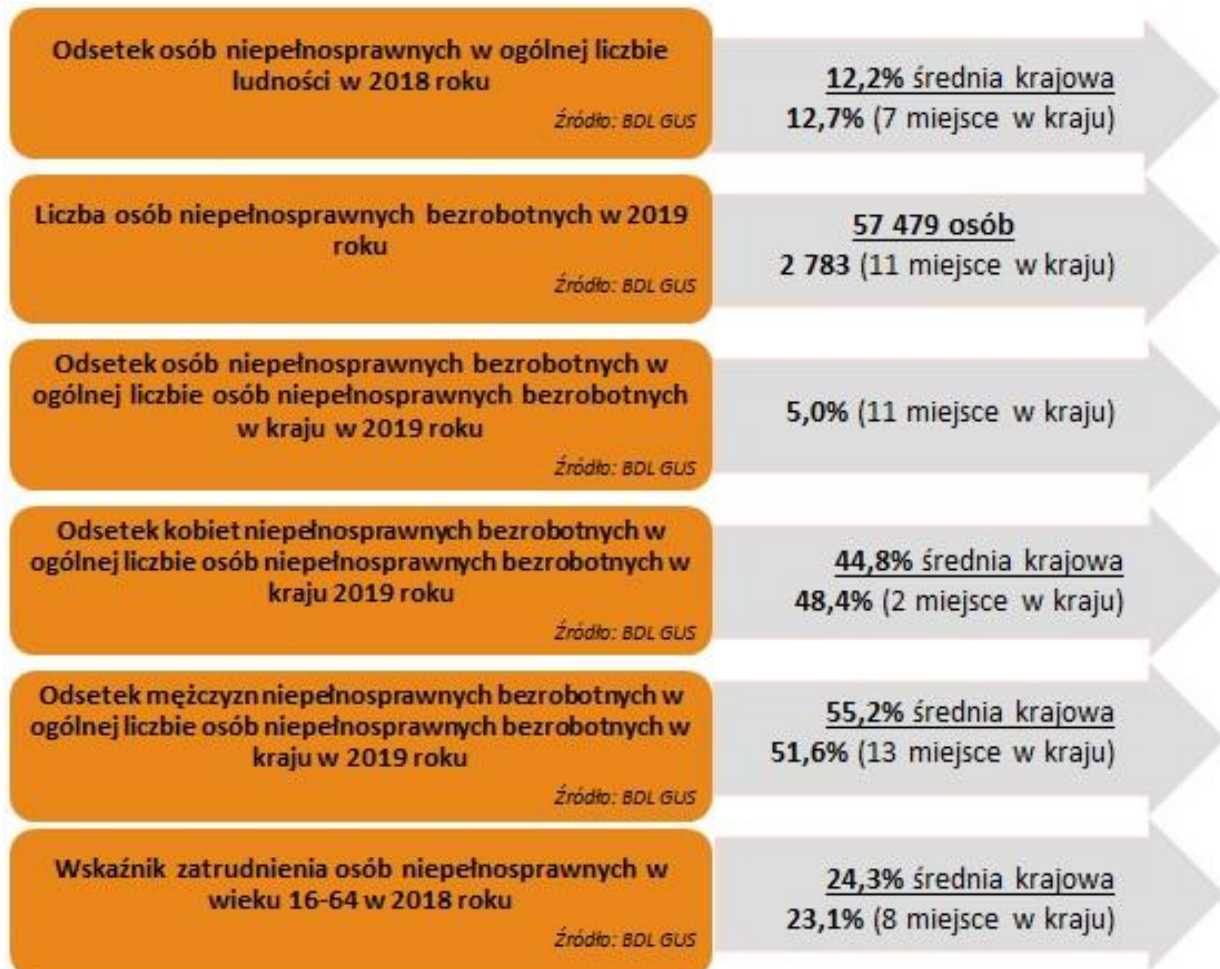
- ✓ Liczba osób bezdomnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego spadła o 258 osób, w porównaniu do roku 2017 - jak wynika z *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych*, natomiast wskaźnik dot. liczby osób przypadających na jedno miejsce w schronisku utrzymuje się na podobnym poziomie 1,2;
- ✓ w związku z wysoką liczbą osób bezdomnych w wieku 60+ oraz w przedziale wiekowym 40-60 lat powstają kolejne schroniska z usługami opiekuńczymi.

6. Niepełnosprawni

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Domy pomocy społecznej

19

**Liczba miejsc w DPS
przypadająca na 10 tys.
mieszkańców**

Domy pomocy społecznej są stacjonarnymi i całodobowymi placówkami zapewniającymi usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązujących standardów. Wyróżnia się kilka typów DPS, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie
- dla osób uzależnionych od alkoholu.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 27. Domy pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w 2019 r.

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania
	Liczba placówek ogółem						
Domy pomocy społecznej	49	50	50	49	3 995	4 486	199,8 mln zł

Źródło: Rejestr domów pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, dane OZPS za lata 2016-2019

Od 2019 r. infrastruktura domów pomocy społecznej utrzymuje się na podobnym poziomie. W porównaniu do 2018 roku liczba DPS zmalała o jedną placówkę⁴¹. Podobnie, jak w latach poprzednich jedynie w powiecie grudziądzkim w 2019 roku nie funkcjonowała ani jedna placówka tego typu.

Analizując dostępność domów pomocy społecznej pod względem ich typów, można wskazać, że w 2019 roku w województwie kujawsko-pomorskim działały następujące placówki:

- dla osób w podeszłym wieku – 10 DPS,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych – 14 DPS,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych – 13 DPS,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 11 DPS,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 4 DPS,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie – 2 DPS,
- dla osób uzależnionych od alkoholu – brak tego rodzaju placówek.

⁴¹ Zgodnie z Rejestrem domów pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim prowadzonym przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy do listopada 2019 r. w naszym województwie funkcjonowało 50 DPS, natomiast na podstawie Decyzji WPS.III.9423.1.1.2019.SSz Dom Pomocy Społecznej „Dworek pod Kasztanami” w Reczu (gm. Rogowo, pow. żniński) został wykreślony z rejestru z dniem 13 listopada 2019 r. Była to placówka dla osób w podeszłym wieku.

Cztery placówki w swojej działalności łączyły dwa lub trzy typy DPS.

W 40 przypadkach podmiotami prowadzącymi DPS były powiaty, jedną placówkę założył związek gmin, dwie powstały powołane przez spółki, a 7 domów jest prowadzonych przez organizacje pozarządowe (głównie przez organizacje kościelne). Liczba miejsc w DPS utrzymała się na tym samym poziomie co w roku poprzednim, czyli 3 995 miejsc.

W porównaniu z rokiem poprzednim w niewielkim stopniu (o 17 osób) wzrosła liczba osób, które w 2019 roku skorzystały z pobytu w DPS. Przy utrzymującej się na tym samym poziomie liczbie miejsc w DPS, wzrosły koszty prowadzenia i utrzymania tych placówek w 2019 roku i wynosiły o 23,7 mln zł więcej niż w roku poprzednim (wzrost o 12%).

Tabela 28. Dostępność infrastruktury domów pomocy społecznej

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba miejsc w DPS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	19,2	18,9	21,0	19,2	47,4 (p. sępoleński)	2,7 ⁴² (p. golubsko-dobrzyński)

Źródło: dane BDL GUS, dane OZPS za lata 2016-2019 r.

Dostępność miejsc w domach pomocy społecznej w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się. Najwyższy wskaźnik dostępności miejsc odnotowany został w powiecie sępoleńskim, najniższy zaś w golubsko-dobrzyńskim.

Liczba oczekujących na miejsce w DPS w 2019 roku, zgłoszona przez gminy naszego regionu, wynosiła podobnie jak w latach poprzednich, ponad 400 osób (2019 r. – 412 osób). Najwięcej osób oczekujących na miejsce w DPS odnotowano zwłaszcza w miastach na prawach powiatu: Bydgoszczy (125 osób), w Toruniu (78), we Włocławku (55) oraz w Grudziądzu (34).

Wśród powiatów ziemskich, najwyższe wartości wskaźnika oczekujących na miejsce w DPS odnotowano w gminach powiatu chełmińskiego (22 osoby) oraz brodnickiego (17 osób). W pozostałych przypadkach nie wskazuje się na występowanie znaczącej skali oczekujących na umieszczenie w tych placówkach, a w gminach powiatu golubsko-dobrzyńskiego i radziejowskiego nie wskazano ani jednej osoby oczekującej.

⁴² W powiecie grudziądzkim nie funkcjonował żaden dom pomocy społecznej.

Środowiskowe domy samopomocy

8,6

**Liczba miejsc w ŚDS
przypadająca na 10 tys.
mieszkańców**

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Świadczą one usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

Środowiskowe Domy Samopomocy, w zależności od kategorii osób, dla których są przeznaczone, dzielą się na następujące typy:

- 1) typ A - dla osób przewlekle psychicznie chorych;
- 2) typ B - dla osób upośledzonych umysłowo;
- 3) typ C - dla osób wykazujących inne przewlekle zaburzenia czynności psychicznych.

Dom może obejmować wsparciem więcej niż jedną kategorię osób, tzw. domy wielotypowe.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Tabela 29. Środowiskowe domy samopomocy w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba miejsc	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania
	Liczba placówek ogółem						
Środowiskowe domy samopomocy	44	47	47	48	1 797	1 959	40,5 mln zł

Źródło: Rejestr środowiskowych domów samopomocy w województwie kujawsko-pomorskim prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, dane OZPS za lata 2016-2019

Na przestrzeni ostatnich lat liczba środowiskowych domów samopomocy w województwie kujawsko-pomorskim utrzymuje się na podobnym poziomie, w 2019 roku liczyła 48 placówek. Środowiskowe domy samopomocy działały w 2019 roku we wszystkich powiatach naszego województwa. Większość placówek to domy wielotypowe, łączące wszystkie trzy typy ŚDS (A,B,C), jest ich 60% (29 placówek), 38% (18 placówek) łączy typy A i B, a 2% (1 placówka) typ B i C.

W większości przypadków podmiotem prowadzącym ŚDS jest gmina (35 placówek), w 13 domach jest nim powiat. Liczba miejsc w ŚDS w porównaniu z rokiem 2018, wzrosła o 56 (ponad 3%), a roczny koszt prowadzenia i utrzymania tych placówek zwiększył się, jak w roku poprzednim, o ponad 6 mln zł (wzrost o 18%).

W roku 2019 w środowiskowych domach samopomocy umieszczone zostały 272 osoby, a 88 osób oczekiwało na miejsce w tej placówce (w roku poprzednim były to odpowiednio 222 osoby umieszczone i 82 oczekujące)⁴³. Stan zaspokojenia potrzeb⁴⁴

⁴³ Dane ze sprawozdania MPiPS-05 za rok 2018 i 2019.

dotyczący miejsc w środowiskowych domach samopomocy wyniósł w 2019 roku 76 (wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim o 3 p.p.).

Tabela 30. Dostępność infrastruktury środowiskowych domów samopomocy

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców	7,8	8,3	8,4 ⁴⁵	8,6	37,8 (p. wąbrzeski)	2,5 (p. nakielski)

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019

Dostępność miejsc w ŚDS w 2019 roku w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o 1,5 miejsca na 10 tys. mieszkańców. Największa wartość tego wskaźnika została odnotowana w powiecie wąbrzeskim (37,8), najniższa zaś w powiecie nakielskim (2,5).

Warsztaty terapii zajęciowej

36	Warsztaty terapii zajęciowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub inne podmioty. <i>Źródło: ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych</i>
Liczba warsztatów terapii zajęciowej	

Tabela 31. Warsztaty terapii zajęciowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba osób korzystających	Roczne koszty prowadzenia i utrzymania
	Liczba placówek ogółem					
Warsztaty terapii zajęciowej	36	36	37	36	1 348	27,2 mln zł

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019, Wykaz WTZ sporządzony przez Departament Spraw Społeczny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Liczba warsztatów terapii zajęciowej działających na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego utrzymuje się przez ostatnie lata na podobnym poziomie. WTZ funkcjonują w 21 powiatach naszego regionu, brak tego typu placówek w powiecie toruńskim i włocławskim.

⁴⁴ Stan zaspokojenia potrzeb jest liczony jako stosunek liczby osób umieszczonych x 100 przez sumę liczby osób umieszczonych oraz osób oczekujących na umieszczenie w ŚDS (sprawozdanie MPiPS-05 za rok 2018 i 2019).

⁴⁵ W OZPS za rok 2018 podana została niewłaściwa liczba miejsc. Liczba miejsc w ŚDS przypadająca na 10 tys. mieszkańców wyniosła 8,4, a nie jak podano 10,1.

Zakłady aktywności zawodowej

9

Liczba zakładów aktywności zawodowej

Zakłady aktywności zawodowej to wyodrębnione organizacyjnie i finansowo jednostki tworzone w celu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, poprzez zatrudnienie osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Źródło: ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

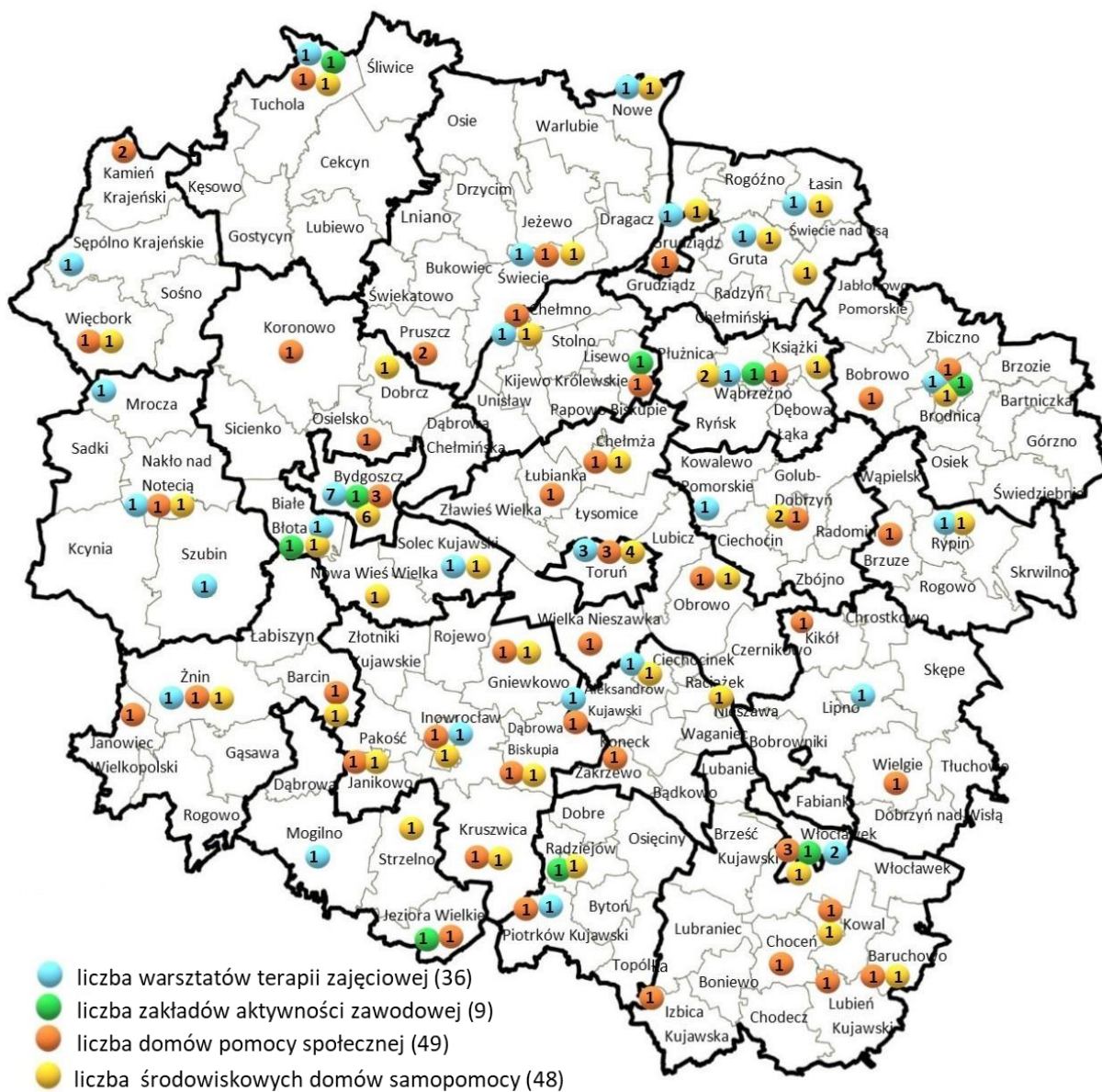
Tabela 32. Zakłady aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2016	2017	2018	2019	Liczba osób korzystających
	Liczba placówek ogółem				
Zakłady aktywności zawodowej	9	9	9	9	410

Źródło: Rejestr zakładów aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim prowadzony przez Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy, dane OZPS za lata 2016-2019

Od lat infrastruktura zakładów aktywności zawodowej w województwie kujawsko-pomorskim utrzymuje się na tym samym poziomie. W 2019 roku w 9 powiatach województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonowało 9 zakładów aktywności zawodowej, które organizowały 410 miejsc zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych.

Mapa 13. Wybrane elementy infrastruktury w województwie kujawsko-pomorskim w 2019 r.

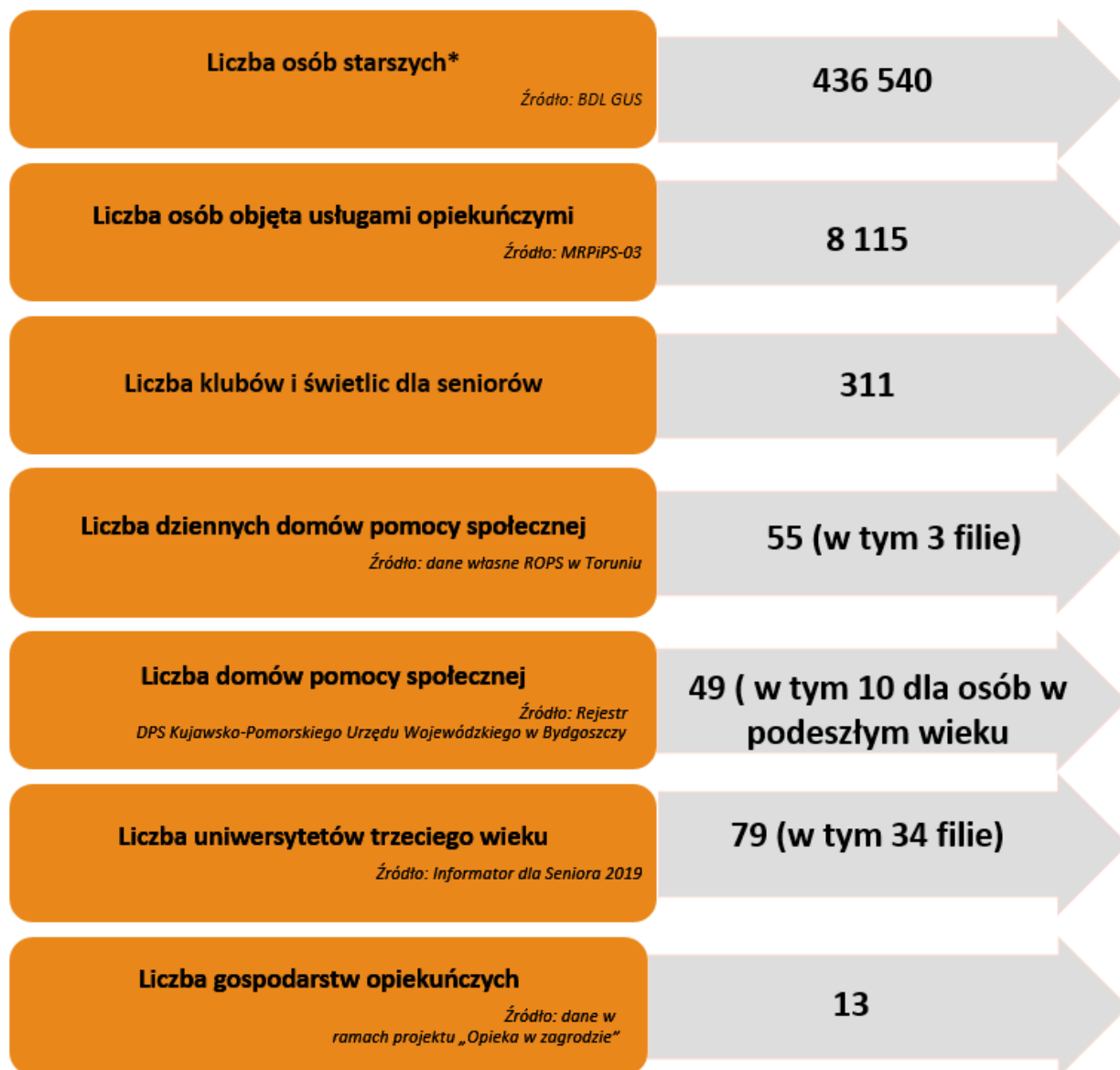

Źródło: Opracowanie własne ROPS w Toruniu na podstawie Rejestru ŚDS, ZAZ, DPS z Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, wykaz WTZ sporządzony przez Departament Spraw Społecznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Podsumowanie

- ✓ W województwie kujawsko-pomorskim pod koniec 2019 roku z rejestru Wojewody został wykreślony jeden dom pomocy społecznej, czyli liczba działających placówek, w porównaniu z rokiem poprzednim, zmniejszyła się do 49;
- ✓ liczba osób oczekujących na miejsce w DPS została odnotowana na tym samym poziomie, co w roku poprzednim, licząc ponad 400 osób;
- ✓ województwo kujawsko-pomorskie pod względem infrastruktury środowiskowych domów samopomocy wyróżnia się brakiem tzw. białych plam, tzn. że we wszystkich powiatach funkcjonują tego rodzaju placówki. W 2019 roku powstała nowa placówka. Nadal ponad 80 osób oczekuje na miejsce w ŚDS;
- ✓ infrastruktura warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej utrzymywała się na podobnym poziomie w porównaniu z rokiem poprzednim, licząc odpowiednio 36 i 9 placówek.

7. Osoby starsze

*Jako osoby starsze przyjęto osoby w wieku poprodukcyjnym tj. 60 lat i więcej kobiety oraz 65 lat i więcej mężczyźni

Wybrane wskaźniki obrazujące województwo kujawsko-pomorskie na tle kraju

Odsetek osób w wieku 85 i więcej w ogólnej liczbie osób w wieku 85 lat i więcej w kraju w 2018 roku

Źródło: BDL GUS

5,0% (10 miejsce w kraju)

Odsetek kobiet w wieku 85 lat i więcej w liczbie osób w wieku 85 lat i więcej w 2018 roku

Źródło: BDL GUS

**72% średnia krajowa
72,6% (7 miejsce)**

Odsetek mężczyzn w wieku 85 lat i więcej w liczbie osób w wieku 85 lat i więcej w 2018 roku

Źródło: BDL GUS

**28% średnia krajowa
27,4% (10 miejsce w kraju)**

Odsetek osób w wieku 85 lat i więcej w liczbie osób w wieku poprodukcyjnym w 2018 roku

Źródło: BDL GUS

**9,6% średnia krajowa
9,0% (11 miejsce w kraju)**

Usługi opiekuńcze

1,9

Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym

Usługi opiekuńcze to forma pomocy świadczona w miejscu zamieszkania osoby, która wymaga wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opieki higienicznej, pielęgnacji zaleconej przez lekarza, jak również w miarę możliwości, zapewnienia kontaktów z otoczeniem. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej świadczenie to przysługuje zwłaszcza osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby, niepełnosprawności lub innej przyczyny wymagają wsparcia innych osób, jak również osobom, którym rodzina nie jest w stanie zapewnić odpowiedniej opieki. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym (m.in. psychologa, pedagoga, logopedę, terapeutę zajęciowego, fizjoterapeutę, pielęgniarke). Wyróżnia się dodatkowy rodzaj specjalistycznych usług adresowany do osób z zaburzeniami psychicznymi, finansowany ze środków pochodzących z budżetu państwa.

Źródło: ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 roku w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych

Tabela 33. Usługi opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max (powiat)	Wartość min (powiat)
	Wartość ogółem (województwo)					
Liczba gmin, na terenie których realizowane są usługi opiekuńcze organizowane przez OPS	128	130	133	134	X	X
Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym	1,6%	1,6%	1,8%	1,9%	3,2% (p.sępoleński)	0,9% (p. tucholski)

Źródło: dane GUS BDL, OZPS za lata 2016-2017, MRPiPS za lata 2018-2019

Systematycznie, z roku na rok zwiększa się liczba gmin, na terenie których realizowane są usługi opiekuńcze. W roku 2019 usługi opiekuńcze realizowane były na terenie 134 gmin, co oznacza, iż wciąż 10 gmin nie świadczy tej formy pomocy (są to gminy wiejskie: Baruchowo, Bobrowniki, Chełmża, Ciechocin, Dobrze, Łubianka, Raciążek, Rojewo, Stolno oraz Wielka Nieszawka)⁴⁶. Z 7 497 do 8 115 wzrosła liczba osób, która została objęta usługami (wzrost o 618 osób).

Odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi w populacji osób w wieku poprodukcyjnym od kilku lat jest na bardzo zbliżonym poziomie. W 2019 odsetek ten wyniósł 1,9%, co w porównaniu z rokiem ubiegłym daje wzrost o 0,1 p.p. Najwyższy odsetek osób objętych usługami opiekuńczymi był na terenie powiatu sępoleńskiego (3,2%) oraz Grudziądza (3,1%). Najniższy odsetek był natomiast na terenie powiatu tucholskiego (0,9%) oraz radziejowskiego (1,0%).

⁴⁶ Zgodnie z korektą MRPiPS-03 z dnia 4 maja 2020 r. liczba gmin, na terenie których nie realizowano usług opiekuńczych wyniosła 9.

Mapa 14. Gminy realizujące usługi opiekuńcze w 2019 roku

 gminy, na terenie których realizowane były usługi opiekuńcze (134)

Źródło: MRPiPS-03 za 2019 rok

Domy pomocy dla osób w podeszłym wieku

W infrastrukturze wszystkich domów pomocy społecznej⁴⁷ w naszym województwie 10 placówek przeznaczonych było dla osób w podeszłym wieku (stanowiło to 20% ogółu DPS). Domy tego typu zlokalizowane były w Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku (2 placówki), powiecie brodnickim, powiecie inowrocławskim, powiecie świeckim, powiecie toruńskim (2 placówki) oraz powiecie włocławskim.

Dzienne domy pobytu

22

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonowały dzienne domy pobytu

Dzienny domy pomocy (DDP) jest ośrodkiem wsparcia przeznaczonym dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zapewniającym całodienne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej. DDP funkcjonuje przez cały rok, we wszystkie dni robocze, co najmniej 8 godzin dziennie, w godzinach dostosowanych do potrzeb uczestników i ich rodzin.

- a) W ramach prowadzonej działalności DDP oferuje swoim podopiecznym w szczególności: a) zaspokojenie potrzeb życiowych, m.in. poprzez zapewnienie miejsca do bezpiecznego i godnego spędzania czasu;
- b) usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne, w tym pomoc w utrzymaniu higieny osobistej;
- c) c) dwa posiłki w siedzibie DDP, w miarę potrzeb na wynos lub w formie dowozu do miejsca zamieszkania;
- d) d) umożliwienie udziału w zajęciach terapeutycznych, plastycznych, muzycznych i wspierających ruchowo;
- e) e) dostęp do książek i środków przekazu, organizowanie imprez kulturalnych, rekreacyjnych i towarzyskich;
- f) f) pomoc w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej;
- g) g) pomoc psychologiczną, poradnictwo i wsparcie w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego np. udzielania pomocy w kontaktach z placówkami służby zdrowia i urzędami.

Źródło: Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, str. 65-66.

W latach 2017 – 2019 odnotowano znaczny wzrost liczby dziennych domów pobytu. Związane jest to z dofinansowaniem działalności tego typu placówek w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (Poddziałanie 9.3.2 Rozwój usług społecznych) oraz z programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Senior+”. Dzięki wsparciu finansowemu z tych dwóch źródeł liczba placówek realizowanych w ramach projektów ze środków RPO wyniosła w 2019 r. 36 (wzrost o 5 placówek w porównaniu do roku 2018), natomiast z programu „Senior+” 5 (spadek o 2 placówki). W województwie kujawsko-pomorskim w analizowanym roku

⁴⁷ Więcej informacji nt. domów pomocy społecznej w województwie kujawsko-pomorskim znajduje się na str. 84 raportu.

działało 55 dziennych domów pobytu (łącznie z 3 filiami)⁴⁸. Najwięcej tego typu placówek funkcjonowało w Bydgoszczy (11 DDP), powiecie inowrocławskim (8 DDP plus 1 filia) oraz Toruniu (5 DDP plus 1 filia).

Tabela 34. Dzielne domy pobytu/pomocy w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj wskaźnika	2015	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)				
Liczba dziennych domów pobytu/pomocy (wraz z filiami) ⁴⁹	11	12	31	50	55
Liczba gmin, na terenie których funkcjonowały dzienne domy pobytu/pomocy	8	8	10	32	32

Źródło: OZPS za lata 2015-2016, dane własne ROPS w Toruniu za lata 2017-2019

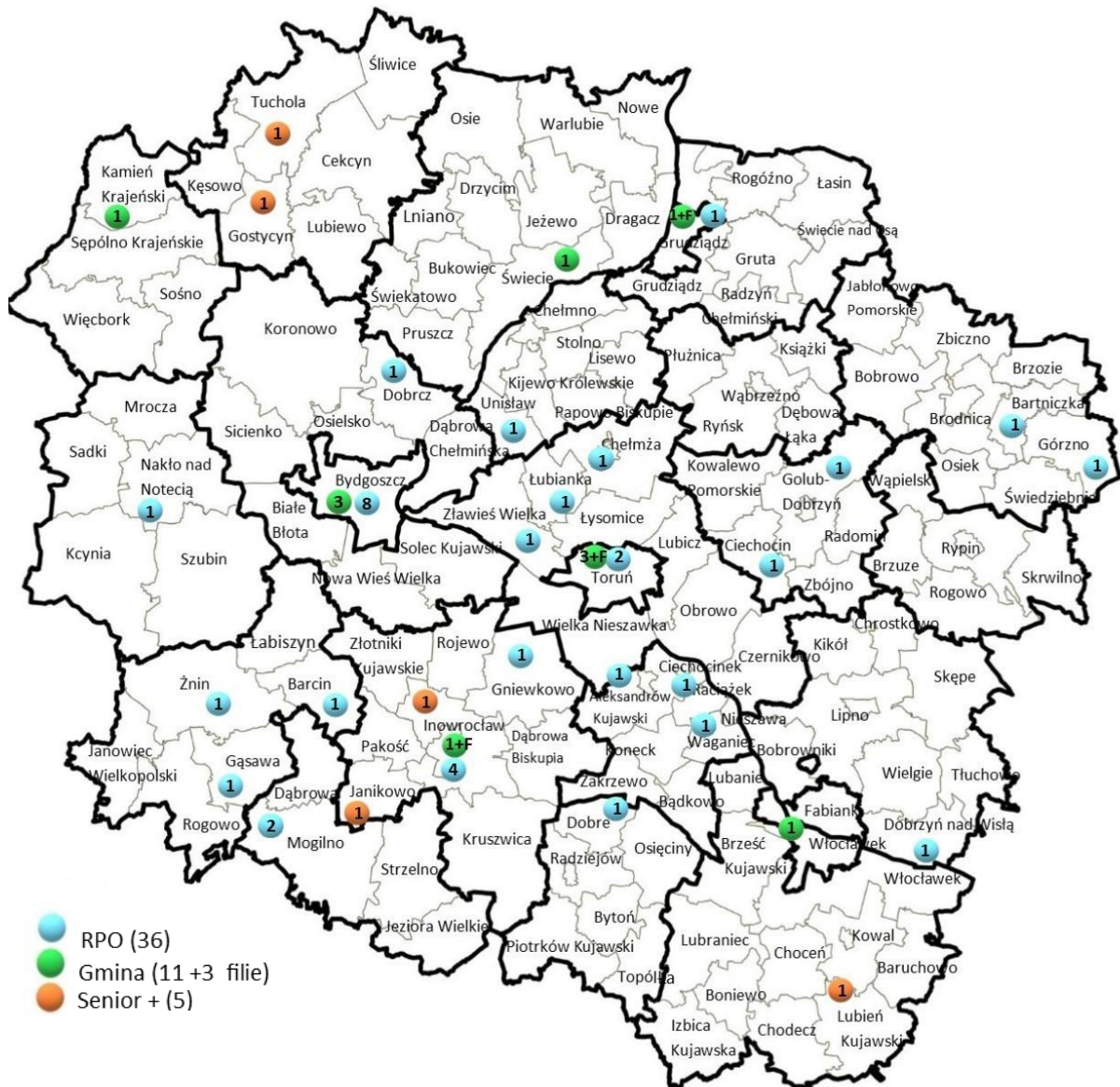
W województwie odnotowuje się wzrost liczby dziennych domów pomocy, w porównaniu do 2018 roku odnotowano wzrost o 5 placówek (tj. o 10%). Jednak trzeba mieć na uwadze, że wraz z wygaszaniem obecnego okresu programowania i zakończeniem realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych, można spodziewać się znaczącego spadku liczby dziennych domów pobytu w naszym województwie.

⁴⁸ Dane własne ROPS w Toruniu – stan na październik 2019 r.

⁴⁹ Liczba dziennych domów pobytu/pomocy wraz z filiami.

Mapa 15. Dzielne domy pobytu w województwie kujawsko-pomorskim ze względu na rodzaj finansowania

Źródło: dane własne ROPS w Toruniu

Kluby i świetlice dla seniorów

72

Odsetek gmin, na terenie których funkcjonują kluby/świetlice dla seniorów

Klub seniora to miejsce spotkań osób starszych. Przeciwdziała osamotnieniu i marginalizacji seniorów.

W klubie seniora możliwe jest prowadzenie zajęć mających na celu:

- a) zagospodarowanie czasu wolnego po zakończeniu aktywności zawodowej (m.in. rozwijanie umiejętności i indywidualnych zainteresowań);
- b) zwiększenie aktywności i uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym;
- c) działalność prozdrowotną (m.in. edukacja zdrowotna, spotkania z lekarzami), kulturalną (wyjścia do kina, czy teatru) i edukacyjną (m.in. nauka obsługi komputera, korzystania z Internetu);
- d) prowadzenie zajęć z zakresu kultury fizycznej poprzez organizację zajęć sportowych np. nordic walking, zorganizowane zajęcia w ramach stref aktywności rodzinnej, aerobik, aqua aerobik itp.;
- e) tworzenie grup samopomocowych, których członkowie będą wzajemnie się wspierać w trudnościach życia codziennego;
- f) poradnictwo prawne realizowane poprzez udzielanie seniorom informacji o obowiązujących przepisach z zakresu m.in. prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów;
- g) poradnictwo psychologiczne realizowane poprzez proces diagnozowania, profilaktyki i terapii;
- h) poradnictwo rodzinne obejmujące funkcjonowanie rodziny.

Źródło: Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, str. 67.

W związku ze zmianami demograficznymi w naszym kraju, tj. systematycznym wzrostem liczby osób starszych, zmianie ulega także infrastruktura pomocowa skierowana do seniorów. Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować, że liczba placówek środowiskowych, aktywizujących i edukacyjnych dedykowana tej grupie osób stale rośnie. Dotyczy to także klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów, których liczba wzrosła o 12 (tj. o 4%) w porównaniu z rokiem poprzednim (tj. 2018). Infrastruktura tego typu dostępna była na terenie 103 gmin, co oznacza, że od roku 2018 przybyło jej w 4 nowych gminach. Najwięcej tego typu placówek funkcjonowało w Koronowie (33 placówki), Włocławku (14 placówek) oraz w Bydgoszczy, Toruniu, Grudziądzu i Stolnie (po 12 placówek). Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów nie funkcjonowały nadal w 41 gminach naszego województwa.

Tabela 35. Kluby i świetlice dla seniorów w gminach województwa kujawsko-pomorskiego

Rodzaj placówki	2015	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)				
Liczba klubów/ świetlic dla seniorów	250	256	267	299	311

Źródło: dane OZPS za lata 2015-2019

Gospodarstwa opiekuńcze

13

Liczba gospodarstw opiekuńczych⁵⁰

Gospodarstwo opiekuńcze jest miejscem świadczenia usług społecznych w oparciu o zasoby tradycyjnego gospodarstwa rolnego. Podopieczni pod kierunkiem opiekuna mogą brać udział w zajęciach związanych z gospodarstwem rolnym, rękodzielniczych, czytelniczych, terapeutycznych i aktywizujących.

Wsparcie oferowane jest przez 5 dni w tygodniu, przez 8 godzin dziennie, w grupach 4-8 osobowych.

Źródło: <http://www.opieka.kpodr.pl/pl/front/o-projekcie-opieka-z-zagrodzie/>
data korzystania: 30.10.2019 r.

W 2019 r. w naszym regionie funkcjonowało 13 gospodarstw opiekuńczych, finansowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 w ramach projektu „Opieka w zagrodzie – gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim”. Projekt realizowany jest przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie w okresie od września 2018 r. do sierpnia 2020 r. Działaniami opiekuńczo-aktywizacyjnymi w ramach projektu zostanie objętych 225 osób⁵¹. W tej edycji projektu gospodarstwa funkcjonują w 9 powiatach: brodnickim, golubsko-dobrzyńskim, mogileńskim, rypińskim, sępoleńskim, świeckim, tucholskim, wąbrzeskim i żnińskim.

Tabela 36. Gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim w ramach projektu "Opieka w zagrodzie – gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim ", działającym od września 2018 r.

Rodzaj placówki	Liczba placówek ogółem	Liczba powiatów, na terenie których działają gospodarstwa opiekuńcze	Liczba osób objętych wsparciem
Gospodarstwa opiekuńcze	13	9	225

Źródło: <https://www.opieka.kpodr.pl/pl/front/o-projekcie-opieka-z-zagrodzie/> data korzystania: 16.04.2020 r., dane własne ROPS w Toruniu

⁵⁰ Stan na listopad 2019.

⁵¹ <https://www.opieka.kpodr.pl/pl/front/o-projekcie-opieka-z-zagrodzie/> data korzystania: 16.04.2020 r.

Mapa 16. Gospodarstwa opiekuńcze w województwie kujawsko-pomorskim

Źródło: <https://www.opieka.kpodr.pl/pl/front/o-projekcie-opieka-z-zagrodzie/> data korzystania: 16.04.2020 r., dane własne ROPS w Toruniu

Dzienne domy opieki medycznej

7

Liczba dziennych domów opieki medycznej⁵²

Dzienny Dom Opieki Medycznej (DDOM) to jedna z form deinstytucjonalizacji opieki nad osobami zależnymi. DDOM jest wyodrębnioną strukturalnie częścią podmiotu leczniczego (podmiotu leczniczego realizującego świadczenia z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, leczenia szpitalnego lub ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, w tym np. poradni geriatrycznej lub opieki długoterminowej). W dziennym domu opieki medycznej zapewnia się opiekę medyczną w warunkach zbliżonych do domowych.

Źródło: Ministerstwo Zdrowia, Dzienny Dom Opieki Medycznej. Organizacja i zadania, maj 2015 r.

Samorząd województwa kujawsko-pomorskiego realizuje projekt utworzenia kompleksowego systemu wsparcia osób wymagających opieki długoterminowej. Dzięki temu w regionie działają dzienne domy opieki medycznej oraz pomoc świadczona w warunkach domowych.

W jednym domu tego typu znajdują się miejsca dla co najmniej 15 pacjentów (jednak nie więcej niż 25) bezpośrednio po przebytej hospitalizacji, których stan zdrowia wymaga wzmożonej opieki pielęgniarstwa, nadzoru nad terapią farmakologiczną, kompleksowych działań usprawniających i przeciwdziałających postępującej niesamodzielności. W sumie do 2021 roku z DDOM będzie mogło skorzystać 570 podopiecznych. Pobyt w domach jest całkowicie bezpłatny.

W ramach projektu dla osób potrzebujących prowadzona jest również domowa opieka zdrowotna. Usługi te świadczone są na poziomie lokalnych społeczności. W ramach tego typu pomocy przewidziano wsparcie dla prawie tysiąca osób.

Projekt finansowany jest z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Pierwszym etapem projektu było podzielenie naszego województwa na subregiony (bydgoski, toruński, inowrocławski, grudziądzko-brodnicki i włocławski) i wyłonienie w ramach konkursów Centrów Koordynacji Opieki Medycznej dla każdego subregionu. Wybrane centra są odpowiedzialne za utworzenie i prowadzenie Dziennych Domów Opieki Medycznej, a także za pomoc domową. Za koordynację DDOM w poszczególnych subregionach odpowiedzialne są następujące podmioty:

- subregion bydgoski - Pallmed sp. z o.o.,
- subregion toruński – Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Toruniu,

⁵² <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/34587-w-regionie-dzialaja-dzienne-domy-opieki-medycznej> oraz <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/informacje-prasowe/35050-w-regionie-dzialaja-dzienne-domy-opieki-medycznej-2> - stan na listopad 2019 r.

- subregion inowrocławski – Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy oraz Centrum Medyczne Sir Med sp. z o. o.,
- subregion brodnicko-grudziądzki – Novamed sp. z o.o.

W 2019 r. Dzielne Domy Opieki Medycznej funkcjonowały w Bydgoszczy, Świeciu, Tucholi, Chełmnie, Brodnicy, Toruniu i Inowrocławiu, natomiast w analizowanym roku nie wyłoniono jeszcze centrum koordynacji dla subregionu włocławskiego⁵³.

Zakłady opiekuńczo-lecznicze

25	W zakładzie opiekuńczo-leczniczym udzielane są stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne, które obejmują swoim zakresem pielęgnację i rehabilitację pacjentów niewymagających hospitalizacji. Pomoc ta polega na zapewnieniu im produktów leczniczych i wyrobów medycznych, pomieszczeń i wyżywienia odpowiednich do stanu zdrowia, a także prowadzeniu edukacji zdrowotnej dla pacjentów i członków ich rodzin oraz przygotowaniu tych osób do powrotu do domu i samodzielnego funkcjonowania. Do zakładu opiekuńczo-leczniczego nie przyjmuje się pacjenta, jeżeli podstawowym wskazaniem do objęcia go opieką jest zaawansowana choroba nowotworowa, choroba psychiczna lub uzależnienie. Źródło: https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3966,pojecie.html Data korzystania: 17.04.2020 r.
Liczba Zakładów Opiekuńczo-Leczniczych	

Analizując infrastrukturę zakładów opiekuńczo-leczniczych na przestrzeni ostatnich pięciu lat, można zauważyć, że utrzymuje się ona na podobnym poziomie. Niewielki spadek, bo o 2 placówki w porównaniu do lat 2015-2018 odnotowano 2019 roku, kiedy to funkcjonowało 25 zakładów opiekuńczo-leczniczych⁵⁴.

W analizowanym roku (tj. 2019) zakłady opiekuńczo-lecznicze funkcjonowały w 3 miastach na prawach powiatu: w Bydgoszczy, Grudziądzu, Toruniu oraz w 14 powiatach ziemskich: aleksandrowskim, brodnickim, chełmińskim, grudziądzkim, inowrocławskim, lipnowskim, mogileńskim, nakielskim, radziejowskim, rypińskim, świeckim, toruńskim, tucholskim oraz wąbrzeskim.

⁵³ <https://www.kujawsko-pomorskie.pl/34587-w-regionie-dzialaja-dzielne-domy-opieki-medycznej-oraz-https://www.kujawsko-pomorskie.pl/informacje-prasowe/35050-w-regionie-dzialaja-dzielne-domy-opieki-medycznej-2-stan-na-listopad-2019-r.-data-kozystania:20.04.20-r.>

⁵⁴ Wykaz zakładów opiekuńczo-leczniczych/pielęgniacyjno-opiekuńczych na podstawie Zintegrowanego Informatora Pacjenta <https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/Uniwersalne> data korzystania: 25.10.2019 r.

Tabela 37. Zakłady opiekuńczo-lecznicze w województwie kujawsko-pomorskim

Rodzaj placówki	2015	2016	2017	2018	2019
	Wartość ogółem (województwo)				
Liczba zakładów opiekuńczo-leczniczych	27	27	27	27	25

Źródło: Informator dla Seniora edycja II, III, IV, V i VI

Podsumowanie:

- ✓ Liczba osób starszych w 2019 roku wynosiła 436 540 osób, co stanowi wzrost o 11 727 osób (w 2018 r. było 424 813 osób starszych);
- ✓ usługi opiekuńcze były świadczone na terenie 134 gmin, a objętych nimi było 8 115 osób, co również stanowi wzrost w stosunku do roku ubiegłego;
- ✓ w 2019 roku w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało 55 Dziennych Domów Pobytu (łącznie z 3 filiami);
- ✓ w naszym województwie funkcjonowało 311 klubów i świetlic dla seniorów oraz 7 Dziennych Domów Opieki Medycznej;

Rozdział III. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej

3,7 mld zł

(w tym 42% to kwota wydatkowana na świadczenia wychowawcze 500 +)

Wydatki poniesione przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej związane z wykonywaniem zadań własnych i zleconych w obszarze udzielanej pomocy i wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, form wsparcia, programów i projektów.

Raport OZPS w części dotyczącej wydatków na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej uwzględnia wielkości wydatków wykonania budżetu jednostek za dany rok, zgodnie ze sprawozdaniem Rb-28. Kwoty przedstawione w poniższej tabeli są zgodne z rozdziałami klasyfikacji budżetowej wprowadzonej 1 stycznia 2019 roku rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 18 kwietnia 2018 roku zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2018 poz. 767).

Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej to katalog zadań własnych i zleconych realizowanych przez gminy i powiaty, między innymi przy wsparciu ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, wynikających z zapisów, m.in. poniższych ustaw:

- 1) ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 2) ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 3) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,,
- 4) ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 5) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- 6) ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- 7) ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych,
- 8) ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 9) ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 10) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy ,
- 11) ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego ,
- 12) ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,

- 13) ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty,
 14) ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe,
 15) ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci,
 16) ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Tabela 38. Środki finansowe przeznaczone na wydatki w pomocy społecznej i inne obszary polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego w województwie kujawsko-pomorskim w roku 2019 (w zł)

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w zł		w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR w zł	
	2018	2019	2018	2019
Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej – ogółem	3 262 966 568	3 704 136 973	2 164 126 102	2 476 584 054
w tym:				
• Ochrona zdrowia (851)	37 665 615	39 588 105	8 142 403	8 918 625
przeciwdziałanie narkomanii	2 779 112	2 767 940	367 944	428 556
przeciwdziałanie alkoholizmowi	34 886 503	36 820 165	7 774 459	8 490 069
• Pomoc społeczna (852)	843 920 091	882 056 751	592 536 697	615 614 789
domy pomocy społecznej	249 869 676	278 863 104 ⁵⁵	91 177 512	106 898 113
ośrodki wsparcia	43 158 934	53 467 707	15 568 906	16 724 946
przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1 986 047	2 034 432	1 566 342	1 488 429
składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	x	4 919 428	x	4 917 893
zasiłki okresowe, celowe i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	94 076 067	86 635 430	93 755 582	83 674 401

⁵⁵ Kwota środków przeznaczona zarówno z budżetów gmin, jak i powiatów.

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w zł		w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR w zł	
	2018	2019	2018	2019
	dodatki mieszkaniowe	60 943 660	57 009 183	28 995 014
zasiłki stałe	56 998 748	58 619 334	56 986 423	58 597 068
powiatowe centra pomocy rodzinie	12 692 809	14 855 027	12 265 080	14 839 598
ośrodki pomocy społecznej	159 034 566	172 441 650	158 846 950 ⁵⁶	170 822 071
specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	2 948 668	3 040 374	1 899 703	1 982 368
usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	58 249 886	68 884 042	48 840 201	57 821 557
pomoc w zakresie dożywianie	53 432 515	52 494 297	53 093 663	52 200 488
pomoc dla cudzoziemców	131 885	101 054	131 885	101 054
centra integracji społecznej	2 749 977	1 406 754	385 740	54 236
usuwanie skutków klęsk żywiołowych	1 475 145	912 622	1 460 822	321 851
pozostała działalność	23 594 820	26 372 313	18 393 278	18 972 564
• Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej(853)	48 553 707	52 120 804	19 332 745	20 525 681
rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	6 233 664	4 801 525	2 263 424	1 274 399
zespoły orzekania o niepełnosprawności	7 611 676	9 578 916	2 816 460	2 763 572
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	17 684 971	18 986 046	8 722 266	9 063 103
pozostała działalność w	17 023 396	18 754 317	5 530 595	7 424 607

⁵⁶ Różnice wydatków finansowych między kwotą środków przeznaczonych w budżetach gmin a kwotą środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS w Dziale 852 w rozdziale ośrodki pomocy społecznej, wynikają ze zwrotu świadczeń nienależnie pobranych, które są przekazywane do budżetów gmin, nie zaś do budżetów OPS.

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w zł		w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR w zł	
	2018	2019	2018	2019
	zakresie polityki społecznej			
• Edukacyjna opieka wychowawcza (854)	36 118 622	26 372 996	7 847 474	7 579 362
pomoc materialna dla uczniów o charakterze socjalnym	34 474 269	24 868 781	7 487 611	7 557 363
pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	1 644 353	1 504 215	359 863	21 999
• Rodzina (855)	2 296 708 533	2 703 998 317	1 536 266 783	1 823 945 597
świadczenia wychowawcze	1 241 233 363	1 580 841 539	863 063 305	1 119 618 339
świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	765 621 278	789 430 447	513 105 664	528 285 685
wspieranie rodziny	82 730 295	87 672 354	61 859 285	66 333 110
tworzenie i funkcjonowanie żłobków	42 573 171	60 953 248	50 550	88 399
tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	1 500 859	3 591 584	15 700	268 117
dzienni opiekunowie	863 649	1 208 001	0	0
rodziny zastępcze	79 537 541	81 531 748	75 989 141	79 031 196
działalność placówek opiekuńczo- wychowawczych	82 648 377	91 230 897	22 183 138	25 444 277
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne, zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłki dla opiekunów, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla	x	7 538 499	x	4 876 474

Wyszczególnienie	Kwota środków przeznaczonych w budżetach gmin/powiatów na niżej wymienione zadania w zł		w tym kwota środków wydatkowanych za pośrednictwem OPS/PCPR w zł	
	2018	2019	2018	2019
opiekunów				
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, za osoby zatrudnione jako nianie oraz za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem	x	0	x	0

Źródło: dane OZPS za lata 2018-2019

Zgodnie z danymi przesłanymi przez samorządy gmin i powiatów województwa kujawsko-pomorskiego w ramach Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2019 rok, wydatki na zadania własne i zlecone w obszarze pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej, w tym świadczenia wychowawcze, wynosiły łącznie 3 mld 704 mln zł. W stosunku do roku 2018 nastąpił wzrost wydatków o 13,5 % (największy wzrost o 17% zanotowano w wydatkach na świadczenia wychowawcze „500+”, co spowodowane było wprowadzeniem w Programie „Rodzina 500+”, od 1 lipca 2019 roku zapisów iż, świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, bez względu na dochód osiągnięty przez rodzinę).⁵⁷ Podobnie jak w roku ubiegłym ponad 40% całkowitych środków finansowych w budżetach gmin pochłonęły wydatki na świadczenia wychowawcze (500+). Następnie ok. 21,3% ogólnego budżetu to wydatki na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego. Kolejnym najwyższym z wydatków (7,5%) to wydatki związane z funkcjonowaniem domów pomocy społecznej i ponoszeniem przez gminy odpłatności za kierowanych do DPS swoich mieszkańców.

⁵⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/rodzina-500-plus> (data korzystania 13.05.2020 r.)

Tabela 39. Wydatki na pomoc społeczną i inne obszary polityki społecznej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2016 - 2019

Rodzaj wskaźnika	2016	2017	2018	2019	Wartość max	Wartość min
	Wartość ogółem (województwo)					
Kwota wydatków z budżetów gmin w obszarze pomocy społecznej i wsparcia (z wyłączeniem 500+) w przeliczeniu na 1 mieszkańca ⁵⁸	767,61 zł	785,79 zł	835,54 zł	888,09 zł	1 496,12 zł (g. Płużnica)	473,88 zł (g. Wielka Nieszawka)
Kwota wydatków z budżetów powiatu w obszarze pomocy społecznej i wsparcia w przeliczeniu na 1 mieszkańca	169,92 zł	181,91 zł	204,49 zł	210,69 zł	432,99 zł (p. sępoleński)	44,71 zł (p. grudziądzki)

Źródło: dane OZPS za lata 2016-2019, GUS-BDL

W obszarze pomocy społecznej i wsparcia (z wyłączeniem 500+) w ramach budżetów gmin, w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa, wydatkowano średnio kwotę: 888,09 zł, o 52 zł więcej niż w kroku ubiegłym. Najwyższe wydatki, czyli powyżej 1 300,00 zł na mieszkańca odnotowano w gminach: Świecie (1 317,65 zł), Bytoń (1 340,92 zł), Wielgie (1 419,70 zł), Kikół (1 456,83 zł), Płużnica (1 496,12 zł), natomiast najniższe wydatki odnotowano w gminach: Lubanie (594,91 zł), Górzno (574,70 zł), Osielsko (527,37 zł), Zławieś Wielka (517,23 zł), Wielka Nieszawka (473,88 zł).

W ramach budżetów powiatów ziemskich średnio wydatkowano na jednego mieszkańca 210,69 zł (tj. o 6,20 zł więcej). Najwyższe wydatki, czyli powyżej 250,00 zł na 1 mieszkańca, zanotowano w powiatach: sępoleńskim (432,99 zł), chełmińskim (344,88 zł), aleksandrowskim (283,83 zł), tucholskim (274,89 zł), żniński (273,12 zł), włocławski (268,80 zł). Najniższe wydatki, poniżej 100 zł na 1 mieszkańca zanotowano w powiatach: nakielskim (94,67 zł) oraz grudziądzkim (44,71 zł).

⁵⁸W ramach budżetów gminnych włączono również budżety 4 miast na prawach powiatu.

Rozdział IV. Wybrane działania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w obszarze zwiększania włączenia społecznego

Programy realizowane w obszarze polityki społecznej przez wybrane Departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu oraz jednostki organizacyjne Samorządu Województwa

Wieloletni Program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020

Cele projektu⁵⁹	• Wzmacnianie współpracy między samorządem a organizacjami pozarządowymi służącej budowie społeczeństwa obywatelskiego. • Angażowanie społeczności lokalnych z zapewnieniem ich optymalnego rozwoju. • Budowanie partnerskiej współpracy opartej o wzajemne zaufanie stron. • Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych. • Wspieranie i promowanie współpracy organizacji pozarządowych.
Główne działania	• Włączanie organizacji pozarządowych w tworzenie prawa miejscowego o charakterze wojewódzkim – strategii, programów, procedur, itp. • Funkcjonowanie systemu konsultacji społecznych w wymiarze wojewódzkim programów strategicznych oraz priorytetów programów operacyjnych, w tym prowadzenie konsultacji drogą elektroniczną. • Opracowanie we współpracy z SOP WK-P i RDPP oraz wdrażanie jasnych i obiektywnych zasad i standardów współpracy, na które składają się: Roczny program współpracy, Zasady organizacji konkursów, w tym oceny ofert. • Prowadzenie cyklicznej diagnozy sytuacji trzeciego sektora (ilościowa i jakościowa) oraz wolontariatu w województwie Kujawsko-Pomorskim. • Rozwój działalności o charakterze wspierającym dla organizacji pozarządowych (Centra Organizacji Pozarządowych, Ośrodki Wsparcia, usługi szkoleniowe, poradnicze i informacyjne). • Udzielanie organizacjom wsparcia pozafinansowego. • Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich. • Wspieranie sieci i federacji organizacji pozarządowych.

⁵⁹ Opis celów i działań na podstawie „Wieloletniego programu współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020”.

Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁶⁰	• Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych. • Liczba ogłoszonych konkursów – 28 konkursów; • Liczba przyznanych dotacji na zadania, które otrzymały preferencje w konkursach uwzględniających zróżnicowanie terytorialne (np. punkty strategiczne) – 28 dotacje; • Liczba aktów prawnych, programów, procedur, itp., w których tworzenie włączone zostały organizacje – 38 aktów prawnych; • Stałe doskonalenie systemu informacji- liczba przekazanych informacji za pomocą newslettera i strony www – ok. 60 maili przekazanych w formie newslettera (każdy mail skierowany był do ok. 1350 odbiorców), • Liczba szkoleń, udzielonych porad i informacji przez Biuro Współpracy - 14 szkoleń zleconych oraz 14 konsultacji doradczych (10 konsultacji dwugodzinnych i 4 konsultacje jednogodzinne), • Liczba organizacji, którym udzielono wsparcia pozafinansowego – ok. 30 organizacji; • Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich – liczba działań promocyjnych – 17 działań; • Promowanie międzysektorowych projektów partnerskich - liczba promowanych projektów międzysektorowych – 2 projekty; • Liczba inicjatyw zrealizowanych przez sieci i federacje z wykorzystaniem wsparcia finansowego/pozafinansowego samorządu województwa – 0 inicjatyw; • Promowanie idei współpracy, w tym tworzenia partnerstw, wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych, liczba działań promocyjnych: • 28 konkursów, • 1 kampania, • 3 fora.

⁶⁰ Opis efektów na podstawie „Sprawozdania częściowego z realizacji Wieloletniego Programu Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2016-2020” (dotyczy roku 2019).

Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 r.

Cele projektu⁶¹	• Budowanie pozytywnych postaw społecznych w stosunku do osób niepełnosprawnych oraz pogłębianie wiedzy na temat ich potrzeb. • Poprawa dostępu osób niepełnosprawnych i ich otoczenia do informacji. • Wyrównywanie szans w zakresie dostępności do kształcenia i zdobywania zawodu przez osoby niepełnosprawne. • Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych. • Zwiększenie potencjału w zakresie świadczenia usług na rzecz osób niepełnosprawnych. • Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do leczenia specjalistycznego, terapii i rehabilitacji.
Główne działania	• Gromadzenie i analiza danych na temat potrzeb osób niepełnosprawnych. • Prowadzenie kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałaniu ich dyskryminacji. • Opracowanie lub wydanie publikacji, wydawnictw ciągłych oraz wydawnictw zwartych dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych, stanowiących zamkniętą całość, w tym na nośnikach elektromagnetycznych i elektronicznych. • Wspieranie organizacji pozarządowych w zakresie prawidłowego przygotowania projektów dotyczących zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej w ramach otwartych konkursów ofert. • Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej dla osób niepełnosprawnych. • Organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. • Likwidacja barier architektonicznych w placówkach edukacyjnych z uwzględnieniem zaplecza socjalno-bytowego. • Zwiększenie zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poprzez tworzenie i wspieranie działalności zakładów aktywności zawodowej. • Prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek. • Wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny. • Wspieranie dostępu dzieci i młodzieży do wczesnej wielospecjalistycznej interwencji w niepełnosprawność.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁶²	• Kampania pn. „Rodzicielstwo bez barier”- Urząd Marszałkowski Toruń; • Konkurs pn. „Najlepszy terapeuta zajęciowy WK-P”- nagrodzonych 7 laureatów w tym 1 za całokształt pracy terapeutycznej; • Wystawa rękodzieła artystycznego osób niepełnosprawnych pn. „My też potrafimy” ✓ 2 wystawy (Wielkanocna i Bożonarodzeniowa); ✓ Udział wzięło 333 osoby. • W Bydgoszczy odbyła się VIII ogólnopolska konferencja w ramach cyklu szkoleniowego: Wspieranie Wszechstronnego

⁶¹ Opis celów i działań na podstawie „Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku”.

⁶² Opis efektów na podstawie „Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu pn. „Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku” za rok 2019.

Rozwoju Dziecka pt.: „Matematyka NIEWI(a)DOMA”;

- Wspólnie z instytucjami kultury z regionu po raz dziewiąty zrealizowano w miesiącu maju projekt pn. „Majówka z kulturą i sztuką”- projekt wiąże się z Europejskim Dniem Godności Osób z Niepełnosprawnością intelektualną oraz Dniem Walki z Dyskryminacją Osób Niepełnosprawnych;
  - ✓ Przystąpiło 25 placówek i instytucji kulturalnych z województwa kujawsko-pomorskiego;
  - ✓ Zrealizowano ok. 73 wydarzeń;
- Zrealizowano cykl 13 audycji telewizyjnych w TVP3 Bydgoszcz poruszających problematykę społeczną:
  - ✓ W tym 3 odcinki dotyczące problemów osób z niepełnosprawnościami;
- III Bal Osób Niepełnosprawnych współorganizowany przez Fundację „Światło” z Torunia przy wsparciu finansowym samorządu województwa. Objęty Patronatem Honorowym Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego:
  - ✓ W wydarzeniu wzięło udział 229 uczestników;
- II Wojewódzki Edukacyjny Piknik Osób Niepełnosprawnych zorganizowany przez Fundację „Światło” z Torunia we współpracy z Samorządem Województwa oraz NGO działającymi w województwie na rzecz niepełnosprawnych;
  - ✓ W pikniku wzięło udział ponad 500 mieszkańców regionu;
- Warsztaty świąteczne z Marszałkiem zorganizowane przez Departament Promocji. Wzięło udział 950 mieszkańców, w tym 47 z niepełnosprawnościami;
- W 2019 roku pracę podjęło 397 osób z niepełnosprawnościami;
- W ramach zatrudnienia niesubsydiowanego pracę podjęło: 1857 osób niepełnosprawnych, natomiast pracę subsydiowaną podjęło 363 bezrobotnych niepełnosprawnych.

Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

Cele projektu⁶³	• Wszechstronne wsparcie rodzin dotkniętych przemocą oraz opracowanie programów w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. • Zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych (w szczególności pracowników oświaty, służby zdrowia, pomocy społecznej, policji, sądów, prokuratur i innych) specjalizujących się w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. • Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy i możliwości wsparcia. • Wspieranie inicjatyw oraz lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.
Główne działania	• Organizacja pomocy prawnej i psychologicznej w ramach Biura ds. Polityki Prorodzinnej i Przeciwdziałania Przemocy, dla rodzin dotkniętych przemocą. • Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć z instytucjami, służbami i organizacjami pozarządowymi („dobre praktyki”), wymiana doświadczeń i wiedzy. • Opracowanie ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie. • Organizacja szkoleń w zakresie udzielania pomocy ofiarom przemocy. • Organizacja szkoleń w zakresie prowadzenia działań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. • Organizacja i udział samorządu województwa kujawsko-pomorskiego w kampaniach społecznych dotyczących zjawiska przemocy. • Organizacja konferencji, warsztatów, szkoleń i pogadarek w zakresie problematyki przemocy. • Uświadamianie i popularyzacja wśród samorządów konieczności rozwoju infrastruktury pomocy instytucjonalnej w obszarze przemocy domowej jako niezbędnych komponentów wojewódzkiego systemu wsparcia dla ofiar przemocy poprzez: akcje informacyjne, konferencje, szkolenia itd. • Wprowadzenie systemu dotowania organizacji pozarządowych celem realizacji zadań zleczanych w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁶⁴	• Organizacja pomocy prawnej i psychologicznej dla rodzin dotkniętych przemocą: ✓ Liczba udzielonych porad prawnych – 600; ✓ Liczba nowo założonych kart porad prawnych – 137; ✓ Liczba udzielonych porad psychologicznych – 571; ✓ Liczba udzielonych konsultacji psychologicznych – 428; • Kontynuacja współpracy z UMK w Toruniu dot. realizacji projektu „Monitorowanie zjawiska oraz przeciwdziałanie

⁶³ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”.

⁶⁴ Opis efektów na podstawie raportu z realizacji „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020” za rok 2019.

niekorzystnym wpływom alternatywnych ruchów religijnych i parareligijnych na życie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego”:

- ✓ Liczba udzielonych porad – 44;
- ✓ Liczba wydanych publikacji – 8 artykułów naukowych, 2 publikacje książkowe;
- Konferencja pt. „Przeciwdziałanie Przemocy w Rodzinie – warsztaty dla profesjonalistów” w dniu 5 czerwca 2019 r. ;
- Zrealizowano 3 szkolenia dla osób udzielających wsparcia ofiarom przemocy domowej;
- Zorganizowano kampanie społeczne dotyczące zjawiska przemocy:
  - ✓ audycja telewizyjna z cyklu „Czas na interwencje”- propagowano ideę pracy z osobami stosującymi przemoc domową, jako skuteczny środek do ograniczenia zjawiska przemocy domowej;
  - ✓ kampania społeczna pt. PRZEMOC-PRZECIWKO MOCY RODZINY. MOC RODZINY- SIŁĄ PRZECIWKO PRZEMOCY.
- Udział samorządu województwa kujawsko-pomorskiego w ogólnopolskich i światowych kampaniach społecznych dotyczących zjawiska przemocy:
  - ✓ „Biała Wstążka”;
- Publikacja bieżących materiałów informacyjno-promocyjnych;
- Publikacja informacji o darmowej pomocy prawnej z możliwością wyszukania konkretnego adresu;
- Zorganizowano konferencje, warsztaty, szkolenia i pogadanki w zakresie problematyki przemocy:
  - ✓ Seminarium dla trenerów programu „Bez przemocy”- udział wzięło 24 osoby;
  - ✓ XI Toruńskie Sympozjum poświęcone Alternatywnym Ruchom Religijnym pt. „Religia w sieci – szansa czy zagrożenie? Młodzi użytkownicy sieci a destrukcyjne ruchy religijne” – uczestniczyło w nim ok. 170 osób,
- Wspieranie inicjatyw oraz lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej:
  - ✓ Liczba podpisanych porozumień z gminami – 127;
  - ✓ Liczba nowoutworzonych instytucjonalnych form wsparcia – 10;

Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2022

Cele projektu⁶⁵	• Poprawa funkcjonowania rodziny w środowisku lokalnym poprzez tworzenie społecznej sieci wsparcia. • Zwiększenie dostępności usług dla rodzin ze szczególnymi potrzebami. • Wzmocnienie rodzicielstwa i poprawa funkcjonowania pieczy zastępczej.
Główne działania	• Utworzenie Regionalnego Centrum Wspierania Rodziny. • Wszechstronna promocja rodziny. • Wspieranie rodzin w pełnieniu opieki nad osobami niesamodzielnymi realizowana przez inne podmioty w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. • Opracowanie i wdrożenie Kujawsko-Pomorskiej Karty Dużej Rodziny. • Zainicjowanie prac na rzecz wprowadzenia Kujawsko-Pomorskiego Bonu Wsparcia Rodziny poprzez projekty pilotażowe. • Wspieranie rodzin zastępczych i optymalizacja procedur adopcyjnych. • Rozwój infrastruktury instytucjonalnych form pieczy zastępczej poprzez utworzenie Interwencyjnego Ośrodka Preadopcyjnego oraz Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁶⁶	I. Społeczna sieć wsparcia rodziny w środowisku lokalnym: • Kontynuacja realizacji projektu partnerskiego „Rodzina w centrum”; • Realizowano usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej m in.: poradnictwo specjalistyczne – pedagogiczne (2076 h), poradnictwo specjalistyczne – prawne (1032 h), poradnictwo specjalistyczne – psychologiczne (3874 h), poradnictwo specjalistyczne – psychiatryczne (480 porad), mediacje rodzinne (358 h), superwizja rodzin zastępczych (294 h); • Kurs efektywnej nauki dla dzieci dla 30 osób (adresatami były dzieci z rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; II. Działania na rzecz deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej: • zorganizowano Kujawsko-Pomorski Piknik Zawodowy dla wychowanków pieczy zastępczej, zorganizowano w ramach obchodów Dnia rodzicielstwa zastępczego: ✓ uczestniczyło 1000 osób; • zrealizowano 5 szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydatów na dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego; III. Doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą: • Zrealizowano następujące szkolenia i kursy: ✓ 2 szkolenia pn. „Jak rozwija Cię rodzina zastępcza – wpływ rodzicielstwa zastępczego na Ciebie i Twoją rodzinę”; ✓ „Zaburzenie więzi – charakterystyka dziecka w pieczy zastępczej”; ✓ „Rodzina zastępcza jako czynnik leczący dziecko po traumie”; ✓ 2 szkolenia pn. „Uzależnienia od nowoczesnych technologii – co jest po drugiej stronie”;

⁶⁵ Opis celów i działań na podstawie „Kujawsko-Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2014-2022”.

⁶⁶ Opis efektów na podstawie raportu z realizacji „Kujawsko-Pomorskiego Programu Wspierania Rodziny na lata 2014-2022”.

- ✓ 2 szkolenia pn. „Praca z dziećmi będącymi ofiarami przemocy seksualnej”;
  - ✓ szkolenie pn. „Jak pracować z nastolatkiem po traumie i stracie”;
  - ✓ kurs specjalistyczny pn. ABC Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach dla rodzin zastępczych;
  - ✓ kurs specjalistyczny TBRI w Przysieku;
  - ✓ w szkoleniach i kursach wzięło udział 205 osób;
  - Wsparcie informacyjne:
    - ✓ Szkolenie „Zastosowanie Kodeksu Postępowania Administracyjnego w systemie pomocy w wsparcia społecznego” – 3 jednodniowe szkolenia;
    - ✓ „Komunikacja i praca socjalna z osobami z zaburzeniami psychicznymi, zaburzeniami osobowości i z niepełnosprawnością intelektualną” – cykl 5-u, dwudniowych szkoleń;
    - ✓ Konferencja pt. „Bezpieczeństwo w sieci – prewencja cyfrowych zagrożeń wieku dorastania”;
    - ✓ Seminarium „Możliwości i formy realizowania działań w służbie na rzecz drugiego człowieka”;
  - Wsparcie wartościujące:
    - ✓ Konkurs literacki „Mój ojciec – dobrze być razem”;
    - ✓ Promocja wartości rodziny i konieczność działań wspierających rodzinę poprzez tworzenie programów i systemów wsparcia zarówno w samorządach jak i innych instytucjach i środowiskach zawodowych i społecznych, poprzez dystrybucję materiałów promocyjnych;
  - Wsparcie integrujące:
    - ✓ Działania Wojewódzkiej Rady ds. Polityki Senioralnej przy Marszałku Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
    - ✓ Seminarium „Nowe możliwości i formy współpracy w działalności na rzecz seniorów” – 24 stycznia, Toruń;
    - ✓ Realizacja audycji telewizyjnych pn.: „Czas na interwencje”;
  - Wsparcie emocjonalne i duchowe:
    - ✓ przeprowadzenie kampanii o rodzinie – Dlaczego rodzina jest ważna?;
  - Wsparcie technologiczne:
    - ✓ „Wspieranie zajęć rozwojowych dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym”;
    - ✓ „Wspieranie prac wychowawczych z dziećmi i młodzieżą realizowanych przez organizacje młodzieżowe”;
    - ✓ „Wpieranie aktywizacji i integracji społecznej seniorów”;
    - ✓ „Wsparcie działań z zakresu opieki nad osobami przewlekle chorymi”;
    - ✓ „Wspieranie rodzin w wypełnianiu funkcji rodzicielskich”;
- IV. Wsparcie rodzin ze szczególnymi potrzebami:
- Opracowanie i wdrożenie Kujawsko-Pomorskiej Karty Dużej Rodziny;
  - Wprowadzenie Kujawsko-Pomorskiego Bonu Wsparcia Rodziny;
- V. Poprawa funkcjonowania pieczy zastępczej:
- W ramach działań podejmowanych przez Kujawsko-Pomorski Ośrodek Adopcyjny w Toruniu (wraz z oddziałami w Bydgoszczy, Włocławku i Jaksicach) w 2019 roku:
    - ✓ 71 osób ukończyło szkolenie dla kandydatów na rodziców adopcyjnych;
    - ✓ 3 893 osób skorzystało z działalności diagnostyczno-konsultacyjnej Ośrodka;
    - ✓ Liczba nowopowstałych rodzin adopcyjnych: 135;

- ✓ Liczba dzieci przysposobionych do adopcji: 163;
- ✓ Udzielono 560 razy wsparcia psychologiczno-pedagogicznego;
- ✓ 25 osób ukończyło szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze;
- Diecezjalny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy w Toruniu:
  - ✓ Przeprowadzono szkolenia dla 39 osób (opinie o kwalifikacjach osobistych dla kandydatów do przysposobienia dziecka uzyskało: 24 małżeństwa i 1 osoba tj. 49 osób, w tym 5 małżeństw na drugie i trzecie dziecko);
  - ✓ Grupy wsparcia dla rodziców: 1 raz w miesiącu oraz warsztaty z zakresu wzmacniania prawidłowej motywacji kandydatów do przysposobienia dziecka dla 39 osób;
  - ✓ Przeprowadzono 28 diagnoz psychologicznych dla kandydatów na rodziców adopcyjnych;
  - ✓ Przeprowadzono 27 wywiadów adopcyjnych dla kandydatów do adopcji;
  - ✓ Liczba nowopowstałych rodzin adopcyjnych: 15;
  - ✓ Udział w 19 posiedzeniach zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji 343 dzieci;
  - ✓ Wsparcie w postaci poradnictwa: 620 razy, w tym rodzin przysposabiających 540 razy, rodzin naturalnych 80 razy, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne w postępowaniu postadopcyjnym 148 razy;
- Ośrodek Adopcyjny Caritas Diecezji Bydgoskiej im. Św. Jana Pawła II w Bydgoszczy:
  - ✓ Diagnoza kandydatów do przysposobienia – 37 osób (18 małżeństw, 1 os. samotna);
  - ✓ Szkolenie kandydatów do przysposobienia – 1 grupa szkoleniowa – 5 małżeństw (ukończyło 4 małżeństwa); 2 grupa szkoleniowa - 5 małżeństw;
  - ✓ Kwalifikacja kandydatów do przysposobienia – pozytywna kwalifikacja (po zakończeniu całości przygotowań) – 14 osób – 7 małżeństw/7 pozytywnych opinii;
  - ✓ Liczba nowopowstałych rodzin adopcyjnych: 13;
  - ✓ Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych – 17 dzieci;
  - ✓ Pomoc i wsparcie pedagogiczno-psychologiczne dla kobiet deklarujących oddanie dziecka do adopcji – 4 matki;
  - ✓ Pomoc i wsparcie pedagogiczno-psychologiczne dla istniejących rodzin adopcyjnych konsultacje indywidualne – 52 konsultacji (rodziny po zakończonym postępowaniu adopcyjnym); 44 konsultacji (rodziny po przyjęciu dzieci w okresie sprawowania pieczy); 65 konsultacji (rodziny w okresie zapoznawania z dziećmi);

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017-2020

Cele projektu⁶⁷	Cel główny: Ograniczenie skali występowania negatywnych zjawisk życia społecznego związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. • Zwiększenie wiedzy ogółu społeczeństwa dotyczącej problemów narkotykowych oraz HIV/AIDS poprzez działania informacyjne i edukacyjne. • Podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w realizację zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii. • Rozwój i poprawa jakości działań profilaktycznych. • Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających narkotyków szkodliwie i osób uzależnionych oraz ich rodzin.
Główne działania	• Prowadzenie i wspieranie działań edukacyjnych, w tym kampanii społecznych mających na celu zwiększenie wiedzy na temat zagrożeń wynikających z używania substancji psychoaktywnych, a także z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych. • Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od narkotyków oraz ich rodzin m.in. poprzez stronę internetową dotyczącą problematyki uzależnień. • Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej i wśród młodzieży szkolnej (m.in. ESPAD). • Organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii (m.in. pracowników oświaty, policjantów, straży miejskiej, kuratorów sądowych, pracowników świetlic). • Organizowanie i dofinansowanie szkoleń dla pracowników lecznictwa odwykowego, służby zdrowia (w tym finansowanie superwizji pracy terapeutów uzależnień oraz realizatorów programów profilaktycznych). • Wspieranie programów profilaktyki selektywnej w miejscach o zwiększonym narażeniu na kontakty z narkotykami (kluby, dyskoteki, imprezy masowe). • Rozwój i wspieranie programów pomocy psychologicznej, terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób używających narkotyków szkodliwie, uzależnionych od narkotyków i ich rodzin. • Rozwój wsparcia w zakresie rehabilitacji, postrehabilitacji oraz reintegracji społecznej i zawodowej dla osób uzależnionych od narkotyków. • Rozwój i modernizacja bazy materialnej ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków i osób współuzależnionych.

⁶⁷ Opis celów i działań na podstawie Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017-2020.

Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁶⁸	• Sfinansowanie wysokospecjalistycznej diagnozy-badania dotyczącego używania; • substancji psychoaktywnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (ESPAD); • Współorganizacja cyklicznej imprezy rodzinno – sportowej organizowanej we współpracy z Klubem Sportowym „Kamus maraton”: ✓ Udział wzięło 320 osób; • „Sztuka wyboru” – program realizowany z Komendą Wojewódzką Policji Fundacją TUMULT z Torunia; ✓ W konkursie filmowym w warsztatach wzięły udział 23 placówki oświatowe (nadesłano 23 prace); • Zlecono realizację filmu szkoleniowego „Podstawy gramatyki języka filmowego” wprowadzającego do warsztatów filmowych programu „Sztuka wyboru”; • Sfinansowano produkcję i emisję programu „Mocne wsparcie” w TVP Bydgoszcz w dniu 15 października 2019 r.; • Granty - Zadania realizowane przez organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

---

⁶⁸ Opis efektów na podstawie Raportu z wykonania w 2019 r. „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2017 - 2020”.

Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020

Cel projektu⁶⁹	• Rozwój działań profilaktycznych i edukacyjnych ograniczających szkody o charakterze rodzinnym, społecznym, zdrowotnym związanych z nadużywaniem alkoholu. • Rozwój współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych. • Rozwój systemu pomocy dla osób pijących szkodliwie, osób uzależnionych od alkoholu, uzależnionych behawioralnie oraz ich rodzin.
Główne działania	• Wdrażanie i upowszechnianie rekomendowanych programów profilaktycznych opartych na skutecznych strategiach oddziaływań. • Wspieranie kampanii i działań edukacyjnych mających na celu zwiększenie wiedzy na temat szkód wynikających z picia alkoholu, w tym w szczególności przez kobiety w ciąży oraz prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu. • Podejmowanie działań profilaktycznych z obszaru profilaktyki selektywnej i wskazującej, adresowanych do grup ryzyka i młodych ludzi eksperymentujących z alkoholem. • Upowszechnianie programów edukacyjnych adresowanych do rodziców, zwiększających ich kompetencje wychowawcze w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci. • Organizowanie szkoleń dla różnych grup zawodowych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych (m.in. pracowników oświaty, policjantów, straży miejskiej, kuratorów sądowych, pracowników świetlic). • Organizowanie szkoleń dla przedstawicieli służb działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym. • Wspieranie i udzielanie pomocy samorządom gminnym i powiatowym oraz organizacjom pozarządowym w realizacji zadań w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (organizacja porad, konferencji, szkoleń, seminariów). • Wspieranie organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom poprzez zlecenie zadań publicznych w ramach otwartych konkursów ofert oraz w tzw. trybie uproszczonym. • Wspieranie organizacji samopomocowych, abstynenckich, kościelnych oraz punktów konsultacyjnych. • Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego, służby zdrowia oraz instytucji z obszaru rozwiązywania problemów społecznych i uzależnień. • Rozwój i modernizacja bazy materialnej ambulatoryjnych i stacjonarnych placówek prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od alkoholu, współuzależnionych.

⁶⁹ Opis celów i działań na podstawie „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim na lata 2016-2020”.

Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.⁷⁰

- Działania pozalecnicze prowadzone przez Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnień i Współzależnienia w Toruniu;
  - ✓ Zrealizowano 250 h superwizji;
- Emisja odcinka programu „Mocne wsparcie” w TVP Bydgoszcz w dniu 17 września 2019 r.;
- Realizacja badań w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD);
- Organizacja superwizji dla pracowników świetlic środowiskowych (socjoterapeutycznych i opiekuńczo-wychowawczych):
  - ✓ 7 spotkań superwizyjnych po 6 godzin dydaktycznych;
- Budowa Całodobowego Młodzieżowego Oddziału Leczenia Uzależnień – WOTUiW w Toruniu:
  - ✓ Remont dachu na budynku dolnym Oddziału Odwykowego Całodobowego przy ul. Włocławskiej 233-235 w Toruniu;
  - ✓ Remont łazienek w budynku Oddziału Odwykowego Całodobowego przy ul. Włocławskiej 233-235 w Toruniu.

---

⁷⁰ Opis efektów na podstawie Sprawozdanie z wykonania w 2019 r. „Wojewódzkiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie kujawsko-pomorskim na lata 2016 - 2020”.

Kooperacja – efektywna i skuteczna

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna

Cele projektu	Wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych dla gmin miejsko-wiejskich w ramach Makroregionu II obejmującego województwa zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie do 31.03.2021 r.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r. (efekty zrealizowane wyłącznie w województwie kujawsko-pomorskim)	• Liczba pracowników socjalnych objętych coachingiem w ramach projektu – 15 osób (grupowym) oraz 10 osób (30 h) indywidualnym; • Liczba podmiotów, które podjęły współpracę na rzecz opracowania modelu kooperacji – 10; • 3 seminaria w powiatach dla podmiotów różnych polityk sektorowych – 118 osób; • 3 spotkania Powiatowych Grup Refleksyjnych – 21 osób; • 3 spotkania w ramach Powiatowych Grup Decydentów - 35 osób; • 2 spotkania Regionalnej Grupy Refleksyjnej – 35 osób; • 14 spotkań w ramach Powiatowych Zespołów Kooperacji - 90 osób; • 3 spotkania przed pilotażem w powiatach w celu omówienia modelu kooperacji oraz schematu pilotażu modelu ; • Panel pn. „Współpraca” o tematyce budowania partnerstw w ramach V Kujawsko-Pomorskiego Forum Pomocy Społecznej; • Odbyło się 1 spotkanie konsultacyjne – 69 osób; • Odbyło się seminarium narodowe – 120 osób; Model kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej a podmiotami innych polityk sektorowych w gminach miejsko-wiejskich – 1.

Rodzina w Centrum 2

Oś priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo
Działanie 9.3 Rozwój usług zdrowotnych i społecznych
Poddziałanie 9.3.2 Rozwój usług społecznych

Cel projektu	Zwiększenie dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w województwie kujawsko-pomorskim.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.	• Liczba funkcjonujących centrów wspierania rodzin – 23; • Liczba osób, która skorzystała z usług wsparcia rodziny – 2 960 osób; • Zrealizowano 9 650 usług wsparcia rodziny, w tym 7 462 usług w formie poradnictwa specjalistycznego; • Spotkania edukacyjne dotyczących rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 dzieci - zrealizowano 35 spotkań powiatowych dla 1189 osób i 1 wojewódzkie dla 1000 osób, łącznie dla 2189 osób; • Usługi szkoleniowe i specjalistyczne w ramach doskonalenia kadry – 187 osób objęto wsparciem szkoleniowym podczas 9 szkoleń i 2 kursów specjalistycznych; • Szkolenia kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej, zawodowej, pogotowia rodzinnego, prowadzenia rdd oraz dla kandydatów na dyrektora placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego – przygotowano do pełnienia funkcji rodziny zastępczej 100 osób podczas 5 szkoleń; • Liczba zorganizowanych obchodów kujawsko-pomorskich dni rodzicielstwa zastępczego – 1.

Koordinacja rozwoju ekonomii społecznej w województwie kujawsko-pomorskim

Oś priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo
Działanie 9.4 Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
Poddziałanie 9.4.2 Koordinacja sektora ekonomii społecznej

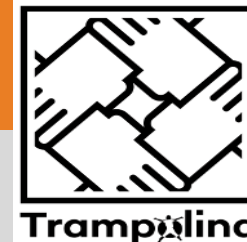
Cele projektu	• Wzmocnienie udziału ekonomii społecznej w aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; • Wsparcie na rzecz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej; • Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności kadry PES; • Promocja marki i jakości PES; • Rozwój infrastrukturalnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie; • Rozwój instytucjonalnego wsparcia ekonomii społecznej w regionie; • Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczności lokalnych; • Rozwój lokalnych partnerstw na rzecz ekonomii społecznej; • Rozwój form współpracy i wsparcia PES ze strony samorządów lokalnych i innych partnerów; • Monitorowanie wpływu ekonomii społecznej na włączenie społeczne; • Popularyzacja ekonomii społecznej w społeczeństwie regionu; • Włączanie wiedzy na temat ekonomii społecznej do systemu kształcenia formalnego i nieformalnego.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.	I. Współpraca na rzecz rozwoju i integracja sektora ekonomii społecznej: 1) Spotkania sieciujące dla podmiotów ekonomii społecznej i ośrodków wsparcia ekonomii społecznej: • Liczba spotkań – 12 spotkań; • Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 185 osób. 2) Wizyta studyjna dla jednostek samorządu terytorialnego, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, podmiotów ekonomii społecznej i ośrodków wsparcia ekonomii społecznej: • Liczba wizyt studyjnych – 1 wizyta; • Liczba osób biorących udział w wizycie studyjnej – 25 osób. 3) Zorganizowanie i przeprowadzenie warsztatów nt. społecznych zleceń zadań publicznych: • Liczba warsztatów – 4 warsztaty;

- Liczba osób biorących udział w warsztatach – 60 osób.
- 4) Zorganizowano animację lokalną samorządów terytorialnych:
  - Liczba wizyt animatora lokalnego w samorządach – 68 wizyt.
- 5) Prowadzenie rejestru przedsiębiorstw społecznych:
  - Liczba przedsiębiorstw społecznych – 59 przedsiębiorstw.
- II. Upowszechnianie ekonomii społecznej i reprezentowanie sektora ES:
  - 1) Prowadzenie (aktualizacja) portalu poświęconego ekonomii społecznej w regionie: <http://es.rops.torun.pl/>.
  - 2) Przygotowanie i przeprowadzenie podczas XXVI Forum Gospodarczego w Toruniu panelu poświęconego ekonomii społecznej – debata pn.: „*Kierunek nowoczesność. Przedsiębiorczość społeczna*”:
    - Liczba osób biorących udział w spotkaniu – 73 osoby.
  - 3) Przygotowanie i zrealizowanie X Kujawsko-Pomorskiego Forum Ekonomii Społecznej:
    - Liczba osób biorących udział w konferencji – 250 osób;
    - Liczba podmiotów ekonomii społecznej biorących udział w części wystawienniczej – 30 podmiotów.
  - 4) Przygotowanie i przeprowadzenie procedury związanej z przyznaniem certyfikatów PES „Zakup Prospołeczny”:
    - Liczba podmiotów, którym przyznano certyfikaty – 10 podmiotów;
    - Liczba podmiotów, którym przedłużono obowiązywanie certyfikatów na kolejny rok – 19 podmiotów.
  - 5) Przygotowanie i przeprowadzenie procedury związanej z przyznaniem wyróżnienia „Samorząd przyjazny ekonomii społecznej” i „Samorząd rozwijający ekonomię społeczną”:
    - Liczba samorządów, którym przyznano tytuł „Samorząd przyjazny ekonomii społecznej” – 11 samorządów;
    - Liczba samorządów, którym przyznano tytuł „Samorząd rozwijający ekonomię społeczną” – 8 samorządów.
  - 6) Przygotowanie i przeprowadzenie procedury związanej z przyznaniem wyróżnienia „Przedsiębiorstwo zaangażowane społecznie”:
    - Liczba podmiotów, którym przyznano tytuł – 9 podmiotów.
  - 7) Targi wystawiennicze dla podmiotów ekonomii społecznej:
    - Liczba targów wystawienniczych – 7 Targów (6 targów bożonarodzeniowych: w Toruniu, Strzelnie, Grudziądzu, Bydgoszczy, Inowrocławiu i Brodnicy oraz 1 podczas Forum Seniora w Bydgoszczy);
    - Liczba podmiotów ekonomii społecznej biorących udział w Targach – 30 podmiotów.
  - 8) Zorganizowanie i przeprowadzenie spotkania dotyczącego praktyk w podmiotach ekonomii społecznej dla studentów Wyższej Szkoły Gospodarczej.
  - 9) Zorganizowanie i przeprowadzenie spotkania dotyczącego możliwości uczestniczenia w Warsztatach Terapii Zajęciowej dla rodziców uczniów szkół specjalnych.
  - 10) Posiedzenia Regionalnego Komitetu Ekonomii Społecznej:
    - Liczba posiedzeń stacjonarnych – 2 posiedzenia;

- Liczba osób biorących udział w posiedzeniach – 57 osób.
- 11) Wizyty studyjne zagraniczne dla Regionalnego Komitetu Ekonomii Społecznej:
- Liczba wizyt studyjnych – 1 wizyta;
  - Liczba osób biorących udział w wizycie – 20 osób.
- 12) Spotkania członków Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej z terenu całego kraju podczas spotkania **grupy ds. koordynacji ekonomii społecznej w regionach** Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej:
- Liczba spotkań – 1 spotkanie;
  - Liczba osób biorących udział w spotkaniu – 3 osoby.
- 13) Spotkania zespołów roboczych RKES:
- Liczba spotkań – 5 spotkań;
  - Liczba osób biorących udział w spotkaniach – 68 osób.

Trampolina 2

Oś priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.2 Włączenie społeczne

Poddziałanie 9.2.2 Aktywne włączenie młodzieży objętej sądowym środkiem wychowawczym lub poprawczym

Cel projektu	Wzrost aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej oraz zwiększenie zdolności funkcjonowania w społeczeństwie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym tj. 400 osób objętych sądowym środkiem wychowawczym, a także wzrost umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju młodzieży u 120 osób z otoczenia młodzieży objętej projektem, z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, w okresie od 01.09.2018 r. do 31.08.2020 r.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.	• Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych – 148; • Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 5; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 15; • Liczba osób z otoczenia uczestników projektu w MC objętych wsparciem w projekcie – 60; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 270; • Liczba osób, dla których zostały utworzone Indywidualne Plany Działania lub Indywidualne Plany Resocjalizacyjne – 330; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek – 6; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kompetencje po opuszczeniu programu – 14;

Wykluczenie – nie ma MOW-y!

Oś priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo

Działanie 9.2 Włączenie społeczne

Poddziałanie 9.2.2 Aktywne włączenie młodzieży objętej sądowym środkiem wychowawczym lub poprawczym

Cel projektu	Wzrost aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej oraz zwiększenie zdolności funkcjonowania w społeczeństwie młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym tj. 400 osób objętych sądowym środkiem wychowawczym, a także wzrost umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju młodzieży u 120 osób z otoczenia młodzieży objętej projektem, z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, w okresie od 01.09.2018 r. do 31.08.2020 r.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r.	• Liczba osób z otoczenia UP objętych wsparciem w programie – 58; • Liczba osób, dla których zostały utworzone Indywidualne Plany Działania (IPD) lub Indywidualne Plany Resocjalizacyjne (IPR) – 100; • Liczba osób objętych szkoleniami/doradztwem w zakresie kompetencji cyfrowych – 64; • Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie – 1; • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 100 • Liczba podmiotów wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne – 1 • Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kompetencje po opuszczeniu programu – 20.

Pogodna Jesień Życia na Kujawach i Pomorzu- projekt rozwoju

pomocy środowiskowej dla seniorów

**Regionalne Centrum
Informacji Senioralnej**

Oś priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo
Działanie 9.3 Rozwój usług zdrowotnych i społecznych
Poddziałanie 9.3.2 Rozwój usług społecznych

Cel projektu	Zwiększenie dostępu do różnorodnych form niestacjonarnych usług opiekuńczych dla niesamodzielnych osób starszych oraz rozwój usług ukierunkowanych na podnoszenie umiejętności opiekuńczych dla opiekunów faktycznych, osób świadczących dzienną opiekę, wolontariuszy oraz osób realizujących usługi sąsiedzkie na obszarze 30 gmin województwa kujawsko-pomorskiego.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r. (w części realizowanej przez ROPS w Toruniu)	• Kontynuowano działalność Regionalnego Centrum Informacji Senioralnej przy ROPS w Toruniu, wraz z 4 mobilnymi punktami informacji. Łączna liczba osób, które skorzystały z dyżurów osobistych i telefonicznych – 614 osób; • Łączna liczba informacji tematycznych zamieszczona na portalu www.infoseniior.pl skierowanego do osób starych i ich bliskich – 190; • Liczba osób, która skorzystała z usługi teleopieki – 210 osób; • Prowadzono współpracę z przedstawicielami lokalnych samorządów w obszarze działań podejmowanych na rzecz seniorów, w tym pozyskiwanie informacji na temat prowadzonej przez samorzady polityki senioralnej, a także propagowanie wśród samorządów gminnych i powiatowych rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa i autonomii osób starszych i niesamodzielnych (m. in. kart seniora, pudełek życia, teleopieki). W ramach zadania odwiedzonych zostało 59 urzędów miast i gmin; • Liczba zorganizowanych spotkań świadomościowych z cyklu „Aktywny i zdrowy Senior”, poświęconych popularyzacji dobrych rozwiązań w obszarze profilaktyki zdrowotnej i opieki nad niesamodzielnymi osobami starszymi – 23 spotkania; • Łączna liczba osób, która wzięła udział w spotkaniach świadomościowych – 510 osób; • Liczba zorganizowanych spotkań w ramach działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do osób powyżej 60 roku życia przebywających w Zakładzie Karnym w Potulicach – 2 spotkania; • Liczba zaktualizowanych wykazów dotyczących infrastruktury dla osób starszych i niesamodzielnych – 10; • Opracowano VI wydanie „Informatora dla Seniora”, które zawierało informacje na temat instytucji działających na rzecz osób starszych, dedykowanej oferty kulturalnej i edukacyjnej, a także zasad przyznawania świadczeń i wsparcia. Osobny rozdział poświęcony został poradom konsumenckim;

Kujawsko-Pomorskie Środowiskowe Centrum Opieki

Psychogeriatrycznej w Otepieniach

Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020

Działanie 4.1 Innowacje społeczne

Kujawsko-Pomorskie Środowiskowe Centrum
Opieki Psychogeriatrycznej w Otepieniach

Cel projektu

Poprawa jakości usług świadczonych na rzecz osób z otępieniem poprzez rozwój kompleksowej sieci wsparcia – skoordynowanego leczenia, opieki środowiskowej oraz aktywizacji społecznej.

Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r. (w części realizowanej przez ROPS w Toruniu)

- Praca z 4 Ambasadorami projektu, którzy zorganizowali spotkania świadomościowe dot. projektu oraz profilaktyki chorób otępiennych;
- Liczba przeprowadzonych kampanii świadomościowych z pomocą reklamy w środkach transportu MZK i PKS – **1**;
- Łączna liczba osób, która zapoznała się z kampanią świadomościową w autobusach – **ok. 69 000**;
- Łączna liczba osób, które zapoznały się z informacjami dot. chorób otępiennych udostępnionymi za pośrednictwem fanpage'a OtepieNIE – **ok. 40 000**;
- Liczba wydanych publikacji dot. aspektów choroby otępiennej – **1**. Publikacja pn. „OtepieNIE. Teoretyczne oraz praktyczne aspekty choroby otępiennej – poradnik dla specjalistów i opiekunów nieformalnych” wydano w nakładzie 700 egzemplarzy;
- Liczba zorganizowanych konferencji dot. chorób otępiennych – **1**. W dniu 27 listopada w Bydgoszczy zorganizowano konferencję pn. „OtepieNIE – nowe rozwiązania na rzecz osób z otępieniem i ich opiekunów”. Podczas konferencji przedstawione zostały m.in. dobre praktyki z kraju realizowane na rzecz osób chorych otępiennie i ich opiekunów, podsumowano realizację projektu. Konferencję zakończył panel tematyczny pod nazwą „Wyzwania a możliwości w opiece nad chorymi otępiennie”;
- Liczba instytucji i organizacji, które wzięły udział w obchodach Dni Alzheimerowskich w Województwie Kujawko-Pomorskim – **7**;
- Liczba wpisów dot. chorób otępiennych publikowanych w mediach społecznościowych – **41**;

Aktywna Mama, Aktywny Tata

Oś priorytetowa 8 Aktywni na rynku pracy

Działanie 8.4 Godzenie życia zawodowego i rodzinnego

Poddziałanie 8.4.1 Wsparcie zatrudnienia osób pełniących funkcje opiekuńcze.

Cel projektu	Zwiększenie aktywności zawodowej 1000 osób z terenu województwa kujawsko-pomorskiego pełniących funkcje opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 i ich wspieranie w powrocie na rynek pracy poprzez sfinansowanie opieki nad dziećmi do lat 3 przez okres 12 miesięcy oraz zaangażowanie 300 Uczestników Projektu bezrobotnych i biernych zawodowo w działania aktywizacyjne i szkoleniowe w okresie do 30.03.2021 r.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r. (w części realizowanej przez ROPS w Toruniu)	• Liczba osób objętych wsparciem aktywizacyjnym w postaci doradztwa zawodowego, pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego – 77; • Liczba osób objętych wsparciem w postaci szkoleń – 21; • Liczba osób objętych opiekującymi się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie - 479 osób.

Wojewódzki Program Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Profesja”

Cel projektu	• Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr pomocy społecznej; • Kształcenie i dokształcanie kadr pomocy społecznej; • Wzbogacanie warsztatu pracy kadry pomocy społecznej o nowatorskie rozwiązania w dziedzinie pomocy społecznej; • Kreowanie nowego typu pracownika służb społecznych jako animatora, inspiratora korzystnych zmian środowiska lokalnego; • Kreowanie nowego typu pracownika służb społecznych jako animatora, inspiratora korzystnych zmian środowiska lokalnego.
Wybrane efekty działań zrealizowanych w 2019 r. (w części realizowanej przez ROPS w Toruniu)	• W ramach programu "Profesja" w 2019r. zrealizowano: ✓ 2 seminaria dot. obowiązujących przepisów prawnych w pomocy społecznej; ✓ 3 szkolenia warsztatowe dot. nawiązywaniu kontaktu i pracy z trudnym klientem, przemocy wobec dzieci oraz dzieci cudzoziemskich w pieczy zastępczej; ✓ łącznie przeszkolono 154 przedstawicieli powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej z województwa kujawsko - pomorskiego. • Zorganizowano 15 usług szkoleniowych i specjalistycznych w ramach doskonalenia kadry wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w tym: 5 szkoleń specjalistycznych, 9 szkoleń warsztatowych i 1 kurs specjalistyczny, łącznie przeszkolono 287 osób; • Zorganizowano 1 spotkanie doradcze dla 33 osób, ✓ świadczone było na bieżąco doradztwo telefoniczne, email dla kadry pomocy społecznej w zakresie realizacji działań na rzecz rodzin, w tym: rodzin zastępczych i przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, współpracy instytucji w zakresie kreowania lokalnej polityki społecznej w obszarze wsparcia dziecka i rodziny, uspołnienia działań w obszarze wsparcia rodziny i dziecka, realizacji różnych form wsparcia rodzin (doradztwo stałe dla 19 PCPR-ów i 4 MOPR-ów).

Rozdział V. Rekomendacje wynikające z raportu

Klienci pomocy społecznej

- ✓ Patrząc na spadki liczby klientów pomocy społecznej, w tym odsetka osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, **należy kontynuować obecne działania m.in. w oparciu o programy reintegracji zawodowej i społecznej realizowane przez podmioty**, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, nadając im charakter długofalowy. **Ważne jest także poszukiwanie, a następnie implementowanie nowych i sprawdzonych w innych regionach kraju rozwiązań.**
- ✓ W celu utrzymywania trendu spadkowego w zakresie natężenia korzystania z pomocy społecznej w regionie **warto ukierunkować działania szczególnie na grupę nowych klientów pomocy społecznej.** Tylko podjęcie szybkich i zintensyfikowanych działań wspierających (m.in. o charakterze psychologicznym i materialnym) oraz aktywizacyjnych (usprawniających powrót na rynek pracy) wydaje się być skuteczne i efektywne w pracy z tą grupą świadczeniobiorców.
- ✓ Pomimo systematycznego spadku natężenia korzystania z pomocy społecznej w regionie, **nadal utrzymuje się znaczne zróżnicowanie sytuacji wewnątrz województwa kujawsko-pomorskiego (najtrudniejsza sytuacja pod tym względem dotyczy gmin położonych we wschodniej części regionu).** Uwzględniając tę specyfikę, warto byłoby programować i wdrażać działania ukierunkowane na przeciwdziałanie zagrożeniu wykluczeniem społecznym mieszkańców gmin najbardziej dotkniętych skalą korzystania z systemu pomocy społecznej, jak również występowania zjawiska bezrobocia (te dwa aspekty współwystępują na tych samych terenach).
- ✓ Nadal nie wszystkie gminy w województwie kujawsko-pomorskim spełniają ustawowe warunki zatrudnienia pracowników socjalnych. Jest to o tyle niepokojące, gdyż w roku oceny zmniejszyła się liczba rodzin oraz osób w rodzinach, które zostały objęte pracą socjalną. Biorąc pod uwagę **rekomendacje w zakresie prowadzenia działań na rzecz pracy z długotrwałymi oraz nowymi klientami OPS, bezwzględnie konieczne jest zwiększanie kadr pomocy społecznej oraz podnoszenie ich kompetencji.**
- ✓ Obserwując systematyczny zwiększający się **udział osób korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby, jak również wzrost liczby rodzin emerytów i rencistów** wśród klientów OPS, rekomendowane jest **rozwijanie coraz**

szerszej oferty wsparcia i pomocy adresowanej do tej grupy odbiorców, w tym m. in. stosunkowo niedrogiej, wychodzącej poza standardowe formy – teleopieki.

- ✓ Rekomenduje się **rozwój mieszkalnictwa chronionego** jako formy wsparcia alternatywnej dla wsparcia instytucjonalnego, adresowanej do osób, które przy umiarkowanym wsparciu mogą funkcjonować w środowisku w miarę samodzielnie. Infrastruktura w tym zakresie jest nadal niewystarczająca w porównaniu ze zgłaszanymi potrzebami. Mieszkalnictwo chronione przeznaczone jest dla różnych grup odbiorców, głównie dla seniorów, dla pełnoletnich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą oraz dla osób bezdomnych.
- ✓ Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego obserwuje się trend spadku liczby mieszkań komunalnych w zasobie gmin, co jest zjawiskiem niepokojącym, uwzględniając istniejący w całym kraju kryzys mieszkaniowy oraz niezaspokojone w dalszym ciągu potrzeby mieszkaniowe osób, których nie stać na zakup własnego mieszkania lub jego wynajęcie. Natomiast liczba lokali socjalnych na przestrzeni lat 2016-2019 naprzemiennie spada i wzrasta, a w roku oceny blisko 3,9 tys. osób oczekiwało na przyznanie takiego lokalu. Biorąc powyższe pod uwagę, jak również nałożony na gminy (na mocy zapisów ustawy o ochronie praw lokatorów i zasobie mieszkaniowym) obowiązek zabezpieczenia pomieszczeń tymczasowych dla osób i rodzin eksmitowanych, należy podejmować działania na rzecz **zwiększania zasobu mieszkań komunalnych**, zmniejszając tym samym ryzyko wzrostu liczby osób pozostających bez dachu nad głową, a w konsekwencji doświadczających bezdomności.

Pieczą zastępczą

- ✓ Zmniejsza się ogólna liczba rodzin zastępczych. Pomimo wzrostu liczby rodzin zawodowych, na terenie dwóch powiatów nie funkcjonuje żadna tego typu rodzina. Ze względu na niezastąpione znaczenie tego rodzaju rodzinnej pieczy zastępczej, **konieczne jest dążenie do zabezpieczenia środków finansowych na organizowanie i utrzymanie zawodowych rodzin zastępczych na terenie wszystkich powiatów województwa.**
- ✓ W związku z faktem, iż z roku na rok przybywa powiatów, które osiągnęły już standardy ustawowe w zakresie funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych (do 14 dzieci w placówce), należy skupić się na **dalszej deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, poprzez promowanie rodzicielstwa zastępczego**, a także zwiększanie nakładów finansowych na szkolenia dla kandydatów na rodziny adopcyjne, rodziny zastępcze oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka.

- ✓ Należy podjąć działania profilaktyczne, które pomogą w zapobieganiu zwiększania liczby rodzin dysfunkcyjnych i zmagających się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Zaleca się **zatrudnienie we wszystkich gminach województwa asystentów rodziny**, a także **zwiększenie zasięgu udzielania wsparcia w postaci poradnictwa specjalistycznego**.

Dzieci i młodzież

- ✓ Pomimo sukcesywnego wzrostu wskaźników w zakresie opieki żłobkowej oraz przedszkolnej, istotnym problemem większości gmin są nadal niewystarczające zasoby infrastruktury społecznej w zakresie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz w wieku przedszkolnym. W szczególności deficyty występują w opiece żłobkowej. Pomimo stałego wzrostu dostępności opieki przedszkolnej województwo kujawsko-pomorskie plasuje się na przedostatnim miejscu w zestawieniu ogólnopolskim. Rekomenduje się podejmowanie dalszych **działań w kierunku tworzenia i rozwoju placówek żłobkowych oraz przedszkolnych również dla dzieci ze specjalnymi potrzebami**, ponieważ wzrasta liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (o 28 % na przestrzeni lat 2016-2019).

Bezrobocie

- ✓ W województwie kujawsko-pomorskim w roku oceny utrzymywał się wysoki odsetek długotrwałego bezrobocia (55,4%). Analizując sytuację w regionie, należy szczególnie podkreślić powiaty, w których wartość tego wskaźnika jest najwyższa i sięga ponad 60% populacji bezrobotnych (powiat włocławski, miasto Włocławek, powiat radziejowski i wąbrzeski). Rekomendowane jest zatem projektowanie oraz wdrażanie działań mających na celu zmniejszanie skali długotrwałego bezrobocia, szczególnie w odniesieniu do kobiet (w powyżej wskazanych powiatach sięga ono nawet powyżej 70% bezrobotnych kobiet).

Bezdomność

- ✓ Zgodnie z wynikami Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) przeprowadzonego w lutym 2019 roku, około 1 557 (5,1% ogółu) osób bezdomnych przebywa w województwie kujawsko-pomorskim. Według wyników badania ustalono, iż najliczniejszą grupę w populacji bezdomnych w regionie stanowiły osoby w wieku od

41 do 60 lat (52%), a blisko 30% osoby powyżej 60 roku życia. Biorąc pod uwagę przedstawione wyniki, rekomenduje się **dalsze tworzenie oraz rozwój schronisk z usługami opiekuńczymi.**

- ✓ Brakuje wspólnego, systemowego rozwiązania dotyczącego wsparcia osób bezdomnych. Należy nawiązywać oraz pogłębiać **współpracę międzysektorową** (gmina, organizacje pozarządowe, policja, opieka medyczna), szczególnie w przypadkach osób agresywnych oraz osób po leczeniu szpitalnym.

Niepelnosprawność

- ✓ W roku oceny zmniejszyła się liczba domów pomocy społecznej (jedna placówka dla osób w podeszłym wieku zakończyła działalność), jednocześnie zmniejszeniu uległa dostępność miejsc w DPS, przy utrzymującej się na tym samym poziomie liczbie osób oczekujących na miejsce w placówce (ponad 400 osób). Z tego względu **rekomendowana jest systematyczna analiza potrzeb w zakresie zapewnienia całodobowego wsparcia w ramach DPS i w przypadku występowania rosnącego zapotrzebowania podejmowanie działań na rzecz rozwoju powiatowej lub tworzenie międzygminnej infrastruktury w tym zakresie.**
- ✓ Osoby niepełnosprawne w populacji osób bezrobotnych w regionie stanowiły w roku oceny 4,5% (ostatnie miejsce w kraju, średnia krajowa 6,6%). Infrastruktura w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych od lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Biorąc powyższe pod uwagę **niezbędne jest projektowanie i wdrażanie różnego rodzaju działań na rzecz promowania oraz przygotowywania do aktywności na rynku pracy osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami** (przy wykorzystaniu placówek wsparcia osób niepełnosprawnych – WTZ i ZAZ, jak i podmiotów ekonomii społecznej).

Osoby starsze

- ✓ W związku z alarmującymi prognozami demograficznymi informującymi o systematycznie wzrastającej liczbie osób starszych w naszym województwie, należałoby podjąć skoordynowane działania skutkujące **zwiększeniem dostępu do usług społecznych, w tym opiekuńczych.** Rekomendowana byłaby w tym zakresie kooperacja i współpraca różnych instytucji z poziomu gminnego w celu zapewnienia sprawnego i prawidłowego sposobu przyznawania wysokiej jakości i indywidualnie dostosowanych usług społecznych. Wsparcie powinno być nakierowane także na **opiekunów**

faktycznych, w celu ich odciążania należałoby wprowadzić usługi krótkoterminowe dla osób starszych i niepełnosprawnych **w formie opieki wytchnieniowej**.

- ✓ Rekomendowany jest dalszy rozwój wszechstronnej oferty pomocy środowiskowej dla osób starszych i niesamodzielnych, m.in. poprzez zwiększenie dostępności usług opiekuńczych, pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu opiekuńczego, usług integracji społecznej, czy też usług w dziennych domach pobytu. Mając na uwadze, że wraz z wygaszaniem obecnego okresu programowania i zakończeniem realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych, można spodziewać się znaczącego spadku liczby dziennych domów pobytu w naszym województwie, należałoby **dodatkowe wsparcie skierować na utrzymanie i kontynuowanie działalności już istniejących DDP**.
- ✓ Wobec prężnie rozwijającego się systemu **usług teleopiekuńczych**, rekomenduje się zwiększenie dostępu do tego rodzaju wsparcia, z zachowaniem charakteru „**usług towarzyszących**”, tj. traktowanych jako uzupełnienie podstawowych usług społecznych.
- ✓ W związku z działaniami nakierowanymi na umożliwienie osobom starszym jak najdłuższego pozostania w miejscu zamieszkania, należałoby stworzyć system wsparcia w formie **doposażenia i dostosowania mieszkań w udogodnienia i usprawnienia dla osób starszych i niepełnosprawnych** oraz rozszerzania oferty w ramach tzw. budownictwa senioralnego.